

**T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ İÇİN VERGİ
AVANTAJI SAĞLAYAN DEVLET KATKISININ
İNCELENMESİ**

Ali KARAKOÇ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Hacer YUMURTACI AYDOĞMUŞ

İSTANBUL, Haziran 2018

**T.C.
ISTANBUL OKAN UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES**

**INVESTIGATION OF STATE CONTRIBUTIONS
PROVIDING TAX ADVANTAGE FOR INDIVIDUAL
PENSION SYSTEM**

Ali KARAKOÇ

**MASTER'S THESIS
BUSINESS EDUCATION
ACCOUNTING AND AUDITING PROGRAM**

ADVISOR

Dr. Öğr. Üyesi Hacer YUMURTACI AYDOĞMUŞ

ISTANBUL, Haziran 2018

**YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI**

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **Ali KARAKOÇ** Öğrenci No : **122013058**
Anabilim/Bilim Dalı : **Muhasebe ve Denetim** Tez Savunma Tarihi : **06.07.2018**
Danışman : **Dr. Öğr. Üyesi Hacer Yunus Akdoğan** Tez Savunma Saati : **11:15**
Tez Konusu : **Birleşik Ameklilik Sistemi için Vergi Avantajı Sağlayan Devlet Katkısının İncelenmesi**

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin **33.Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABUL** 'ne OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~LA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
Dr. Öğr. Üyesi Hacer Yunus Akdoğan		KABUL
Dr. Öğr. Üyesi İrem Barıboğ Tunaylın		KABUL
Dr. Öğr. Üyesi İlker Calayaoğlu		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)

Basarıya destekliyoruz!

ÖNSÖZ

İnsanoğlu yaşam süresi boyunca çok sayıda ve değişik çeşitte risklerle karşı karşıya gelebilmektedir. Hayatın bir parçası olan bu riskler, kişiler için arzu edilmeyen sonuçlara neden olabilmektedir. Kişiler, karşılaşılan bu riskler ile çeşitli mücadele yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu mücadele yöntemlerinden biri de sigortadır. Sigorta, diğer risk yönetimi yöntemlerinden daha yaygın bir uygulama alanı bulan ve ekonomik açıdan değer kaybını en aza indiren bir risk yönetimidir.

Bugün dünyada kalkınmış ülkelerdeki en önemli faaliyet dallarından biri sigortacılıktır. Sigorta faaliyetlerinin yoğunluğu ve niteliği kalkınmışlığın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Kişinin her alanda maruz kalabileceği risklerden korunması ve risklerin neden olabileceği kayıpların en aza indirilmesinin önemi her geçen gün artmaktadır. Buna rağmen ülkemizde sigortacılık sektörü istenilen düzeye henüz ulaşamamıştır. Oysaki ülkemizdeki sigorta sektörünün potansiyeli oldukça yüksektir. Bir çok sigortacılık alanında özellikle hayat sigortası dalında boş kapasiteler bulunmaktadır.

Ülkelerin kalkınmasında önem arz eden sigorta sektörünün ülkemiz ekonomisindeki yerinin güçlenmesi, ekonomimize önemli katkı sağlayacaktır. Özellikle sigorta sektörü içinde büyük sermaye fonlarının oluşumuna imkan veren hayat sigorta dalının sektör içindeki payının ve öneminin artırılmasının ülke ekonomisinin gelişmesi için gerekli olan sermaye birikiminin sağlanmasında büyük faydaları olacaktır.

XX. yüzyıldan sonra kamu emeklilik sistemlerinin iflas etmesi, küresel konjonktürde yaşanan krizler, kişi başına düşen milli gelirin azalması, yüksek faiz ile enflasyon, artan işsizlik gibi ekonomik ve demografik sorunlar ülke ekonomilerinin bozulmasına neden olmuştur. Bu durumdan kurtulmak isteyen ülkeler, özellikle kamu emeklilik sistemini yeniden düzenleyerek, bireysel emeklilik sistemini faaliyete geçirdiler. Böylece hem kamu emeklilik sistemi iflastan kurtarılacak, hem de bireyler emeklilik dönemini daha rahat geçireceklerdir.

Finansal sistemin en önemli aktörlerinden biri sigortacılık sektörüdür. Finansal kurumların en önemli görevi, bireylerin tasarruflarını toplamak ve bu tasarrufları ekonomiye yansıtmaktır. Tasarrufların ekonomiye aktarılması, sadece ekonomiyi canlandırmakla kalmayıp bireylerin refahını da arttırmaktadır. Bireysel emeklilik sistemi hem finansal sisteme uzun vadeli fon yaratması, hem de bireylerin emeklilik dönemlerinde ek gelir sağlamasından dolayı finansal sistemdeki önemi ve ağırlığı her geçen gün artmaktadır. Bir ekonominin finansal kurumları ve finansal etkinliği çok önemlidir. Finansal aktörlerin etkin olması, ülke ekonomilerinin de etkin olması anlamına gelmektedir. Finansal aktörlerin etkinliği bu açıdan çok önemlidir.

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
BÖLÜM 2. SOSYAL GÜVENLİK VE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ.....	3
2.1. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI.....	3
2.2.SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
2.2.1. Dünya’da Sosyal Güvenlik Sistemi.....	5
2.2.2. Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi.....	8
2.3. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ.....	11
2.3.1. Bireysel Emeklilik Sisteminin Tanımı ve Kapsamı.....	11
2.3.2. Bireysel Emeklilik Sisteminin Amacı ve İşleyiş Yapısı.....	12
2.3.3. Bireysel Emeklilik Sisteminin Özellikleri.....	14
2.3.4.Bireysel Emeklilik Sisteminin Olumlu ve	

Olumsuz Yönleri.....	16
2.3.5.Bireysel Emeklilikte Şirketler ve Aracı Kuruluşlar.....	17
2.3.5.1.Bireysel Emeklilik Şirketleri.....	17
2.3.5.2.Bireysel Emeklilik Sisteminde Aracı Kuruluşlar.....	18
2.3.6.Bireysel Emeklilik Sisteminde Vergilendirme..	20
BÖLÜM 3. BİREYSEL EMEKLİLİKTE VERGİ SİSTEMİ.....	23
3.1. BİREYSEL EMEKLİLİKTE VERGİ.....	23
3.1.1. Yatırım Aşamasındaki Vergisel Teşvikler.....	23
3.1.2. Emeklilik Sistemine Katılan Gerçek Kişilerin Vergi Karşısındaki Durumları.....	24
3.1.2.1.Ücretli Olarak Çalışanların Durumu.....	24
3.1.2.2.Gelirlerini Beyanname İle Beyan Edenlerin Durumu.....	25
3.1.3. Bireysel Emeklilik Şirketleri Tarafından Katılımcılara Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi ve İstisna Uygulamaları.....	26
3.1.3.1. Emeklilik Sistemindeki Katılımcılara Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi.....	26
3.1.3.2. Katılımcılara Yapılan ve Menkul Sermaye İradı Sayılan Ödemelerde İstisna ve	

Vergi Tevkifat Uygulamaları.....	27
3.1.4. 7 Ekim 2001 Öncesi Akdedilmiş Poliçelerin Bireysel Emeklilik Sistemine Aktarımı ve Bu Kapsamdaki Vergisel Düzenleme.....	29
3.2. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNDE DEVLET KATKISI VE MAKRO EKONOMİYE ETKİLERİ.....	30
3.2.1.Bireysel Emeklilik Sisteminde Devlet Katkısı..	30
3.2.2.Bireysel Emeklilik Sisteminin Makro Ekonomiye Etkileri.....	32
3.2.3.Bireysel Emeklilik Sisteminin Tasarruf Boyutu.....	33
3.3.BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN FİNANSMAN KAYNAKLARI.....	33
3.3.1. Katılım Payı Ödemeleri.....	34
3.3.2. Katılımcıların Gider Ödemeleri ve Gider Kesintileri.....	34
3.3.3. Giriş Aidatı.....	34
3.3.4. Yönetim Gider Kesintisi.....	35
3.3.5. Fon İşletim Gider Kesintisi.....	35
3.3.6. Özel Hizmet Kesintisi.....	35
3.4. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ VE TARAFLARI.....	35
3.4.1. Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi.....	35
3.4.1.1.Katkı Payı Ödemesi.....	36

3.4.1.2.Katkı Payı Ödemeye Ara Verilmesi.....	37
3.4.1.3.Katkı Paylarının Yatırıma Yönlendirilmesi.....	38
3.4.1.4.Katkı Payının Birden Fazla Fon Arasında Paylaştırılması.....	38
3.4.1.5.Katılımcıların Birikimlerini Başka Bir Şirkete Aktarımı.....	39
3.4.1.6. Emeklilik Plan Değişikliği.....	39
3.4.1.7. Giriş Aidatı ve Fon İşletim Gideri Kesintisi.....	39
3.4.1.8. Emekliliğe Hak Kazanmadan Sistemden Ayrılma.....	40
3.4.1.9. Emekliliğe Hak Kazandıktan Sonra Birikimlerin Ödenmesi.....	40
3.5. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN TARAFLARI.....	40
3.5.1. Katılımcı.....	41
3.5.2. Portföy Yöneticisi.....	41
3.5.3.Emeklilik Şirketi.....	41
3.5.4.Takasbank.....	42
3.5.5.Hazine Müsteşarlığı.....	42
3.5.6.Emeklilik Gözetim Merkezi.....	43
3.5.7.Sermaye Piyasası Kurulu.....	43
3.5.8.Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu.....	43

3.5.9. Bireysel Emeklilik Araçları.....	44
3.6. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ ARAÇLARI.....	44
3.6.1. Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluşu.....	44
3.6.2. Sermaye Piyasası Kurulunun Bireysel Emeklilik Fonlarına İlişkin Açıklaması.....	45
3.7. EMEKLİLİK YATIRIM FONU TÜRLERİ.....	46
BÖLÜM 4: METODOLOJİ.....	49
4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	49
4.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	49
4.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	49
4.4. BULGULAR.....	50
4.4.1. Demografik Bulgular.....	50
4.4.2. Önerme Ortalamaları.....	54
4.4.3. Ölçek Boyutları.....	57
4.4.4. Çapraz Tablo Analizleri.....	64
4.4.5. Vergi Teşviki Boyutunun Bireysel Emeklilik Sistemine Katılma Etkisinin Ortalamalar Düzeyinde İncelenmesi.....	68
4.4.6. Regresyon Analizi.....	73
SONUÇ.....	77
KAYNAKLAR.....	81
EK A: Anket Formu.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	90

ÖZET

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ İÇİN VERGİ AVANTAJI SAĞLAYAN DEVLET KATKISININ İNCELENMESİ

Bu tez çalışmasının amacı bireysel emeklilikte vergi avantajı sağlayan devlet katkısına kişilerin bakış açılarının belirlenmesidir. Bunun yanı sıra, bireysel emeklilik sistemine yönelik tutum düzeylerini ve vergi teşvikinin bireysel emekliliğe girişte etkili olup olmadığını belirlemek de çalışmanın alt amaçlarındandır.

Çalışmada Antalya ilinin Alanya ilçesinde faaliyet gösteren Ali Karakoç Sigorta Aracılık Hizmetleri isimli acentenin bireysel emeklilik müşterisi olan ve olmayan müşterileri ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Toplam 215 kişiye ulaşılan bu uygulamada, 24 anket formu yüksek sayıda veri kaybı nedeniyle elenmiş ve analizler kalan 191 anket verisi üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sonunda bireylerin devlet tarafından sağlanan vergi teşviklerini olumlu karşıladığı görülmüş, ancak mevcut teşvik uygulamalarına ek yeni uygulamalara ihtiyaç olduğu belirlenmiştir. Vergi teşviki uygulamalarının kişilerin bireysel emeklilik sistemine girişte etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu süreçte etkili olan bir diğer faktör ise geleneksel yaklaşıma bağlılıktır. Bireylerin kendi yatırımlarını kendilerinin yapması eğilimi bireysel emeklilik sistemine giriş isteklerini düşüren önemli bir unsurdur. Bireysel emekliliğe giriş kararı alma üzerinde etkili olan diğer faktörler: bilinç, gelir seviyesi, eğitim seviyesi, ek gelir durumu ve birebir iletişimi güçlü acente ile çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Emeklilik, Vergi Teşviki, Devlet Katkısı.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF STATE CONTRIBUTIONS PROVIDING TAX ADVANTAGE FOR INDIVIDUAL PENSION SYSTEM

The purpose of this thesis is to determine the perspectives of state contributors who provide tax advantages in individual retirement. It is also a sub-goal of the study to determine the level of attitudes towards the individual pension system and whether the tax incentive is effective in initiating individual retirement.

In the study, a survey was conducted with Ali Karakoç Insurance Brokerage Services operating in the Alanya province of Antalya with and without individual retirement clients. In this application, which has a total of 215 employees, 24 questionnaires were screened due to high data loss and analyzes were carried out on the remaining 191 questionnaires.

At the end of the study, it was seen that the individuals favored the tax incentives provided by the state, but it was determined that the additional incentives needed new applications. It is understood that tax incentive applications are effective in the entry of individuals into the private pension system. Another factor that is effective in this process is the traditional approach to commitment. The tendency of individuals to make their own investments is an important element that reduces the desire to enter the private pension system. Other factors influencing the entry decision into individual retirement are consciousness, income level, level of education, additional income status and individual communication with a strong agency.

Keywords: Individual Pension, Taxation, Government Contribution.

TABLO LİSTESİ(LIST OF TABLES)

	<u>SAYFA NO</u>
Tablo 3.1. Vergi Kesintisi Örneği (On Sene Dolmadan Ayrılış).....	28
Tablo 3.2. Vergi Kesintisi Örneği (On Sene Sonunda Ayrılış).....	28
Tablo 3.3. Vergi Kesintisi Örneği (Vergi İstisnasız).....	28
Tablo 3.4. Devlet Katkısına Hak Kazanılmasına İlişkin Esas Süreler.....	31
Tablo 3.5. Stopaj Vergisi.....	32
Tablo 4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	50
Tablo 4.2. Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım Durumu.....	51
Tablo 4.3. Bireysel Emeklilik Sistemine Prim Ödenen Toplam Süre.....	51
Tablo 4.4. Bağlı Bulunulan Sosyal Güvenlik Kurumu/Sistemi.....	51
Tablo 4.5. Ek Gelir Durumu.....	52
Tablo 4.6. Bireysel Emeklilikte Tercih Edilen Kurum.....	52
Tablo 4.7. Bireysel Emeklilik Sisteminin Öğrenildiği Kaynak.....	52
Tablo 4.8. Bireysel Emeklilik Sistemine Kimler Adına Prim Yatırılıyorsunuz?.....	53
Tablo 4.9. Bireysel Emeklilik Sistemine Yatırılan Prime İlişkin Çoklu Cevap Analizi.....	53
Tablo 4.10. Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Olumlu Tutumlar.....	55
Tablo 4.11. Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Olumsuz Tutumlar.....	56
Tablo 4.12. Vergi Teşvikine Yönelik Tutum.....	57
Tablo 4.13. Sisteme Duyulan Güven (SDG).....	58
Tablo 4.14. Sistemin Sosyal Güvenliği Tamamlayıcılığı (SSGT).....	58
Tablo 4.15. Sisteme Karşı Güvensizlik (SKG).....	59
Tablo 4.16. Geleneksel Yaklaşımına Bağlılık (GYB).....	59
Tablo 4.17. Olumlu Yaklaşım (OY).....	60
Tablo 4.18. Sistemin Yapısı (SY).....	61
Tablo 4.19. Vergi Teşviki (VT).....	62
Tablo 4.20. Memnuniyetsizlik (MEM).....	62
Tablo 4.21. Planlama (PLN).....	63
Tablo 4.22. Gelecek Düşüncesi (GD).....	63
Tablo 4.23. İnsan Kaynakları (İK).....	64
Tablo 4.24. Maddi Güç (MG).....	65
Tablo 4.25. Eğitim Durumu ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım.....	65
Tablo 4.26. Aylık Gelir ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım.....	66
Tablo 4.27. Meslek Grubu ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım.....	66
Tablo 4.28. Ek Gelir ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım.....	67
Tablo 4.29. Bireysel Emeklilik Adına Çalışılan/Çalışılmak İstenen Kuruluş ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım.....	67
Tablo 4.30. Bireysel Emeklilik Sisteminin Öğrenildiği Kaynak ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım.....	68

Tablo 4.31. BES’e Girişte Vergi Teşviki Olan Devlet Katkısı Önemli Bir Usturdur.....	68
Tablo 4.32. BES Kapsamında Devlet Tarafından Sağlanan Vergi Teşviki Olan Devlet Katkısı Yeterlidir.....	69
Tablo 4.33. BES’e Katılımda Başka Teşviklere De İhtiyaç Vardır.....	69
Tablo 4.34. BES, Yatırım Fonlarının Getirileri Vergiden, Stopajdan Muaf Tasarrufta Bulunma Olanığı Sağlar.....	70
Tablo 4.35. BES’e Katılma Durumunun SDG Boyutuna Göre Dağılımı.....	70
Tablo 4.36. BES’e Katılma Durumunun SSGT Boyutuna Göre Dağılımı.....	71
Tablo 4.37. BES’e Katılma Durumunun SKG Boyutuna Göre Dağılımı.....	71
Tablo 4.38. BES’e Katılma Durumunun OY Boyutuna Göre Dağılımı.....	72
Tablo 4.39. BES’e Katılma Durumunun GYB Boyutuna Göre Dağılımı.....	72
Tablo 4.40. BES’e Katılma Durumunun SY Boyutuna Göre Dağılımı.....	72
Tablo 4.41. BES’e Katılma Durumunun MEM Boyutuna Göre Dağılımı.....	73
Tablo 4.42. Birinci Modele İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları (Stepwise Metodu).....	74
Tablo 4.43. Birinci Modelde “Model İçerisinde” Anlamsız Durumdaki Bağımsız Değişkenler.....	74
Tablo 4.44. İkinci Modele İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları (Stepwise Metodu).....	75
Tablo 4.45. İkinci Modelde “Model İçerisinde” Anlamsız Durumdaki Bağımsız Değişkenler.....	76

BÖLÜM 1: GİRİŞ ve AMAÇ

İnsanlar tarihsel süreç içerisinde geleceklerini garantiye almak ve yokluk dönemlerine önlem alabilmek amacıyla bir dayanak arayışı içerisinde olmuştur. Toplumsallaşmanın başladığı yıllardan itibaren bu arayışın devletler tarafından ele alındığını ve sosyal güvenlik kavramının gündeme geldiğini görmek mümkündür. Çünkü insanlığın karşı karşıya olduğu risklerin bütününden korunması bireysel çabalarla mümkün değildir. Bu durum, bireyler üstü bir yapıya olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Sosyal güvenliğin ortaya çıkışı da böyle başlamıştır. Sosyal güvenlik devlet eliyle yönetilen ve bireylerin hayatta karşılaşma ihtimali bulunan riskleri asgari düzeye indirmeyi amaç edinmiş bir yapıdır.

Yıllar içerisinde yaşanan değişim ve dönüşümler sosyal güvenlik sistemlerinin özellikle emeklilik döneminde yetersiz kalmasına neden olmuştur. İnsanların çalıştıkları dönemde sahip oldukları yaşam standartları emeklilik döneminde ortadan kalkmakta ve aşağı seviyelere düşmektedir. Bir başka deyişle sosyal güvenlik sistemleri, insanlara çalıştıkları dönemde sahip oldukları yaşam standartlarını sunmada çok yetersiz kalmaktadır. Bu durum gelişmiş ülkelerde ele alınmış ve devlet tarafından yürütülen, dağıtım anlayışıyla işleyen sosyal güvenlik sistemlerinden, özel sektör tarafından yönetilen ve birikim anlayışla çalışan sistemlere geçiş süreci hızlı bir şekilde başlamıştır.

Mevcut sosyal güvenlik sisteminin sunduğu imkanlarla rahat bir emeklilik dönemi geçiremeyeceğinin farkında olan bireyler ise bireysel emeklilik sistemlerine büyük ilgi göstermişlerdir. Doğum oranlarının düşmesi ve nüfusun giderek yaşlanması ise devletlerin sosyal güvenlik harcamalarının artmasına ve bütçe üzerinde büyük bir yük meydana getirmesine sebep olmuştur. Bu nedenle bireysel emeklilik sistemine olan talebi arttırabilmek, devletler üzerindeki sosyal güvenlik sistemi kaynaklı yükü hafifletebilmek amacıyla sistemi daha cazip hale getirecek yollar aranmaya başlanmıştır. Hali hazırda sisteme yönelik ilginin azalmadan devamını sağlayabilmek için başta devlet destekleri olmak üzere vergi teşvikleri de uygulanmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada devlet tarafından sağlanan vergi teşviklerinin bireyler tarafından nasıl algılandığı, bireylerin özel sosyal güvenlik sistemine olan ilgisini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Ayrıca bireyleri sosyal güvenlik sistemine teşvik eden ve sisteme yönelik olumsuz tutum sergilemelerine neden olan unsurlarda çalışma kapsamında ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Literatürde bireysel emeklilik sistemine yönelik çalışmalar bulunmakla birlikte bu çalışmada devlet vergi teşvikine odaklanması ayırt edici özelliğidir.

BÖLÜM 2: SOSYAL GÜVENLİK VE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

2.1. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI

Sosyal Güvenlik kavramının yazılı ve resmi olarak kayıtlara girmesi 1935 yılında olmuştur. Kavram bu tarihte çıkartılan “Amerika Sosyal Güvenlik Yasası”nda yer almıştır (Tunçomağ, 1982, s.6).

Bu tarihten sonra kavram, etkili bir biçimde tüm unsurlarıyla ele alınmıştır. Richardson (1970) kavramı içeriği, genişliği, derinliği ne boyutta olursa olsun bireylere tanımlanabilen riskler karşısında maddi koruma ve emniyet sağlayan kurum ve kuruluşlar topluluğu şeklinde tanımlamıştır. Gerek (2001) ise sosyal güvenlik kavramını bir toplumda yer alan bütün bireylerin meydana gelebilecek tüm tehlikelerden korunabilmesi amacıyla alınan önlemler bütünü şeklinde tanımlamaktadır.

Tüm bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere sosyal güvenlik toplum içerisinde risklere ve tehlikelere karşı güvende olma durumuna işaret etmektedir. Sosyal güvenliğin topluma sağladığı güvence hem zamanın getireceği tehlikelere karşı koruma hem de geleceğin belirsizliğine karşı bir garantidir (Avcı, 2011, s.2).

Sosyal güvenliğin her toplum ve toplum içerisinde yer alan her bireyin karşılanması gereken sosyal bir ihtiyacı olduğu gerçeği de, sosyal güvenlik kavramının önemini ortaya koyan önemli bir tespit olarak karşımıza çıkmaktadır (Özbolet, 2007, s.49).

Daha öncede belirtildiği gibi sosyal güvenlik ihtiyacı günlük hayatın olağan akışı içerisindeki olası risklerden korunma düşüncesini içerisinde barındırmaktadır. Bu durumda sosyal güvenlik olgusunun ortaya çıkmasında en etkili faktörün söz konusu risklerden korunma güdüsü olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Birant Yıldız’ın sigortacılığın duayeni olarak kabul edilen David Kohen ile yaptığı söyleşide ortaya çıkan pek çok durum tam anlamıyla olmasa da bu konuya işaret etmektedir. David Cohen, Babiller dönemine kadar götürdüğü sigortacılık tarihine ilişkin önemli açıklamalar yapmıştır. Zamanın ticaret merkezi konumunda bulunan Babil’de kervan

tüccarları ile bunlara sermaye sağlayan kişiler arasında ticaret kervanlarının soyulma riskine karşı sigorta benzeri anlaşmalar yapıldığını, daha sonra bu anlaşmaların Babil Kralı Hammurabi tarafından yasalaştırıldığını ifade etmiştir (Yıldız, 2015, s. 68). Görüldüğü üzere risk kavramı sosyal güvenlik kavramının temel bir ögesi konumundadır. (Avcı, 2011, s.1) toplumların karşı karşıya olduğu bazı risklerin hem toplumu hem de ekonomileri temelden etkileyebilecek kadar büyük olabileceğini belirtmiştir. Bu tür riskler sosyal risklerdir ve yönetimleri için büyük çabalar gerekmektedir. Bu nedenle bu tür risklerin yönetimi toplumu oluşturan fertlerin eline bırakılmamalıdır. (Şimşek, 2008, s.8) sosyal riskleri mesleki, fizyolojik ve sosyoekonomik olarak sınıflandırmaktadır. Bu kapsamda sosyoekonomik riskler; işsizlik, evlilik, çocuk sahibi olma ve aile yardımıdır. Fizyolojik riskler; sakatlık, hastalık durumu, analık, yaşlılık hali, yaşamın son bulmasıdır. Mesleki risk grubuna giren riskler ise; meslek hastalıkları, olası iş kazaları ve yaralanmalardır. Bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları söz konusu riskler belirli zamanlarda telafisi olmayacak şekilde büyüyebilmekte ve insanlar bunlarla baş edemez hale gelebilmektedir. Doğal olarak bireyler bu durumla bir daha karşılaşmak veya benzer sorunları tekrar yaşamak istememektedir (Yapı Kredi Emeklilik, 2004) Riski göze alamama noktası ise sosyal güvenliğin başladığı ufuk çizgisini ifade etmektedir.

2.2. SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanlığın risklere karşı duyduğu güvenlik ihtiyacı eski devirlerden beri hep var olmuştur. Bu durum değişik antlaşmalar veya kanunlarla aynı amacı kapsayacak şekilde yapıla gelmiştir. Denizdeki nakliye risklerine karşı Akdeniz’de yaşamış olan Antik Roma, Antik Yunan, Kartaca, eski Mısır ve Osmanlı gibi medeniyetler ticaret gemilerini prim esasına göre sigortalamışlardır. Gemilerin uğrayacağı herhangi bir zararın telafisi için havuzlar oluşturulmuş veya bazı bankerlerden teminatlar alınmıştır. Yine eski ticaret kervanlarının sigortalandığı da bilinmektedir (Yıldız, 2015, s.67).

David Kohen, bazı şeylerin risklere karşı teminat altına alınmasının belirli bir medeniyet seviyesine dayandığını ifade etmektedir. Yani, bir toplumda sosyal güvenlik sistemlerinin varlığı ile o toplumun gelişmişlik düzeyi arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Tarihsel süreç içerisinde sigortacılıkta teminat çok farklı şekillerde yapılmıştır. Teminat verilmesi, havuz oluşturulması, taşınan yük üzerinden borç verme vb. Ancak

Kohen sigortacılıkta bunun yeterli olmadığını belirtmektedir. Sigortacılığın yazılı bir anlaşmaya, sözleşmeye dayanması gerektiğini belirtmektedir. Ancak bu şekilde tarafların yükümlülükleri yazılı bir şekilde ortaya koyulabilmiş olacaktır (Yıldız, 2015, s.67-68).

Sosyal güvenlik kavramı çağın gereklilikleriyle doğru orantılı olarak değişim ve dönüşüm yaşayan bir yapıdır. Bu yapı toplum içerisinde bulunan makro ve mikro sistemlerin toplamından oluşmaktadır. Sosyal güvenliğe yön veren stratejileri oluşturmak makro yapı ile kastedilen sosyal güvenlik politikalarının işidir. Belirlenen politikalar sonucunda işlerlik kazan sistem ise mikro yapının temsil ettiği sosyal güvenlik sistemidir (Uralcan, 2005, s.6-9).

Ülkeler çeşitli sebeplerle birçok sosyal güvenlik politikasını yürürlüğe koymuş ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı uygulamalara imza atmışlardır. Bunlar aşağıda detaylı bir şekilde incelenmiştir.

2.2.1. Dünyada Sosyal Güvenlik Sistemi

Sanayi devrimi öncesi dünyada ekonomi daha çok kırsal kesimlerde yürütülen tarımsal faaliyetlerden ibaretti. Bu dönemde sosyal güvenlik toplum içi dayanışma yoluyla sağlanmaktaydı. Evlilik, doğum, ölüm, hastalık, dul kalma gibi durumlarda gerek aile içi, gerekse toplumsal dayanışma yoluyla bireylere yardım edilmiştir. Çalışan bireyler birikim yapma ve aileye yardımcı alma yoluyla sosyal güvenliğe katkıda bulunmuştur. Yine bu dönemde çeşitli yardım kuruluşları ve özellikle dini tabanlı hayır kuruluşları toplumda alım gücü düşük veya hiç olmayan bireylerin ihtiyaçlarını karşılama görevi üstlenmişlerdir (Bağlan, 2006, s.16).

Ekonominin tarımsal üretimden el işçiliğine kaymaya başladığı yıllarda kırsal alanlardan şehirlere doğru göç hareketleri meydana gelmiştir. Bu durum belirli alanlarda uzmanlaşmış olan esnaflar arası dayanışmayı beraberinde getirmiş ve meslek odaları, kooperatifler gibi mesleki kuruluşlar oluşmaya başlamıştır (Talas, 1979, s.322).

Sanayi devrimi sonrasında makineleşmeyle birlikte sanayi sektöründe istidam oranları yükselmiştir. Henüz bilimsel anlamda çok ileride olmama durumu, üretilen

makinelere ciddi sorunlar yaşanmasına ve teknik yetersizlikler sonucunda ciddi kazalar yaşanmasına zemin hazırlamıştır. İş hayatını düzenleyen yasaların eksikliği insanların uzun süreler çalıştırılmasına, çocuk ve kadınların iş hayatında kapasitelerini aşan şekilde istihdam edilmelerine sebep olmuştur. Ayrıca iş yerleri de sağlık ve güvenlik açısından çok iyi durumda olmamasından dolayı mesleki hastalıklar, sakatlıklar, ölümlü iş kazaları gibi pek çok olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. İşçiler yaşanan olumsuzluklar karşısında çaresiz bir konumda kalmıştır (Tunçomağ, 1990, s.16).Yaşanan olumsuzlukların artan bir şekilde devam etmesi ülke yönetimlerini harekete geçirmiştir. İşçilerin maruz kaldığı sıkıntıları ve zararları ortadan kaldırmak adına çalışmalar yürütülmüş ve peşpeşe yasalar çıkartılmaya başlanmıştır.

Almanya da sosyal sigortacılık alanında yaşanan 1880 krizinde işçi sınıfını ayakta tutmaya ve onlara destek olmaya yönelik bazı tasarılar geliştirilmiştir. Bismark Modeli olarak adlandırılan bu tasarı sosyal güvenlik politikalarına ilişkin ilk uygulamalar olarak kabul edilmektedir (Güzel, 2005, s.63).

1883 yılında İtalya’da, 1894 yılında Norveç’te, 1897 yılında İngiltere’de, 1898 yılında Danimarka ve Fransa’da, 1903 yılında ise Belçika ve Hollanda’da çıkartılan benzer yasalarla da işçilerin bazı hakları koruma altına alınmış ve meydana gelen olumsuzluklardan işverenlerde kısmen sorumlu tutulmuştur (Erol ve Yıldırım, 2004, s.51).Sosyal Güvenlik alanında ikinci önemli basamak Amerika’da 1935 yılında kabul edilen Sosyal Güvenlik Yasası’dır. Yine sosyal güvenlik alanında yaşanan bir diğer önemli gelişme ise Beveridge Raporu’dur. 1942 yılında hazırlanan rapor sosyal güvenlikte tek elden yönetim anlayışına dayalıdır. Yani kazanç durumunu dikkate almamaktadır (Avcı, 2011, s.3; Güzel, 2005, s.65).

Sosyal güvenlik uygulamalarını üç çatı altında toplamak mümkündür. Bunlar Güzel (2005, s.66) tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

- Sorumlulukların doğrudan bireylere yüklendiği “Kuzey Amerika Uygulaması”,
- Devlet denetimini benimseyen, emek ve sermayenin uzlaşması esasına dayalı “Avrupa Modeli”,
- Her iki uygulamanın karma şeklini yansıtan “Asya/Japon Modeli”dir.

Dünya üzerinde sosyal güvenlik adına uygulanan politikalar bunlarla sınırlı değildir. Altmış yaş ve üzerindeki kişilerin aylığa bağlanması esasına dayalı bir program 1891 yılında yaşlılık aylığı adı altında Danimarka'da hayata geçirilmiştir. Bu program 1898'de Yeni Zelanda'da, 1908'de Avusturya ve Büyük Britanya'da uygulamaya koyulmuştur. Programlarda ön görülen yaşlı maaşları devlet bütçesinden karşılanmaktaydı (Tuncay, 2002, s.13).

1929 yılında yaşanan derin kriz, o dönemde etkin olan liberal sistemin sosyal güvenlik açısından iflas ettiği noktadır. Yaşanan kriz toplumlarda önemli sosyal sorunlar ve sarsıntılar meydana getirmiştir. İflasların arka arkaya gelmesi işsizliği de tetiklemiştir. Böylece yaşanan krizin etkileri topluma tüm anlamıyla yayılmıştır. Avrupa'nın işsizlik sigortalarını ödeyemeyecek seviyeye gelmesi krizin hangi boyutlarda yaşandığını ortaya koyan önemli bir durumdur.

Yaşanan bu olumsuzlukların artarak süre gelmesi modern çağda da devam etmiştir. Bu çağ içerisinde de sosyal güvenlik sorunlarına çözümler aranmıştır. 1911 yılında kabul edilen ölüm sigortası ve 1927 yılında tamamlanan işsizlik sigortası bu yolda atılan önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Uğur, 2004, s.61) Bu adımlar işçi sigortası altında incelenen Bismark Modeli'nin uzantıları konumundadır. 1935 yılında Roosevelt tarafından çıkartılan ve *Social Security Act* olarak bilinen sosyal güvenlik kanunu modern çağın sosyal güvenlik sorunlarına aradığı çözümlerin ilk örneklerindedir. Kanunun amacı o dönemin önemli gelir kaynaklarından olan ve dünyanın ihtiyaç duyduğu enerji ihtiyacının karşılanmasında büyük rol oynayan madenlerde çalışan işçiler başta olmak üzere, yaşlıları, malulleri, körleri ve işsizleri koruma altına almaktır (Aydın, 2008, s.11).

İngiltere sanayileşmeye tüm dünya ülkelerinden önce başlamasına rağmen, işçilere yönelik sosyal güvenlik düzenlemeleri geç dönemlerde ele alınmaya başlanmıştır. İşçilere yönelik düzenlemelere kadar olan dönemde daha çok yoksul halka yönelik düzenlemeler ele alınmıştır. 1942 yılında hazırlanan Beveridge Raporu İngiliz Sosyal Güvenlik Sistemi'ne çağ atlatan bir dönüm noktası olmuştur (Erol ve Yıldırım, 2004, s.57).

Bismark ve Beveridge Sosyal Güvenlik Modelleri tüm dünya ülkeleri için bir model olmuştur. Ülkeler kendi sosyal güvenlik sistemleri söz konusu iki sistemin felsefesinden

etkilenecek ve bu felsefeyi referans alarak hazırlamışlardır. Dünya üzerinde bu sistemleri birebir uygulayan başka ülkelerde olduğu gibi her iki modeli karma bir şekilde uygulayan ülkelerde olmuştur. Örneğin Hollanda başlangıçta Bismark modelini benimsemiş sonrasında ise Beveridge sistemine geçiş yapmıştır. İlerleyen yıllarda ise her iki sistemi ortak bir havuzda toplamak suretiyle tüm halkı kapsayan karma bir sistem ortaya koymuştur (Egeli, 2003, s.25).

Yeni Zelanda'da ise yoksulluğun olumsuz etkilerini gidermeye çalışma adına bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Hükümet getirdiği sistem ile vatandaşların gelirlerinden vergiler almakta ve bu vergilerden ayırdığı paylarla fonlar oluşturmaktadır. Gelir seviyesi yoksulluk sınırının altına düşen veya herhangi bir geliri olmayan vatandaşlara bu fonlar aracılığıyla yardım edilmektedir (Güzel ve Okur, 2003, s.24).

Görüldüğü üzere sosyal güvenlikle ilgili plan ve politikalar çok farklı evrelerden geçmiş ve her toplum kendine uygun bir sistem benimsemiştir. Bu durum Türkiye'de de çok farklı bir noktada değildir. En nihayetinde sosyal güvenlik toplum için önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle hükümetler konuya uzak kalamamakta ve sistemi toplumun ihtiyaçları çerçevesinde uluslararası standartları takip etmek suretiyle sürekli geliştirmektedirler.

2.2.2. Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi

Türk Sosyal Güvenlik tarihi dünyadaki gelişimleri önemli bir süre geriden takip etmiştir. Çünkü Osmanlı Devleti sanayileşme sürecine çok geç katılmış hatta yaşanan süreçler göz önüne alındığında sanayileşme süreci Osmanlı döneminde yaşanmamıştır demek daha doğru olacaktır. Bu nedenle Osmanlıda makineye dayalı işi sınıfının oluşumu da diğer dünya ülkelerine göre daha ileriki yıllarda meydana gelmiştir. Daha öncesi dönemlerde de ekonominin tarıma dayalı olması ve toplum içi dayanışma kültürünün varlığı sosyal güvenliğin bir ihtiyaç olarak ortaya çıkma sürecini geciktirmiştir (Koray, 2000, s.268).

Gerek toplumsal gerekse de aile içi dayanışma kültürü Osmanlı'da sosyal güvenliğe olan ihtiyacı törpülese de örf ve adetler çerçevesinde oluşturulmuş vakıflar, dernekler,

lonca ve ahiliklerin varlığı da göz ardı edilmemelidir. Toplum içerisinde her ne kadar dayanışma kültürü olsa da bunun sistematik bir şekilde olmaması bireyler ve esnaflarda gelecek kaygısının tetiklenmesine sebep olmuştur. Bu durum günümüzdeki anlamında olmasa da sosyal güvenlik sistemi temelinde değerlendirilebilecek bazı kurumların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu kuruluşlar usta, kalfa ve çırak gibi çalışan kesimin kazandıkları paralardan aidat veya üyelik parası adı altında kesinti yapmak usulüne göre çalışmaktaydı. Elde edilen bu gelir emekliye ayrılmış veya herhangi bir hastalık sonucu çalışamayacak duruma gelmiş meslek sahiplerine yardım etmek amacıyla kullanılmaktaydı (Dilik, 1971, s.8).

Yine İslam dininin getirdiği zekat, sadaka, fitre, kurban gibi olgular Osmanlı'da halkın sosyal güvenliği için kullanılan önemli bağış kaynaklarını oluşturmaktaydı (Dilik, 1971, s.9). Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı teşkilatının kuruluş temelleri Tanzimat sonrası Osmanlı'sında atılmıştır. Osmanlıda devlet işlerinde istihdam edilen kişilerin çalışma hayatı sonrası dönemlerinde olası tehlikelere karşı korumak amacıyla bazı teşkilatlar kurulmuştur. Ancak bu teşkilatlar bir çatı altında toplanamamıştır. 1949 yılında emekli sandığının kurulmasıyla kamu kesimi için tek bir sistem devreye girmiştir (Gülhan, 2007, s.14).

Osmanlı sonrası cumhuriyet döneminde sosyal güvenlik alanında bir takım planlı düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. 1936 yılında yürürlüğe giren 3008 sayılı iş kanunu bu sürecin dönüm noktası niteliğindedir. Söz konusu kanunla sosyal sigortaların kurulmasının yolu açılmıştır. Ayrıca günümüzde geçerli sosyal güvenlik kanununda bulunan ilkelerin birçoğu temelini bu kanundan almaktadır (Dilik, 1972, s.38-39). 1945 yılında çıkartılan ve 1946 yılında yürürlüğe giren 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu ile toplumda SSK olarak bilinen İşçi Sigortaları Kurumu kurulmuştur. 1946 yılında çıkarılan 5434 sayılı kanun ile Emekli Sandığı uygulaması hayata geçirilmiştir. 1971 yılında ise Esnaf, Sanatkar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu yani Bağ-Kur kurulmuştur (Altay, 2013, s.11).

Bu kuruluşlardan Emekli Sandığı kamu çalışanlarını, SSK işçi kesimini, Bağ-Kur ise kendi işinin sahibi olan esnaf, sanatkar, çiftçi kesimini kapsamaktaydı. Bu üç kurum 5502 Sayılı Sosyal Güvenlik Kanunu ile Sosyal Güvenlik Kurumu'na devredilmiş ve aynı çatı altında toplanmıştır.

Dünya ve Türkiye’de yapılan tüm bu düzenlemeler ve çıkartılan yasalara rağmen sosyal güvenlik riskleri ortadan kaldırılamamış, işçilerin yaşadığı mağduriyetler tam anlamıyla giderilememiştir. Bu durum sigorta teşkilatlarının oluşumu ve hızlanmasını sağlamıştır. Ayrıca, özellikle 1970’li yıllarda yaşanan petrol kriziyle birlikte dünya sosyal güvenlik açısından önemli sorunlarla baş başa kalmıştır. Yaşanan krizlerin etkisiyle insanlar çocuk sahibi olmayı ertelemiş ve doğum oranlarında düşüşler yaşanmıştır. Yaşam süresinin uzaması ise yaşlı statüsünde bulunan kişilere yapılan ödemelerin ve sağlık harcamalarının artmasına sebep olmuştur. Bu sorunların temelinde petrol krizinin etkileri olduğu gibi özellikle gelişmiş ülkelerde yaşanan prim tahsilatı sıkıntıları, yapısal sorunlar ve ekonomik problemlerde yine bu sorunları tetikleyen önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Egeli ve Özen, 2009). OECD, devletlerin sosyal güvenlik bütçelerinde meydana gelen açıkların 2040’lı yıllara kadar devam edeceğini ön görmektedir (Gümüş, 2010). Ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri üzerinde baskı oluşturan ve bu sistemleri neredeyse işlemez hale getiren bu tip sorunlarla baş edebilmek amacıyla çeşitli çözüm yolları aranmıştır. Avcı (2011, s.5) çözüm yolları çerçevesinde sosyal güvenlik alanında bazı yapısal reformların yapıldığını ve bunların ayak olarak adlandırıldığını ifade etmiştir. Yapısal reformlar tek ayaklı ve çok ayaklı sistemler olarak ikiye ayrılmaktadır. Tek ayaklı sistemler sosyal güvenliğe ilişkin tüm işlemlerin sosyal güvenlik kuruluşları ve devletler tarafından ön görülen zorunlu sigortalar tarafından yerine getirilmesi esasına dayanmaktadır (Avcı, 2011, s.5; Susam, 2007, s.53). Çok ayaklı sistemler ise günümüzdeki mevcut sistemde olduğu gibi sosyal güvenliğe ilişkin iş, işlem ve yükümlülüklerin kamu ve özel sektörlere dağıtıldığı sistemlerdir. Bu sistemde devletin ön gördüğü zorunlu sosyal sigortalar ve gönüllülük esasına dayalı, geleceğe ilişkin tasarrufu ön gören yapılar mevcuttur. Gönüllülük esasına dayalı sistemler tasarruf temelli olduğu gibi zorunlu sosyal güvenlik sistemlerini destekleyici bir niteliğe de sahiptir (Alper,2002, s.14; Avcı, 2011, s.6). Günümüzde gönüllülük esasına dayalı sistemler içerisinde bireysel emeklilik sistemi (BES) önemli bir yer tutmaktadır. Söz konusu sistem aşağıdaki bölümlerde detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.3. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

Zorunlu sosyal güvenlik sistemlerinin tamamlayıcısı niteliğindeki gönüllülük esasına dayalı yeni sistemler dünya üzerinde hızla yayılmıştır. Sistemin kamu sosyal güvenlik açığına da çözümler getirmesi devletlerin söz konusu sistemi kabulünü hızlandırmıştır. Günümüzde dünya üzerinde en yaygın olan gönüllülük esasına dayalı sosyal güvenlik sistemi ise BES'tir. Bireylerin zaman içerisinde gelirlerinin artması, zorunlu sigortalılık esasına göre emekli olan bireylerin elde ettikleri emekli aylıklarının düşük seviyelerde kalması, kamusal emeklilik programlarının iyi bir performans sergileyememesi, sosyal güvenlik kapsamında olmayan bireylerin gelecekle ve özellikle emeklilik dönemiyle ilgili endişe duyması, uzun vadeli yatırım fonlarının iyi bir performans göstermesi gibi durumlar BES'lere olan ilgiyi ve ihtiyacı arttıran bireysel faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (İşbilen, 2008, s.53) Doğum oranlarında yaşanan düşüşler, yaşama sürelerinin uzaması, ülkelerin tasarruf eğiliminde olması ve sosyal güvenlik sisteminin verdiği açıkların ülkede başka ekonomik sıkıntıları da tetiklemesi gibi durumlar ise BES'lerin devletler tarafından hızlı kabulünde rol oynayan bireysel olmayan etmenlerdir (Ergenekon, 2001, s.94; İşbilen, 2008, s.54).

2.3.1. Bireysel Emeklilik Sisteminin Tanımı ve Kapsamı

Bireysel emeklilik sistemi; bireylerin çalışma hayatları boyunca elde ettikleri ekonomik getirileri tasarrufa dönüştürmek düşüncesiyle emeklilik döneminde daha rahat bir yaşam sürmelerini sağlayan, herhangi bir zümreye ait olmayan ve toplumun her bireyi tarafından ulaşılabilen, bireylerin birikimlerinin profesyoneller tarafından portföy yönetim esaslarına göre yönetildiği ve değerlendirildiği sosyal güvenlik aracıdır (Şener ve Akın, 2010, s.293).

Bireysel emeklilik sistemi gönüllülük esasına dayanan, zorunlu kamu sosyal güvenlik sistemlerinin tamamlayıcısı konumunda bulunmaktadır. Herhangi bir gruba veya zümreye ait değildir. Tüm toplumu kapsamaktadır. Sistem bireylere göre farklılık gösteren bir yapıdadır. Sistemin büyük çoğunluğu özel sektör tarafından yönlendirilmektedir (Derelioğlu, 2001, s.63).

Bireylerin çalıştığı dönemde yaptıkları tasarrufların emeklilik veya yaşlılık döneminde ek gelir olarak karşılına çıkmasını amaçlayan ve bu özelliği ile çağdaş bir sistem olan BES'te, tasarruf katılımcıların, bireylerin emekleri ile sağlandığından kontrol ve sorumlulukta bireyin kendisindedir (Korkmaz vd. 2007, s.56,160). Yani birey sisteme girme kararını, sisteme dâhil olduktan sonra devam etme veya sistemden ayrılma kararını tamamen kendi iradesiyle vermektedir. Ayrıca yatırdığı BES katkı payının hangi fonlarda değerlendirmek istediğini de belirtme hakkına sahiptir.

BES mikro düzeyde bireylerin gelecek planlarını kapsasa da, sistemin uygulandığı ülkelerde makro etkileri de bulunmaktadır. Sistem etkin bir tasarruf aracıdır. Bunu yanında uzun vadeli bir yatırımdır. Bu özelliği nedeniyle istihdama yönelik plan ve politikaları da olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca, sosyal güvenlik uygulamalarının mevcut etkinliğinin ve verimliliğinin artmasını sağladığı gibi, artan uzun vadeli fonlar aracılığıyla sermaye piyasasında da olumlu yönde gelişmeler yaşanmasına zemin hazırlamaktadır (Uyar, 2012, s.72).

Sistem öncelikli olarak medeni ehliyetini kullanma yetkisi olan kişileri kapsamaktadır (Resmi Gazete, 2001). Kanunda sistemin kapsadığı kişilere katılımcı adı verilmektedir. BES'e katılım da çalışan veya çalışmayan şeklinde bir ayrıma gidilmemiş, katkı payı ödemek isteyen ve kanunda ön görülen şartları taşıyan herkesin katılımına olanak sağlanmıştır. Katılımcı ve BES hizmet sağlayıcısı arasında imzalanacak bir sözleşme ile bireyler sisteme dahil olabilmektedir. Sözleşme içeriğinde her iki tarafı da bağlayıcı maddeler bulunmaktadır (İşbilen, 2008, s.75).

2.3.2. Bireysel Emeklilik Sisteminin Amacı ve İşleyiş Yapısı

4632 SAYILI Bireysel Emeklilik Kanunu'nda sistemin amacı şu şekilde belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2001):

“Amaç ve Kapsam”

Madde 1- Bu kanunun amacı, kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak

yaratarak istihdamın arttırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasını teminen, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesidir.

Bu kanunun kapsamı, emeklilik şirketlerinin kuruluş çalışma, yönetim ve denetimine, kişilerin sisteme katılma, ayrılma ve emeklilik koşullarına, emeklilik yatırım fonlarının kuruluşuna, katkıların bu fonlarda toplanmasına ve değerlendirilmesine, aracılık hizmetlerine, kamuya açıklanacak bilgilerin kapsamına ve bireysel emeklilikle ilgili diğer hususlara ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.”

Özbolet, (2004, s.68-69) kanun metnini yorumlamış ve aşağıdaki bulgulara ulaşmıştır:

- Kanunda “özel emeklilik sistemidir” ibaresi yer almaktadır. Vurgu yapılan özel kelimesi bireysel emeklilik sistemine ilişkin işlerin kamu tarafından değil özel statüde bulunan emeklilik şirketleri tarafından yapılacağını ortaya koymaktadır. Kamu kesimi ise sisteme ilişkin hukuki ve yasal altyapıyı oluşturma, işleyen sistemin denetim ve gözetimini yapma görevlerini üstlenmiştir.
- Sisteme medeni haklarını kullanma yetisine ve ehliyetine sahip, 18 yaşını aşmış herkes gönüllülük esasına göre katılma hakkına sahiptir.
- Bireylerin herhangi bir zorunlu sosyal güvenlik kurumuna (SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı vb.) kayıtlı olması veya olmaması bireysel emeklilik sistemine giriş için herhangi bir engel teşkil etmemektedir.
- Sistem kamu emeklilik sisteminin tamamlayıcısı ve emeklilik döneminde ek gelir sağlayıcısı durumundadır.
- Sistem katılımcılara, fiili çalışma hayatları esnasında sahip oldukları yaşam standartlarını emeklilik döneminde fazla bir kayıp olmadan sürdürme olanağı sunmaktadır.

Sistemin işleyişi birçok değişkenin değerlendirilmesi ve tek bir plan halinde sunulması esasına göre hareket etmektedir. Yani emeklilik şirketleri potansiyel katılımcıların ortalama gelir düzeyi, risk profili, öncelik verdiği değerleri, günlük

yaşama ve geleceğe ilişkin ihtiyaçlarını ele almak suretiyle onlara en iyi ve en uygun katılım planını hazırlar. Katılımcı hazırlan plan kabul ederse, bireysel emeklilik sözleşmesini imzalar ve sisteme dahil olarak katkı paylarını/primleri ödemeye başlar. Bireylerin emeklilik şirketini değiştirmesi ödediği katkı payları adına herhangi bir risk oluşturmaz. Çünkü katılımcı BES'e dahil olduğu anda adına bir hesap açılır ve ödediği tüm primler bu hesapta takip edilir. Yatırılan primler bireyin seçtiği veya uzmanların tavsiye ettiği emeklilik planında belirlenmiş yatırım fonlarında değerlendirilir (Özbolet, 2004, s.69). Sistemin her kademesinde katılımcılara fonlarla ilgili bilgilendirme sağlanır ve yatırımlarını istedikleri fonlar çerçevesinde yönetmelerine izin verilir. Ayrıca, katkı payı ödemeleri, yapılan birikim ve emekliliğe hak kazandıktan sonra sistemden elde edilen gelirlere ilişkin vergi teşvikleri de sağlanmaktadır (Gümüş ve Tütüncü, 2012, s.25).

2.3.3. Bireysel Emeklilik Sisteminin Özellikleri

Bireysel emeklilik sisteminin katılımcıları ve kamuyu aydınlatmaya yönelik iki temel uygulaması bulunmaktadır. Bunlardan birincisi katılımcılara yöneliktir. Katılımcılar BES hesaplarındaki hareketleri her an izleyebilme olanağına sahiptir. İkincisi ise kamuoyuna yönelik uygulamadır. BES yöneticileri fonlar ve sistemin işleyişine ilişkin finansal raporu ve bilgileri belirli dönemlerde kamuoyu ile paylaşmaktadır (Altıntaş, 2009, s.156). Sistem devlet garantisi altında olmamakla birlikte Sermaye Piyasası Kurulu, Hazine Müsteşarlığı, Takasbank, Emeklilik Gözetim Merkezi ve diğer birçok bağımsız denetim organının gözetimi altındadır (Dağlı vd.2008, s.86).

BES'te sosyal sigortalarda bulunan teklik ilkesi de ortadan kaldırılmıştır. Yani bireyler ödeme gücü elverdiği ölçüde birden fazla BES hesabına sahip olabilmektedir (İşbilen, 2008, s.75). Bu durumda katılımcı bir bireysel emeklilik sisteminden emekliliğe hak kazandığında, dahil olduğu tüm emeklilik sözleşmelerinden emekliliğe hak kazanmış sayılmaktadır (İşseveroğlu ve Hatunoğlu, 2012, s.157).

BES'ten grup olarak faydalanmakta mümkündür. En az on kişinin bir araya gelmesi veya on kişiden az sayıda personelin bulunduğu iş yerlerinde, tüzel kişiliğe sahip bir

kurumda/kuruluşta, grupta çalışanlara ya da üye olanları kapsayacak şekilde düzenlenebilmektedir (Bacak, 2005, s.165).

Sisteme dâhil olan kişilerden bazı kesintiler yapılmaktadır. nk her bir katılımcının sisteme getirdiği bir maliyet bulunmaktadır. 4632 sayılı kanunun 7. Maddesinde bu maliyet kalemleri şu şekilde sıralanmıştır;

- **Giriş Aidatı:** Katılımcılara henüz katılım aşamasında bireysel hesap açılırken bir defaya mahsus giriş aidatı ödemesi alınır. deme azami bir yıl süreyle taksitlendirilebilir. Katılımcıların bireysel hesaplarını başka şirketlere aktarması durumunda tekrar giriş aidatı talep edilmez (Korkmaz vd., 2007, s.163).
- **Yönetim Gider Kesintisi:** Emeklilik şirketleri, katılımcılarına hizmet sağlarken katlandıkları maliyetleri katılımcıların kendi hesaplarına yaptıkları katkı payı ödemeleri üzerinden belirli miktarlarda kesintiler yaparak karşılamaktadırlar (Korkmaz, 2007, s.163). Kesinti yapılacak oran ödenen katkı payının %8'ini geçmemek üzere şirketler tarafından belirlenebilmektedir. Ödenen katkı payı ise yönetim gideri kesintisi yapıldıktan sonra fonlara yönlendirilmektedir (zel ve Yalçın, 2013, s.16).¹
- **Fon İşletim Gideri Kesintisi:** İşletilen fon portföylerinin yönetimleri giderlerini karşılayabilmek amacıyla yapılan kesintileri kapsamaktadır.

BES bir sigorta sistemi değil tasarruf sistemidir. Katkı payı ödemesine dayalı bir fonlama sistemidir. Katılımcılar emekliliğe hak kazandıklarında, elde edecekleri tutar katkı payı hesabına yatırdıkları tutarları ve bunların fonlar aracılığıyla elde ettiği gelirleri kapsamaktadır (Korkmaz, 2006, 161).

¹ 01 Ocak 2016 tarihinden itibaren Giriş aidatı, ara verme kesintisi ve yönetim gider kesintisinde değişikliğe gidilmiştir. Yeni uygulamada sözleşmelerin ilk beş yılında giriş aidatı, ara verme kesintisi ve yönetim gider kesintisi alınabilecektir. Bu tutar her yıl için, aylık brt asgari ücret tutarının %8.5 u kadardır.

2.3.4. Bireysel Emeklilik Sisteminin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

BES'in tarafları açısından pek çok olumlu katkısı bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir (Elveren, 2003, s.5; Gümüş ve Tütüncü, 2012, s.30-32; Ergenekon, 2000, s.130, 185);

- Emeklilik döneminde ikinci bir gelir olanağı sağlamaktadır.
- Gerçekleştirilecek vergi reformlarına bağlı olarak vergiden muaf bir şekilde tasarruf yapma avantajı sunmaktadır.
- Emeklilik yaşı ve çalışılmayan durumlarda prim ödemelerinde esneklik sağlamaktadır.
- Çalışanlara tercih edilebilir bir çalışma ortamı sunma avantajı sağlamaktadır.
- Emeklilik fonları sektörde rekabet kaynaklı verimlilik artışı sağlamaktadır.
- Ülke içi tasarruf düzeyini arttırmaya yardımcı olmaktadır.
- Yatırılan katkı payları sonucu oluşan fonların yatırıma dönüşmesiyle istihdamın artışına katkıda bulunmaktadır.
- Tüm emeklilik sahibi katılımcıları, ölüm ve malullük risklerine karşı sigortalayabilmeye olanak sağlar.
- Katılımcıların risk ve getiri tercihi yapmasına olanak sağlar.
- Bireylerin emeklilik dönemleriyle ilgili sorumluluk almalarını sağlar.
- Bireyleri daha uzun süreler çalışmaya ve ekonomiye daha fazla katkı yapmaya teşvik eder.

BES'in yukarıda sıralanan olumlu yönlerinin yanı sıra bazı olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Bunlar Kara (2006, s.134) tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

- Sisteme yapılan prim ödemelerinin değişiklik göstermesi, emeklilik döneminde katılımcılar arasında büyük gelir dalgalanmaları yaşanılmasını kaçınılmaz kılacaktır.
- Masrafları karşılamak adına yapılan kesintilerin farklılığı, performans karşılaştırmalarda zorluklara sebep olacaktır.

- Sistemin iyi bir şekilde işleyebilmesi için sıkı ve iyi düzenlenmiş bir denetleme mekanizması gerekmektedir.
- Sistemin tam anlamıyla işlerlik kazanması ve güvenilir olması, çok yüksek düzeylerde pazarlama ve idari maliyetlere katlanılmasıyla mümkün olacaktır.
- Bireylerin yatırımlardan kısa vadede sonuç alma istekliliği ve uzun dönemli yatırımlara sıcak bakmaması, sisteme olan katılım oranının düşük seviyelerde kalmasına neden olmaktadır.
- Yatırım fonlarının özellikleri itibariyle, sisteme yatırılan paranın getirisi önceden hesaplanamamakta ve katılımcılar için belirsiz bir durum olarak durmaktadır.
- Ekonomik ve siyasi belirsizlik bireyleri uzun vadeli yatırımlardan uzaklaştırmakta ve sisteme katılım düşüncesini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Kamunun sürekli borçlanma ihtiyacı içerisinde olması yatırımcı ve girişimciler için büyük bir risktir. Bu nedenle kamu borçlanma oranının sürekli artması BES için olumsuz bir durumdur.

2.3.5. Bireysel Emeklilikte Şirketler ve Aracı Kuruluşlar

BES, hali hazırda ekonomik sistem içerisinde var olan veya BES'in hayata geçmesiyle birlikte kurulmuş olan kuruluşların birlikte yürüttüğü bir sistemdir. Bu kurum ve kuruluşlar resmi olabildikleri gibi çoğunluğu özel sektör olarak faaliyet göstermektedir.

2.3.5.1. Bireysel Emeklilik Şirketleri

BES şirketleri, 4632 sayılı Kanun'da belirtildiği üzere kurulan ve BES alanında ruhsat almış yani bu alanda uzmanlaşmış şirketlerdir. Bu şirketlerin çalışma esasları Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan esaslar 8 Ocak 2008'de yayınlanan 26750 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmiştir. Kanunda şirketlerin taşıması gereken özellikler şu şekilde sıralanmıştır (Resmi Gazete, 2008):

- Anonim şirket olarak kurulmaları,
- Faaliyet konusunun ilgili kanunda belirtildiği şekliyle kısıtlanması,

- Sermayesinin ödenmiş kısmı asgari on milyon lira olmak kaydıyla toplamda en az yirmi milyon lira olması ve ödenmemiş olan kısmının üç yıl içerisinde ödeneceğinin taahhüt edilmesi,
- Tamamı nama yazılmış ve nakit para karşılığı çıkartılmış hisse senetlerine sahip olması,
- Şirket ana sözleşmesinin ilgili kanun uyarınca hazırlanmış olması,
- Şirket iş planının, sistem tasarımının ve yapılabirlik raporlarının sunulması,
- Şirket kurucularının kanunda belirtilen özellikleri taşımasıdır.

Yine 4632 sayılı kanunun 11. maddesi bireysel emeklilik şirketlerinin sorumluluklarını düzenlemektedir. İlgili maddede geçen hükümler şu şekildedir;

- Bireysel emeklilikle ilgili fonların varlıklarını korumak amacıyla önlemler almak,
- Bireysel emeklilik hesaplarının sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak,
- Bankalardan emeklilik sözleşmelerine ilişkin hizmet almak ve süreçte Hazine Müsteşarlığının belirleyeceği esaslara göre hareket etmek,
- Bireysel emeklilik hesaplarına yapılan katkı payı ödemelerinin ilgili fonlara transferini sağlamak,
- Bireysel emeklilik hesapları ve ilgili tüm kayıtların güncelleştirilmesini sağlamak,
- Bireysel emeklilik hesaplarına ilişkin günlük fon hareketlerinin hesap sahipleri tarafından takip edilebilmesini sağlamak,
- Hesap sahiplerine; fon portföyü, katkı payının değerlendirildiği fonun performansı ve ilgili mali konularda bilgi akışını sağlamak,
- Hazine Müsteşarlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından istenen bilgi ve belgelerin talebe uygun olarak hazırlanmasını sağlamak.

2.3.5.2. Bireysel Emeklilik Sisteminde Aracı Kuruluşlar

BES'in bir ülkede faaliyete geçebilmesi, sisteme olan talep ve bu talebin eyleme dönüşmesiyle mümkündür. Yani bireylerin BES şirketlerine giderek ilgili sözleşmeyi

imzalamaları ve sisteme dâhil olmaları gerekmektedir. İşte aracı kuruluşların görevi bu aşamada başlamaktadır. Aracılık faaliyetleri 4632 sayılı kanun ile yasallaşmış ve yönetmeliklerle desteklenmiştir. Aracılık faaliyetlerine ilişkin mevzuat ise sürekli güncellenmektedir. Böylece çağdaş uygulamalar hızlı bir şekilde mevzuata eklenmekte, sistemin ülke içerisinde hızlı yayılımına imkân tanınmaktadır.

4632 sayılı kanunun ikinci maddesinde bireysel emeklilik aracıları:

“Her ne ad altında olursa olsun herhangi bir emeklilik şirketine bağlı olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, daimi bir surette emeklilik şirketlerinin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları emeklilik şirketi adına yapan gerçek veya tüzel kişiler.” şeklinde tarif edilmiştir (Resmi Gazete, 2001).

Bireysel Emeklilik Aracıları Hakkındaki Yönetmelik 24681 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin üçüncü maddesinde yer alan f ve g sıralarında “Bireysel Emeklilik Aracısı” ve “Bireysel Emeklilik Aracısı” tanımlamaları yapılmıştır. **Bireysel emeklilik aracısı**, bir sözleşmeye dayanarak daimi bir şekilde şirketlerin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları şirket adına yapan kişiyi tanımlamaktadır. **Bireysel emeklilik aracısı**; bireysel emeklilik sisteminde katılımcılara sunulan emeklilik planlarının tanıtımı, pazarlanması, satışı ve bireysel emeklilik sistemine ilişkin diğer aracılık hizmetlerini ifade etmektedir.

Yönetmelik incelendiğinde, aracılar da aranan şartların aşağıdaki gibi olduğu açık bir şekilde görülmektedir:

- Dört yıllık fakülte, dört yıllık yüksekokul, iki yıllık sigortacılık veya bankacılık meslek yüksekokulu mezunu olmak,
- Emeklilik gözetim merkezi tarafından gerçekleştirilen sınavda başarı sağlamak,
- Meslek şeref ve haysiyetini zedeleyici davranışlarda bulunmamış olmak,
- Adına aracılık yapacakları şirket veya şirketlerin, katılımcılar için hazırlamış oldukları tüm ürünler adına ilgili eğitimleri almış ve tamamlamış olmak,
- Müflis veya konkordato ilan etmiş olmamak,

- Bireysel emeklilik veya sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla ağır para cezası ile cezalandırılmış olmamak,
- Taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis yahut basit veya nitelikli zimmet, cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolaylı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, kara para aklama veya devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından dolayı kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunmamak, karşılıksız çek keşide etmiş olmaktan hüküm giymemiş olmak.

Bireysel emeklilik araçları potansiyel katılımcılara onların demografik özelliklerine göre sistemin yapısını yasal düzenlemeler çerçevesinde anlatmak ve bu konuda tavsiyelerde bulunmak zorundadır. Bu durum aracılık faaliyetlerinin kişiye özel bir statüde hizmet sunduğunu göstermektedir (Avcı, 2011, s.37).

25107 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan yönetmelikle “Bireysel Emeklilik Araçları Hakkında Yönetmelik” değişikliği yapılmıştır. Buna göre iki yıl üzerinde sektörde görev alan lise mezunu pazarlama araçlarının yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl içerisinde sınava girmeleri halinde üniversite mezunu olmaları veya sigortacılık meslek yüksekokulu mezunu olmaları şartı aranmayacaktır (Resmi Gazete; 2003).

2.3.6. Bireysel Emeklilik Sisteminde Vergilendirme

4697 sayılı “Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile bireysel emeklilik sistemini cazip hale getirerek katılımı kolaylaştırmak ve sistemden çıkışı caydırıcı hale getirmek için vergi düzenlemeleri yapılmıştır. Bu düzenlemeler aşağıda sıralanmıştır.

- Katılımcılar tarafından bireysel emeklilik şirketlerine ödenecek katkı payları, ödendiği ayda elde edilen ücretin %10’unu aşmamak ve yıllık tutarı da asgari ücretin yıllık brüt tutarını geçmemek kaydıyla, gelir vergisi matrahının hesaplanmasında indirim yapılabilir.

- Kişiler tarafından aynı anda hem bireysel emeklilik katkı payı, hem de şahıs sigorta primi ödenmesi durumunda bunlar, belirlenmiş oranlarda kişilerin gelir vergilerinin hesaplanması sırasında indirim yapılabilir. İndirim konusu yapılacak katkı payı primler toplamının, kişinin brüt ücretinin %10'unu ve herhalde yıllık tutarı da brüt asgari ücretin yıllık tutarını aşmaması gerekir. Bu oran şahıs sigorta primleri için %5 olarak uygulanır.
- Çalışanlar adına işverenlerce bireysel emeklilik şirketlerine ödenen katkı payları, bordroyla ilişkilendirilmeksizin, onların vergi matrahının tespitinde, gider olarak indirilecektir. Ancak 4697 sayılı Kanun'la, işverenlerce gider olarak dikkate alınacak tutar ile çalışan tarafından indirim konusu yapılacak katkı payı tutarı toplamının, çalışanın katkı paylarının ödendiği aydaki ücretinin %10'unu ve herhalde yıllık tutarının brüt asgari ücretin yıllık tutarını geçemeyeceğini hükme bağlamıştır.
- İşverenin aynı dönemde çalışana adına, hem bireysel emeklilik katkı payı ve hem de şahıs sigortası primi ödemesi halinde, bunların işverenin ve çalışanın vergi matrahlarının hesaplanması sırasında gider ve indirim olarak dikkate alınması, çalışanın brüt ücretinin %10'unu ve yıllık tutarı şahıs sigortası için de %5 oranında, çalışanın bordrosu ile ilişkilendirilmeksizin, doğrudan gider olarak kaydedilebilir.
- Mükelleflerin kendilerine, eşlerine ve küçük çocuklarına ait şahıs sigortası primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının, sigortalının veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kurulu ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması, beyan edilen gelirin %10'unu, şahıs sigortalarına ödenen primler için %5'ini ve asgari ücretin brüt yıllık tutarını aşmamış olması, koşuluyla yıllık beyanname ile bildirilecek gelirden indirilebilmesi mümkündür.
- Bireysel Emeklilik Sistemi'nden, emeklilik hakkı kazananlara yapılan ödemelerin, toptan veya aylık ödemeleri %25'i gelir vergisinden istisna edilmiştir. Geri kalan kısım için ise, GVK'nin 94. Maddesi hükmüne göre yapılacak gelir vergisi tevkifata tabi tutulacaktır.
- Emeklilik süresi dolmadan, bireysel emeklilik sisteminden vefat, maluliyet veya zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılacak ödemelerin, %25'i GVK'nin

mükerrer 21.maddesi hükmü gereğince, gelir vergisinden istisna edilmiş bulunmaktadır. Kalan tutar üzerinden, GVK'nin 94.maddesi 15. bent hükmü gereğince Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranda, gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır.

- Bireysel Emeklilik yatırım fonlarının kazançları kurumlar vergisi ve gelir vergisinden istisna edilmiştir.

Katkı paylarının birimi süresince elde edilen meblağlar yatırım fonlarına yönlendirilir. Bu fonların değeri zaman içerisinde artar ve katılımcı için bir getiri sağlar. Bireysel emeklilik şirketleri tarafından kurulan emeklilik yatırım fonlarının sağladıkları kazançlar kurumlar vergisi ve gelir vergisinden muaftır. Sağlanan bu avantaj sayesinde potansiyel bireysel emeklilik katılımcıları diğer fonlardan elde edecekleri gelirlerden daha fazlasını elde etme imkanına sahip olmuştur (Bağlan, 2006, s.93). Bu konu diğer bölümde daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

BÖLÜM 3: BİREYSEL EMEKLİLİKTE VERGİ SİSTEMİ

3.1.BİREYSEL EMEKLİLİKTE VERGİ

Ülkemizde uygulamaya konulan bireysel emeklilik sisteminin vergisel boyutunun önemli bir kısmını, 28 Haziran 2001 tarihli, 4697 sayılı resmî gazetede yayınlanan “Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasını Öngören Kanun” ile hüküm altına alınmıştır. Bireysel emeklilik sisteminde vergilendirme boyutu, birçok unsur ve faktör bünyesinde barındıran bir husus olarak ifade edilmektedir. Bireysel emeklilik sisteminde ele alınan vergilendirme başlıklar halinde aşağıda belirtilmiştir (Baran, 2008, s. 123).

3.1.1. Yatırım Aşamasındaki Vergisel Teşvikler

Bireysel emeklilik sistemindeki var olan vergisel teşvikler, katılımcılar kadar şirketleri de yakından ilgilendirmektedir. Şirketlerin kuruluş aşamalarında veya yatırım fonlarının meydana getirilmeleri durumunda bir takım vergi teşvikleri ile karşılaşmaktadır. Bu teşvikler şu şekilde ifade edilmektedir (Çıtak, 2003, s. 54):

- Emeklilik şirketlerinin kuruluş aşamalarında veya sermaye artımına gittikleri zamanda çıkarmış oldukları hisse senetlerinin değerleri bakımından elden çıkarmaları sonucunda kendi lehlerine yönelik olarak kalan paralar vergiden muaf olarak belirtilir.
- Gelir vergisi kapsamında olan bir diğer husus ise şirketlerin emeklilik yatırım fonları sermaye piyasalarında yapmış oldukları işlemlerin sonucunda elde edilen paralardır.
- Emeklilik yatırım fonlarından elde edilen kazançlar, kurumlar vergisinden muaftır, ayrıca da gelir vergisine tabi tutulmazlar. Bunun yanı sıra bireysel emeklilik sisteminde yatırım aşamasında olan vergisel teşvikler de bu durumda ele alınmaktadır. Bunlar ise:

- a. Emeklilik şirketlerin kuruluşu ve emeklilik şirketlerince kurulan yatırım fonlarının kuruluş aşamasındaki işlemlerinin vergi karşısındaki durumu
- b. Emeklilik yatırım fon kazançlarının vergi karşısındaki durumu

olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır.

3.1.2. Emeklilik Sistemine Katılan Gerçek Kişilerin Vergi Karşısındaki Durumları

Bireysel emeklilik sistemine katılan gerçek kişiler, düzenli olarak katkı payı ödeyen kişiler olarak nitelendirilmekte ve bu kapsamda da bu kişilerin vergi karşısındaki durumları da iki başlık halinde ele alınmıştır.

3.1.2.1. Ücretli Olarak Çalışanların Durumu

Ücretli çalışanlar sistemde kendileri, eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları çocukları için ödedikleri katkı paylarını belirli kanunlar çerçevesinde indirmektedir. Bireysel emeklilikte ücretli çalışanlar kendileri, eşleri ve çocukları için ödedikleri prim, ödenek ve katkı miktarının ödendiği aydaki toplam ücretin %10' u kadarını ve senelik olarak da asgari ücretin senelik toplamı olan kısmını üzerinden vergi hesaplanacak kısımdan düşebilmektedir (Uralcan,2005, s.163). Ayrıca İşveren tarafından ücretli çalışanlar adına ödenen katkı payı ödemenin yapıldığı aydaki ücretlinin brüt maaşının en fazla %10'luk kısmı ve asgari ücretin senelik tutarını geçmeyecek şekilde işverenin vergi ödeyeceği miktardan düşülmektedir. Ücretlinin aynı anda birkaç iş yerinde çalışması ve ücret alması durumunda şahsı, eşi ve küçük çocukları için ödediği katkı hisse miktarını ait olduğu dönemde işverenlerden bir tanesine vererek tutarı yukarıda belirlenen oranlar dâhilinde brüt ücretin vergiye tabii olan kısmından düşülür. Ücretlinin bu ödeme belgelerini diğer işverenlerine vererek indirimi tekrarlatması mümkün değildir (Baran,2008,s.124). Bunun haricinde ücretli kendisi için olan katkı payı belgesini ve eşi ile çocuklarının katkı payı belgelerini farklı iş yerlerine verebilir her işverende oransal sınırlamayı kendi ödediği ücret için işletebilir aynı zamanda asgari brüt ücret ile ilgili olan miktar sınırlaması bütün işverenler için dikkate alınacaktır (Türkay, 2005, s. 96).

3.1.2.2. Gelirlerini Beyanname İle Beyan Edenlerin Durumu

Bireysel emeklilikte yıllık beyanname verenler ise ödedikleri katkı paylarının yıllık toplamı ve aynı yıl içinde toplam vergiye tabi olacak olan miktarın %10' unu ve yıllık asgari ücret toplamını geçmeyecek şekilde vergiye tabi olan kısımdan çıkarılmaktadır (Demirci, 2003, s.10).Bakanlar kurulu belirlenen miktarı %20 seviyesine çıkarmaya ve asgari ücretin senelik miktarının iki mislini aşmamak kaydıyla tekrardan belirleme hakkına sahiptir (Su, 2003, s.2).Gelir vergisinin 89. maddesinde ifade edilen beyana göre; *“gelirin % 10'unun ve asgari ücretin de yıllık tutarını aşmamak kaydıyla mükellefin kendi şahsı, eşi ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları (sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim ve katkı tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartıyla, eşlerin veya çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim ve katkı payları kendi gelirlerinden) indirilir” (Gelir Vergisi Kanunu, md. 89).* Kanun maddesinde ifade edildiği gibi yapılan oransal ve miktar sınırlandırmalarında ücretli olarak çalışanların durumları farklı değildir. Bu maddede önemli olan kısım ise yıllık olarak beyanname veren mükelleflerin yapmış ödedikleri katkı payları ve primlerin yıl içerisinde ücretlerin safi tutarlarının tespitinde indirim konusu yapmaları sonucunda, ikinci bir defa beyannamede indirim yapmaları söz konusu değildir (Türkay, 2005, s. 96).²

² 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren Devlet Katkısı esasına geçilmesinden dolayı BES'e yatırılan katkı payları işveren grup emeklilik sözleşmeleri (İGES) hariç, gelir vergisi matrahından düşülememektedir. Yatırılan katkı paylarının %25 ine karşılık gelen tutar yasal limitleri aşmamak kaydıyla devlet tarafından katılımcının devlet katkısı hesabına yatırılır. Bu durum çalışan, çalışmayan, emekli, esnaf, ev hanımı vb. herkes için geçerlidir.

3.1.3. Bireysel Emeklilik Şirketleri Tarafından Katılımcılara Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi ve İstisna Uygulamaları

Bireysel emeklilik sisteminden farklı nedenlerle ayrılan kişilere emeklilik şirketleri tarafından yapılacak ödemelere ilişkin uygulamaya konulacak vergilendirme ve istisna uygulamaları bu başlık altında ele alınacaktır.

3.1.3.1. Emeklilik Sistemindeki Katılımcılara Yapılan Ödemelerin Vergilendirilmesi

Herhangi bir nedenden dolayı bireysel emeklilik sistemini bırakan katılımcıların şirket tarafından alacakları iadelerin tabi olacağı vergilendirmeler ve istisnalar şu şekilde olacaktır. Sistem bireyin emeklilik döneminde ek gelir elde etmesi için tasarlanmış katkı paylarının fonlama sistemi ile fayda sağlanan geniş bir zamana yayılan bir yapı olarak tasarlanmıştır. Bunun yanında bireysel emeklilik belirli bir süreli yatırım amacı ile de kullanılabilir ve daha sonra terk edilebilir (Saraçoğlu,2004,s.107). Emeklilikle sonuçlanmasına gerek yoktur birey belli durumda yatırımını sonlandırabilir. Bu durumlar şu şekilde sıralandırılabilir:

- Bireyin ölümü
- Bireyin artık çalışmayacak durumda olması ve bu durumun sürekli olması
- Emeklilik süresi dolmadan kendi isteği ile keyfi olarak ayrılmak istemesi, gibi durumlarda emeklilik sistemi son bulmakta yatırılan para bireye ya da mirasçısına iade edilmektedir.
- Şirket katılımcının talep etmesi halinde ödeme işlemini bir hafta içinde katılımcıya veya mirasçıya ödemek durumundadır. Bireysel emeklilik şirketi birikimi ödememesi halinde uyarı yapılmaksızın bireyin tabi olduğu fonun aylık kazancının iki misli kadar faiz vermek durumunda kalacaktır (Saraçoğlu, 2004, s.161).

- Bireysel emeklilik sisteminde 4697 numaralı gelir vergisi kanunu ile değiştirilen 15.maddeye göre tüzel kişiliği olan yardım ve emeklilik sandıkları bunların yanı sıra emeklilik ve sigorta şirketleri (Baran,2008,s.143).
- Prim, aidat ve katkı payı ödemesi on seneyi doldurmadan sistemi terk edenler
- Katkı payı ödemesi on senelik zamanı doldurmuş olan fakat emekli olma hakkı elde edemeden sistemi terk edenler ile farklı sigorta sandık vs. sisteme on sene veya daha fazla süre ile aidat prim ödeyerek çalışamaz duruma gelme, ölüm ve ihraç gibi istem dışı durumlarla ayrılanlara yapılan ödemeler (Baran,2008,s.143).
- Sistemden emekli olan ya da emekli olamadan ölüm, ihraç ve sürekli olarak çalışamaz duruma gelmek gibi istem dışı durumlarda geri ödeme menkul sermaye iradı olarak vergilendirilecektir. Geri ödemede vergi stopaj usulü olduğundan katılımcı beyanname vermek durumunda değildir (Baklaya,2004, s.106).

3.1.3.2. Katılımcılara Yapılan ve Menkul Sermaye İradı Sayılan Ödemelerde İstisna ve Vergi Tevkifat Uygulamaları

Bireysel emeklilik sisteminin ekonomik katkı sağlaması, ekonomiye canlılık katması ve sistemin cezp ediciliğini artırması için devlet istisnai uygulamalara giderek alacağı vergiden vazgeçmiştir. Vergi deki istisnai durum bireysel emeklilik sisteminde ki kalış süresiyle bağdaştırılmış sistemde uzun kalanların lehine uygulamalara gidilmiştir böylelikle devlet eliyle sistemden emekli olunması desteklenmiştir. Devlet sistemden erken ayrılmaları caydırmak için süreye bağlı olarak vergi kesintisine gitmiş ve ayrılmaları engellemeye çalışmıştır (Saraçoğlu,2004,s.161). Bireysel emeklilik sisteminde on senesini doldurmuş ve primlerini ödemiş emekliliğini elde etmiş, daimî aylık ödemesi sözleşmesi yapılmışsa bireye yapılan ödemeler vergi istisnasına dâhildir. Bireysel emeklilik sistemi ile emekliliğe hak kazanılmış fakat ücretin tamamı tek seferde alınmak istenirse dörtte birlik oran vergiden muaf tutulur bunun yanı sıra geriye kalan kısma %5 oranında vergilendirme uygulanır. Bireysel emeklilik sisteminde on senesini doldurmuş fakat sistemde emekli olmaya hak kazanamamış katılımcılar için ise ödenen toplam miktar üzerinden %10 vergi tahsilâtı yapılır(Baran,2008,s.139).

Bireysel emeklilik sisteminde on senesini doldurmadan ayrılmak isteyen katılımcılara ise devlet tarafından caydırıcı olması için %15 oranında vergi kesintisi

yapılır. Bireysel emeklilik sisteminden zorunlu olarak ihraç edilenler, ölenler ve artık çalışmayacak durumda olanlar emekliliğe hak kazanmış gibi değerlendirileceklerdir. Yani dörtte birlik kısım vergiden muaf, dörtte üçlük kısımdan ise %5 vergi alınacaktır. Durumun daha iyi anlaşılması için birkaç örnek verecek olursak (Erol, 2005, s.46): Bireysel emeklilik sistemi ile on yıl primlerini ödemiş, 56 yaşını doldurmuş ve emekli olmaya hak kazanmış Ali Bey, toplamda 1 milyon TL yatırmış olsun, yatırımını tek seferde almak isterse:

Tablo 3.1. Vergi Kesintisi Örneği (On Sene Dolmadan Ayrılış)

Ali Bey'in yatırdığı toplam miktar	1 milyon TL
İstisna tutarı %25	250 bin TL
Vergi uygulanan kısım	750 bin TL
Vergi oranı	%5
Vergi tutarı	37 500 TL
Verginin toplama oranı	%3,75 kalan: 962,500 TL

İkinci örnekte ise bu sefer Hakan Bey on yılda 1 milyon prim ödemiş fakat emeklilik hakkını elde edememiş ve ayrılma talebinde bulunmuştur Hakan Bey'e yapılacak ödeme Ali Bey'den farklı olarak istisnaya tabi olmayacak ve toplam prim üzerinden %10 vergi kesintisi yapılacaktır.

Tablo 3.2. Vergi Kesintisi Örneği (On Sene Sonunda Ayrılış)

Yatırılan toplam miktar	1 milyon TL
Uygulanan istisna	İstisna yok
Vergi kesintisi %10	100,000
Kalan tutar	900,000

Bu örnekte Nihan Hanım 2011 yılında prim yatırmaya başlamış ve 250 bin TL prim yatırmış. 2017 yılında ise parasını geri çekmiştir. Nihan Hanım'a ise uygulanacak vergi kesintisi tablo 3.3'teki gibidir.

Tablo 3.3. Vergi Kesintisi Örneği (Vergi İstisnasız)

Yatırılan toplam tutar	250,000
Uygulanan vergi istisnası	Yok
Kesilecek vergi %15	37,500
Nihan hanıma ödenecek miktar tutarı	212,500

Yukarıda da belirtildiği gibi devlet bireysel emeklilik sistemini desteklemek ve sistemde kalmaları artırmak için bir nevi vergi ile destekleme yoluna gitmiştir. Devletin bireysel emekliliği desteklemesindeki bir diğer amaç ise ekonominin hareket kazanmasına katkı sağlayacak olmasıdır. Sistemin bu şekilde işletilmesi katılımcıların bunu bir yatırım aracı olarak değil de emekliliğe bir katkı sağlayıcı olarak düşünmelerini sağlamaktır (Durak, 2005, s.152).

1 Ocak 2013 tarihinden itibaren yapılan yeni düzenleme ile vergi kesintisi getiri üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Bu düzenleme ile BES' e yatırılan ana para vergiden muaf tutulmuş, kazanç üzerinden vergilendirme yapılmıştır.

3.1.4. 7 Ekim 2001 Öncesi Akdedilmiş Poliçelerin Bireysel Emeklilik Sistemine Aktarımı ve Bu Kapsamdaki Vergisel Düzenleme

Bireysel emeklilik sistemi ülkemizde uygulamaya girmeden önce katılımcılar farklı birtakım planlar yapmakta ve paralarını değerlendirmek için hayat sigortası yaptırmaktaydı. Bu uygulama günümüzde halen devam etmektedir. Bunun yanı sıra hayat sigortası ölüm, kaza ve yaralanma iş göremez duruma gelme gibi durumları sigortalayabilmektedir (Baran,2008,s.143). Bireysel emeklilik sisteminde ise primlerin doğrudan yatırım amaçlı kullanılması ve risk payı kesilmemesi de hayat sigortasından ayıran özelliklerden birisidir. Bireysel emeklilik sistemi ülkede uygulanmaya başlamadan önce devletinde belli ölçüde desteklemesiyle sigorta şirketleri bu imkânı bireylere bir ölçüde sunabilmişlerdir. Bu gibi sistemlerle emeklilik hakkını elde eden vatandaşların mevcut haklarının korunması için devlet 4632 sayılı kanuna yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıl süre ile geçerli olmak kaydıyla emeklilik taahhüdünde bulunan dernek, vakıf, sandık ve tüzel kişiliğe sahip meslek kuruluşu emeklilik birikimini kısmen veya tamamen bireysel emeklilik sistemine aktarabilir. Aktarım işlemi ortaya çıkabilecek her türlü vergiden hariç tutulmuştur (Çiçen, 2001, s.33).

Kanun ile belirtildiği üzere beş yıl süre içinde bireysel emekliliğe yapılan taşıma işleminden herhangi bir kesinti yapılmayacağı, giriş aidatı alınmayacağı ve vergiye tabi olmayacağı belirtilmiştir. Ancak 07.10.2001 tarihinden önceki poliçeler aktarım

yapılıncaya kadar veya aktarım yapılmadığı takdirde bu avantajlı vergi durumuna tabi olmayacaktır (Tuncer,2004,s.156). Bireysel emeklilik sistemine taşınan sigorta poliçesi 07.10.2001 tarihinden önce yapılmış olsa bile artık bireysel emeklilik sistemindeki gibi değerlendirilecektir ve katkı payı ödemeleri ve vergilendirilmesi buna göre yapılacaktır. Bireysel emekliliğe geçmeden önce yedi yıl hayat sigortası primi ödemiş birey üç yıl bireysel emeklilik primi ödemesi ve 56 yaşını doldurması durumunda bireysel emeklilik hakkını ve şartlarını elde edecektir. Önemli olan bir diğer durum ise bireysel emeklilik sistemine aktarımdan sonra en az üç yıl süre ile sistemde kalmış olma şartıdır (Demirbilek, 2004, s.52).Burada belirtmemiz gereken bir diğer durum ise aktarım yapılmaması durumudur, bu durumda 07.10.2001 tarihinden önceki yasalar uygulanmaktadır (Gültekin,2001,s.14).

3.2. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNDE DEVLET KATKISI VE MAKRO EKONOMİYE ETKİLERİ

3.2.1. Bireysel Emeklilik Sisteminde Devlet Katkısı

Bireysel emeklilik sisteminde devletin katılımcılara ödediği miktara destek olmak için dörtte bir oranında destekleme yapması emeklilik sisteminde devlet katkısı olarak ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle %25 oranında katılımcıya devlet tarafından ödenen miktardır. Bu uygulamaya yeni geçilmiştir. 01.01.2013 tarihinden itibaren bireylerin yatırdıkları primleri devlet katkı payı vererek destekleme yoluna gitmiştir, bundan önce ise bilindiği üzere vergi matrahından indirim yaparak yatırımcı desteklenmektedir. Devlet tüm katılımcılara ayırım yapmaksızın belirlenen miktarda destekleme yapmaktadır. Bir örnek verecek olursak 400 TL yatıran bir katılımcı 100 lira katılım desteği almaktadır. Burada ise devletin sınırlamasına dikkat edecek olursak katılımcı senelik olarak bürüt asgari ücretin bir senelik toplamının dörtte birinden fazla destek alamamaktadır. Örnek verecek olursak 2017 yılında bürüt asgari ücret 1770 TL ve 12 aylık toplamı 21,240 TL etmektedir, devletin verdiği %25 oranını aldığımız takdirde ise bu oran 5,310 TL tekabül etmekte ve buda devletin bir yıl içerisinde vereceği en yüksek destekleme miktarı olmaktadır. Bireyin birden fazla katkı payı ödemesi iki ayrı hesabının olması durumunda ise devlet yatırılan miktarlara göre oranlayarak katkı payı

vermekte ancak buda brüt asgari ücretin yıllık toplamının dörtte birini aşmamaktadır. Örnek ile anlatacak olursak (Uyar,2012, s.36):

- Ali Bey X sözleşmesi 1000 TL ve Y sözleşmesine de 500 TL ödüyor olsun,
- Bu durumda devletin vereceği destek 375 TL'dir.
- X sözleşmesine $375 \cdot (1000/1500) = 250$ TL'lik destekleme yapılır.
- Y sözleşmesine ise $375 \cdot (500/1500) = 125$ TL destekleme yapılır.

Katılımcı bireysel emeklilik hesabına senelik brüt asgari ücret tutarını geçmemek kaydıyla iki hesabına da destekleme alabilmektedir. Destekleme alabilmek için sadece prim ödemek yeterli şarttır. Destekleme devlet tarafından herhangi bir işlem yapılmaksızın kendiliğinden yapılmaktadır. Destekleme hesaplanırken emeklilik gözetim merkezine şirketin yaptığı bildirimlere göre yapılmaktadır. Destekleme primin yatırıldığı aydan itibaren 6ay içerisinde müsteşarlık tarafından emeklilik gözetim merkezine oda sözleşmenin bağlı bulunduğu şirkete yatırılır. Birey devlet desteklemesini devlet katkısı hesabından görebilir. İşverenin işçilerine ödediği prime ise devlet destekleme yapmamaktadır. 1 Ocak 2016 tarihine kadar bireysel emeklilikten ayrılmayan katılımcının anlaşmasına, 2013 senesinden evvel bireysel emeklilikte geçirdiği süreye dâhil olarak katkıya hak kazanmasına aşağıdaki listede göstereceğimiz şekilde 01.01.2016 tarihinde süre dahil edilmesi uygulanmıştır (Kızılgöçer,2014,s.32).

Tablo 3.4. Devlet Katkısına Hak Kazanılmasına İlişkin Esas Süreler

01.01.2013 den önce sistemde kalan zaman dilimi	Eklenecek Süre
3 seneden çok 6 seneden az ve 6 sene dahil olmak üzere	1 Yıl
6 seneden çok 10 seneden az ve 10 sene olmak üzere	2 Yıl
10 seneden fazla ise	3 Yıl

Kaynak: Emeklilik Gözetim Merkezi (egm.org.tr)

Bireysel emeklilikte katılımcının olası bir şirket değişikliği durumunda devlet tarafından sağlanan katkıda yeni şirkete devredilir. Katılımcının hesabına henüz yatırılmamış bir katkının olması durumunda ise devlet tarafından yatırılmasından sonra en geç iki gün içinde yeni şirkete aktarılır. Katılımcının ölümü veya artık iş göremez durumuna gelmesi durumunda devlet katkısına ve gelirin tümüne hak kazanır. Hak ediş uygulaması gereği 01.01.2013 tarihinden itibaren devlet katılımcıya sistemde kaldığı

süre bazında desteklemenin belli bir kısmını ya da tamamını verir. Sistemde üç yıl ile altı yıl kalınması durumunda altıncı yıl dahil %25’lik devlet katkısının %15’ ini almaya hak kazanır. Sistemde altı yıl ve on yıl kalması durumunda onuncu yılda dahil olmak üzere %25’lik devlet katkısının %35’lik bir kısmını almaya hak kazanır. Sistemde on yıldan fazla bir süre kalması durumunda ise %25 olan devlet katkınının %60’ını almaya hak kazanır. Sistemden emekli olmaya hak kazanılması, ölüm ve daimi olarak iş göremez haline gelmesi durumunda ise %25’lik devlet katkısının %100’ ünü yani tamamını almaya hak kazanılır. Buradaki önemli hususlardan bir diğeri ise devlet katkısına hak kazanılan miktar üzerinden devletin alacağı stopaj vergisidir (Kızılgöçer,2014,s.34).

Tablo 3.5. Stopaj Vergisi

Sistemde kalınan zaman	Devlet katkısına hak kazanılan miktardan alınacak stopaj yüzdesi
Sistemde on yıldan az kalanlar	% 15
Sistemde on yılını doldurmuş fakat emekli olamamış	% 10
Sistemden emeklilik, ölüm ve maluliyetten dolayı ayrılanlar	% 5

Kaynak: Emeklilik Gözetim Merkezi (egm.org.tr)

Sistemde on yıldan az kalan katılımcı almaya hak kazandığı devlet katkısı üzerinde devlet tarafından %15’lik bir kesintiye uğrar. Sistemde on yılını doldurmuş fakat emekli olmaya hak kazanamayan katılımcı ise almaya hak kazandığı devlet katkısından %10’luk bir kesintiye uğrar. Sistemden emeklilik hakkı elde edilmesi, ölüm ve sürekli iş görmezlik durumuna düşülmesi durumunda ise hak edilen devlet katkısı üzerinden %5’lik bir vergi kesintisine tabi tutulur. Son olarak sistemden hak edilen devlet katkısı haciz ve rehin işlemine tabi tutulamaz (Kızılgöçer,2014,s.34).

3.2.2. Bireysel Emeklilik Sisteminin Makro Ekonomiye Etkileri

Var olan sosyal güvenliğe bireysel emeklilik yeni bir soluk getirmiş ve bireysel emeklilik sistemine katılanların uzun vadede hayat standartlarının yükseltilmesi amaçlanmıştır. Bireysel emeklilik sisteminin uzun zaman diliminden oluşan bir yapıya sahip olması ve sistemde büyük meblağların birikmesi makro ekonomiyi olumlu yönde

hareketlendirmektedir (Oktayer,2007,s.63). Bireysel emeklilik sisteminin makro ekonomiye etkilerinden bahsedecek olursak Türkiye’de tasarrufu artırır ve buna yönlendirme sağlar. Bireyin mevcut emekliliğinin yanında ek katkı sağlar ve gelirini artırır dolayısıyla şartlara olumlu yönde etki eder (Yalçın,2016,s.31). Yatırım fonlarının uzun dönemli olmasını sağlar ve yeni iş alanları açar. Sosyal güvenlik alanında devlete yardımcı olur ve yükünü azaltır. Ülkenin ekonomik hedeflerine yardımcı olur enflasyonun artmasını engeller. Kayıt dışılığı azaltır (Sarı,2011,s.31). Bireysel emeklilik sisteminde fonlarda biriken miktarların büyüklüğü ve bu sermayenin yatırıma yönlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Yatırımın hisse senedi yoluyla yapılması piyasaların derinleşmesine pozitif katkıları olacaktır aksi takdirde sadece mali varlık artacaktır (Oktayer, 2007, s.77).

3.2.3. Bireysel Emeklilik Sisteminin Tasarruf Boyutu

Ülke ekonomisine etki eden en önemli maddelerden birisi tasarruftur, özellikle iç ekonomiye çok ciddi katkıları olur. Tasarruf ülkedeki dış borç ve cari etmenler gibi konuları doğrudan etkilemektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için tasarruf sermaye biriktirmesi ve ekonomiyi hareketlendirmesi açısından ciddi önem arz etmektedir. Birey açısından bakıldığında ise tasarruf uzun vadeli olarak düşünüldüğünde yaşam standartlarının yükselmesi ve refahın artması açısından önemlidir. Ülkemizde özellikle son dönemde meydana gelen tasarrufun azalması durumu cari açığı artırmakta ve tasarruf–yatırım dengesini bozmaktadır. Bireysel emeklilik ile mevcut emeklilik sisteminin yanında tasarrufu artırmak için bireyler yeni bir önlem alma yoluna gitmişlerdir. Türkiye’de bireysel emeklilik sisteminin gönüllülük esasına dayanması ve fon kesintisinin fazla olmaması katılımcıları yeni yatırımlar aramaya iten etmenler arasında gösterilebilir (Yalçın,2016,s.1).

3.3.BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN FİNANSMAN KAYNAKLARI

Bireysel emeklilik sisteminin kaynakları tamamen katılımcıların ödediği fon işletim gideri kesintisi, yönetim gider kesintileri ve katkı paylarından meydana gelmektedir.

3.3.1. Katılım Payı Ödemeleri

Bireysel emeklilik sistemi katılımcıların ya da katılımcılar adına ödeme yapanların ödedikleri katkı payı ile kendisini finanse etmektedir. Bireyler sisteme girme konusunda diledikleri gibi davranmalarına karşın katılım ücreti ödeme konusunda zorunludurlar (Elkatmış,2012,s.35). İşverenler ise katılımcıya teşvik ödeme konusunda özgürdürler. 4632 sayılı kanunda bununla ilgili herhangi bir düzenleme yoktur ama vergi konusunda teşvikler mevcuttur. Katılımcılar katkı payı ödemelerini sabitleyebilirler ya da enflasyon ve benzeri bir şeye endeksleyebilirler. Bunun yanı sıra ödemelerini aylık, üç aylık, altı aylık ya da yıllık periyotlarla ödeyebilirler. Sistemde bu tür ödeme imkânları mevcuttur (Topalhan,2010,s.182).

3.3.2. Katılımcıların Gider Ödemeleri ve Gider Kesintileri

Emeklilik sisteminin diğer bir maddi kaynağı da gider ödemeleridir şirket emeklilik sisteminin getirdiği yükü karşılamak için yeterli oranda gider kesinti yapabilmektedir. Hesaplardan yapılacak tüm kesintiler ve miktarları ilanlarda müşteriye açık olarak belirtilmelidir (Elkatmış,2014,s.48).

3.3.3 Giriş Aidatı

Bireysel emeklilik sistemine ilk defa katılan bir katılımcıdan, yeni müşteriler için yapılan reklamlar, ürün geliştirme ve diğer pazarlama faaliyetleri nedeniyle yapılacak olan masraflar için giriş aidatı kesilir. Bu kesinti katılımcı bireyde yapılacağı gibi onun nam hesabına hareket eden kişiden de yapılabilir (Topalhan,2010,s.182).Giriş aidatı peşin, aktarım yada sistemden çıkış tarihine ertelenmiş olunabilir. Ertelenmiş giriş aidatı sözleşmeden itibaren onuncu yılını doldurandan, emeklilik hakkının kullandıktan sonra ayrılandan ve iş malul olan kimseden alınmaz (Kızılgöçer,2014,s.38). Bireysel emeklilik şirketi giriş aidatını katkı payından ayrı olarak hesaplanır ve katılımcının şirket değişikliğine gitmesi durumunda varsa ertelenmiş aidat kesintisi bunu hesap

aktarımı sırasında bireyin hesabından keser. Katılımcının birden fazla hesabının olması durumunda ise şirket sadece ilk hesap için kesinti uygulayabilir (Elkatmış,2014,s.49).

3.3.4. Yönetim Gider Kesintisi

Katkı payı ödemesi üzerinden bireysel emeklilik şirketi en fazla %2 kesinti yapma hakkına sahiptir (Kızılgöçer,2014,s.49).

3.3.5. Fon İşletim Gider Kesintisi

Net fon üzerinden günlük olarak on binde bir oranında kesinti yapılabilir buda sözleşmede açıkça belirtilmek mecburiyetindedir.

3.3.6. Özel Hizmet Kesintisi

Bireysel emeklilik şirketine katkı payı ödeyen katılımcının ödemelerine bir seneden fazla süre ara vermesi durumunda hesaba dair emeklilik gözetim merkezine ve saklayıcı kuruluşa ödenen sabit masraflar emeklilik hesabında belirtilmek kaydıyla bireyin hesabından alınabilir (Topalhan,2013,s.183). Bireysel emeklilik sisteminde belirlenen hizmetler ve sözleşmede yazılan maddeler dışında katılımcı yeni hizmet talep ederse bundan da kesinti yapılabilir (Uyar,2014,s.49).

3.4.BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ VE TARAFLARI

Bu bölüm altında BES'in genel işleyişi alt başlıklar halinde sunulmuş ve bu sistemde yer alan tarafların tanımları verilmiştir.

3.4.1. Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi

Bireysel tasarruflar özel koşullar taşır ve tamamen bireyin isteğine bağlıdır. Bu tasarruf sistemleri katılımcının emeklilik dönemlerinde alım gücünü ve refahını artırmak için ek gelir sağlar. Katılım işlemi katılımcı ve şirket arasında yapılan sözleşme ile başlar sisteme girmek isteyen katılımcı herhangi bir bireysel emeklilik

şirketine başvuru yapar, şirkette gelir durumuna göre bireye bir katılım teklifi hazırlar. Katılımcı anlaşmayı kabul etmesi durumunda katkı payı ya da giriş aidatlarından birini ödeyerek anlaşmayı aktif hale getirebilir ve hesabındaki her türlü hareketliliği bireysel emeklilik hesabından takip eder (Dağlar, 2006,s.51). Bireysel emeklilik hizmetleri gibi isteğe bağlı sistemler genellikle bankalar, yaşam poliçesi satan sigorta kuruluşları ve yatırım fonları tarafından müşterilere sunulan hizmetlerdir. Bireysel emeklilik sisteminde toplanan katılım primleri, şirket tarafından belirli yatırım seçeneklerinde kullanılmak üzere fonlar oluşturulur. Fonlarda biriktirilen sermaye daha sonra emekli olacak olan katılımcılara emekli olduklarında ödenmek için oluşturulur. Daha da kısa bir ifadeyle belirtecek olursak bireyler kendi istekleriyle başvurur, şirket katılımcıya göre teklif hazırlar bireyin teklifi kabulü ile katkı payı tahsil edilmeye başlanır daha sonra tahsilattan oluşan fonlar yatırım amaçlı kullanılır ve en son olarak da toplanan katkı payları ve gelirler emeklilik ikramiyesinin ödenmesi ve maaşlar için kullanılır (Derelioğlu, 2000, s.21).

3.4.1.1 Katkı Payı Ödemesi

Katkı payı bireysel emeklilik sisteminde bireyin beklentilerine göre belirlenen emeklilik planında, emeklilik sözleşmesi hükümlerine göre şirkete ödemesi gereken tutardır. Katılımcı bireysel emeklilik sisteminde belirlenen sözleşme dahilinde emeklilik hesabına katkı yapar. Grup emeklilik sözleşmesi kapsamındaki bireysel emeklilik hesabına şahıs adına şirket ve işveren katkı ödemesi yapabileceği gibi katılımcıda buna ek olarak kendi hesabına katkıda bulunabilir (Demirci,2007,s.413).Bireysel emeklilik sisteminde katılımcı şirket ile belirlenen ödeme şeklinde fazla ödeme yapma hakkına sahiptir ve bu ödemelerin ne şekilde yapılacağı ise emeklilik sözleşmesinde detaylı olarak belirlenmiştir. Şirket aksi bir hüküm bulunmadığı takdirde fazla ödenen katkı paylarını emeklilikten önceki bir yılın ödemelerine sayabilir ya da ödeme tarihinden itibaren olan bir yıllık ödemeye dahil edebilir. Aksi hallerde ise yapılan fazladan ödemeler yapılması gereken tarihteki ödemeler olarak kabul görür (Kıloğlu,2007,s.79).

Bireysel emeklilik sisteminde katkı payı üzerinde yapılacak ödemeler ve bu kapsamda yapılacak gider kesintileri emeklilik planında belirtilir şirket sistemde yapacağı yönetim ve fon işletim giderinin asgari düzeyini belirtmek durumundadır.

Asgari katkı payı bireysel emeklilik sisteminde katılımcının dahil olduğu plan içerisinde şirket tarafında yönetim ve fon işletim giderini kapsayacak yeterlilikte tespit edilen tutardır. Katılımcı asgari ödeme tutarının altında bir ödemede yapabilir fakat bunu sözleşmesinde belirtmek mecburiyeti vardır ayrıca emekliliğe hak kazanması durumunda birikimini almayı yatırıma devam edebilir. Sistemde katkı payı ödemelerine alt sınır getirilmiş ancak üst sınır belirlenmemiştir yani katılımcılar bir üst sınır kısıtlaması olmadan dilediğince katkı ödemesi yapabilirler (Kıloğlu,2007,s.80).

3.4.1.2. Katkı Payı Ödemeye Ara Verilmesi

Bireysel emeklilik sistemindeki haklardan bir tanesi de katılımcının istediği takdirde katkı payı ödemesine ara verebilme hakkına sahip olmasıdır. Sistemde katkı payına ara verilmesi durumunda emekliliğe kalan süre ara verilen süreye eklenecektir. Fakat sistemde katılımcının dâhil olduğu emeklilik sistemi dâhilinde ara verilen döneme karşılık gelen asgari katkı payı toplam tutarı işlem tarihinde ödendiği takdirde veya ödemenin yapıldığı dönemdeki katkı payı kadar olmak kaydıyla daha sonradan ödense ödemeye ara verilen dönem emeklilik süresine dahil edilmektedir. Yani buradan anlaşılacağı üzere emekliliğe hak kazanılması için katkı payı ödemesinin sonradan yapılması mümkündür. Emeklilik sisteminde katılımcının sözleşmede belirlenen ödeme planındaki katkı paylarının herhangi birini ödenme tarihinden itibaren bir yıl süre ile ödenmemesi durumunda katkı payı ödemesine ara verilmiş olarak kabul edilir bu bir yıllık sürenin hesabında katılımcının katkı payı üzerinde yaptığı ödemeler değerlendirilir. Katkı payı ödenmesine ara verilen sürede emeklilik anlaşmasında hüküm olması şartıyla katılımcının dâhil olduğu plana yönetim ve fon işletim gideri kesintisi uygulanabilmektedir. Katılımcının toplam birikiminin yönetim ve fon işletim giderini karşılayamaması halinde ise durum katılımcıya bildirilir, şirketin katılımcıya yapmakla yükümlü olduğu bildirimler durdurulur, hesap pasif hale getirilir ve herhangi bir kesinti yapılmaz. Böyle bir durumda katılımcının ara vermiş olarak kabul edilen tarihten tekrardan katkı payı ödemeye başladığı tarihe kadar geçen zaman dilimindeki asgari katkı payını ödemesi gerekmektedir bu emeklilik için zorunludur (Kıloğlu,2007,s.83).

3.4.1.3.Katkı Paylarının Yatırıma Yönlendirilmesi

Bireysel emeklilik şirketi katkı paylarının emeklilik hesaplarına geçişinden itibaren en geç iki iş günü içinde yatırıma yönlendirilmelidir. Şirketin bunu yapmaması halinde katılımcının dahil olacağı fonun son aylık kazancının iki misli tutarında aylık gecikme cezası uygulanır ve katılımcının hesabına eklenir. Emeklilik şirketi katılımcı tarafından yada katılımcı nam ve hesabına giriş aidatı veya katkı payının tamamının ya da bir kısmının ödenmesine rağmen katılımcıya ait bilgilerin tam olmaması ödenen katkı paylarının veya giriş aidatlarının planda belirlenenden az olması, emeklilik sözleşmesinin kurulmadığı hallerde katkı payını yada giriş aidatını şirketin belirlediği müsteşarlık ve kurula bildirdiği bir fonda değerlendirir (Kıloğlu,2007,s.83). Katılımcıya ait bilgilerin tamamlanmasından sonra varsa kesintiler uygulanır ve emeklilik planında belirtilen esaslara göre katılımcıya ait emeklilik hesabına devredilir.

3.4.1.4.Katkı Payının Birden Fazla Fon Arasında Paylaştırılması

Katılımcı bir emeklilik şirketinin kurmuş olduğu emeklilik fonları arasında katkı payını emeklilik planlarında belirlenen fonlarında belirlenen şekilde paylaşırabilir. Şirket katılımcının katkı paylarının fonlar arasında paylaşılması sırasında ortaya çıkan artı masrafı en aza indirecek tedbirler almakla yükümlüdür. Katılımcının var olan emeklilik sözleşmesindeki katkı payı miktarını ya da yüzdesini emeklilik sözleşmesinde belirlendiği halini koruyacak şekilde değiştirmesi durumunda emeklilik sözleşmesi planında değişiklik yapmış sayılmayacaktır. Emeklilik şirketinde katkı payının dağılım yüzdesine ya da miktarına ilişkin değişiklik yılda en fazla altı kez yapılabilmektedir (Kıloğlu,2007,s.83). Katılımcı ayrıca katkı payı değişim yüzdelerini değişiklik talebinde bulunduğu süreden itibaren ödeyeceği katkı payı tutarlarını, emeklilik hesabındaki birikimini ve bireysel emeklilik hesabındaki birikimleri ile değişiklik talebinden sonraki katkı payı tutarı dahil olmak üzere yeniden belirleme hakkına sahiptir (Şen,2001,s.184). Katılımcının emeklilik sözleşmesinde katkı payı dağılım yüzdesini ve tutarını planda belirlenen sınırlar dâhilinde kalacak biçimde yeniden belirlenmesine yönelik bildirim en az beş iş günü önceden şirkete tebliğ edilir. Şirket katılımcının değişiklik tarihinden sonra katkı payı yüzdesini ve tutarını değiştirir (Demirci,2006,s,418).

3.4.1.5.Katılımcıların Birikimlerini Başka Bir Şirkete Aktarımı

Bireysel emeklilik şirketinde katılımcılar birikimlerini farklı bir şirkete aktarma hakkına sahiplerdir ve bu aktarımı yerine getirmek ise şirket için bir sorumluluktur. Katılımcı bireysel emeklilik şirketindeki hesabını hesabın faaliyete geçmesinden itibaren ilk iki yıldan sonra her yıl yılda bir kere taşıma hakkı elde eder. Katılımcının aktarım talebi bireysel emeklilik hesabındaki miktarın tamamı için geçerlidir. Yeni emeklilik sözleşmesi katılımcının emeklilik hesabını aktardığı tarihten itibaren geçerli olur. Bireysel emeklilik sisteminde her yeni aktarım talebi emeklilik sözleşmesinin yürürlük tarihinden itibaren bir yıl geçmesi ile olur. Katılımcı aktarım talebinde bulduktan sonra en geç yedi iş günü içerisinde bu hesaba ilişkin bilgi, belge ve miktar aktarılacak zorundadır. Eğer aktarım gerçekleşmezse şirket yedinci günün sonunda uyarıya gerek kalmadan mütemerrit hale gelir. Böyle bir durumda uygulanacak olan bürüt faiz katılımcının dahil olacağı fonun aylık kazancının iki katından aşağı olmaz (Kıloğlu,2007,s.85).

Katılımcı birikimlerini başka bir emeklilik şirketine aktarmak istediği zaman aktarım yapılacak şirkete sözleşme numarasını, bulunduğu emeklilik şirketini ve kendisine emeklilik sözleşmesi aşamasında hesabını taşıması ile ilgili yazılı olarak verilmiş aktarıma ilişkin hesap özet profilini bir aylığına geçici inceleme yetkisini tanıyan hesap sorgulama şifresini verir. Katılımcı bu bildirimini yeni şirkete yazılı olarak yapar katılımcı eğer yeni bir tane aday sorgulama şifresi isterse eski şirket yeni şifreyi hemen bildirir. Emeklilik hesabı aktarım talebini katılımcı bireysel emeklilik hesabı aktarım talep formu ile yeni şirketi aracılığı ile mevcut şirketine bildirir. Yeni emeklilik şirketi aktarım talep formunun aslını iadeli taahhütlü posta ile mevcut şirkete tebliğ eder bu işlemin gerçekleşmesinden itibaren yedi iş günü içerisinde aktarım gerçekleşmelidir (Kıloğlu,2007,s.86).

3.4.1.6.Emeklilik Plan Değişikliği

Bireysel emeklilik sisteminde katılımcı emeklilik planını yılda en çok dört kez değiştirme hakkına sahiptir ve değişiklik talebini şirkete en az beş iş günü önceden yazılı olarak bildirmesi gerekmektedir. Emeklilik şirketi tarafından değişiklik talebi

uygun bulunursa yeni emeklilik planına geçiş sağlanır geçişten sonraki beş iş günü içerisinde yeni emeklilik sözleşmesi metni şirket tarafından katılımcıya yollanır.

3.4.1.7.Giriş Aidatı ve Fon İşletim Gideri Kesintisi

Katılımcının bireysel emeklilik hesabına ilk kez katılması ya da yeni bireysel emeklilik hesabı açtırması halinde şirket tarafından ön görülen giderlerin katılımcıya yada katılımcı nam ve hesabına hareket eden kişiden tahsil edilen kısmıdır. Katılımcı bireysel emeklilik hesabını başka bir şirkete taşımak isterse yeniden giriş aidatı alınmaz fakat aktarım dışında yeni bir hesap açılmak istenirse yeniden aidat alınabilir.

3.4.1.8.Emekliliğe Hak Kazanmadan Sistemden Ayrılma

Bireysel emeklilik sisteminden ayrılma üç şekilde gerçekleşmektedir. Bu ayrılmalar, kendi isteğiyle ayrılma, sürekli iş göremezlik haline gelme ve ölüm gibi ayrılmalardan meydana gelebilmektedir. Katılımcı bireysel emeklilik sistemine katılım süresinde isteği zaman ya da artık iş göremez duruma geldiye sistemden ayrılma hakkına sahiptir. Emeklilik sisteminde katılımcının sürekli iş görmezlik hakkını elde edebilmesi için bağlı olduğu sosyal güvenlik kuruluşunda belirlenen mevzuat çerçevesinde bu hakkı elde etmiş olması gerekir. Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluna bağlı olunmaması durumunda ise resmi sağlık kuruluşlarından bunun raporunu alması gerekir. Daha önceden de anlattığı gibi geri ödemeler şirketle yapılan sözleşmelerde belirlenir. Ölüm olması halinde ise katılımcının kanuni mirasçısı veya lehtarı hesaptaki miktarın ödenmesini talep etme hakkına sahiptir (Kıloğlu,2007,s.92).

3.4.1.9.Emekliliğe Hak Kazandıktan Sonra Birikimlerin Ödenmesi

Bireysel emeklilik sisteminde katılımcı on yılını doldurduktan sonra ve 56 yaşını tamamlamasından itibaren emekli olmaya hak kazanır. Katılımcının aynı emeklilik şirketinde ya da farklı şirkette birden fazla emeklilik hesabının olması durumunda hesapların birinden emeklilik hakkını elde etmesi halinde diğer hesaplarından da emeklilik hakkı elde eder. Katılımcı emekli olduktan sonra parasını kesintiye uğramadan alır ve bu durum devlet katkısı içinde geçerlidir. Örnek olarak sistemde on yılını doldurmuş, 56 yaşını tamamlamış katılımcı devlet katkısının tamamını % 5 stopaj kesintisiyle tek seferde alma hakkına sahiptir (Baran,2008,s.123). Bireysel emeklilik sözleşmesinde katılımcıya ödenmesi gereken tutar ödenmesi gereken tarihten itibaren

on yıl içinde hak sahipleri tarafından aranmamış ise onuncu yılın bitiminden sonraki yıl başından itibaren altı ay içinde hak sahibinin adı- soyadı, hak kazandıkları hesap miktarı şeklinde belirtilen bir çizelgeyle müsteşarlık emrine Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına yatırılır ve bu işlemten sonra hak sahipleri tarafından iki sene daha aranmadığı takdirde hazineye gelir olarak geçer (Kıloğlu,2007,s.104).

3.5.BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN TARAFLARI

Bireysel emeklilik şirketinin temel bileşenleri katılımcı ve emeklilik şirkettir. Sistemin ana unsuru ise katılımcı ile şirket arasında yapılan sözleşmedir.

3.5.1.Katılımcı

Katılımcı bireysel emeklilik sisteminde emeklilik sözleşmesine kendi ad ve hesabına taraf olan gerçek kişi olarak tanımlanmıştır. Emeklilik sistemine katılmak isteyen kişiler medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olma kişiler olmalıdır ve şirket ile emeklilik sözleşmesi imzalamalıdır. Bireysel emeklilik şirketine katılan birey katkı payı ödeme, varsa birden fazla fonu fonlar arasında dağılım yapma değişiklik yapma ve hesabını başka bir şirkete taşıma hak ve yükümlülüklerine sahiptir (Kızılgöçer,2014,s.39).

3.5.2.Portföy Yöneticisi

Bireysel emeklilik şirketleri tarafından kurulan fonları yöneten profesyonel kuruluşlardır. Portföy yönetim şirketleri fonu yönetirken riski minimuma indirecek dağılımları oluşturmak, getiriyi ve likiditeyi göz önüne almak ve fonun yatırım sınırlamasına ve portföy yönetimine dikkat etmekle yükümlüdür(Uyar,2012,s.38).

3.5.3.Emeklilik Şirketi

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım kanununa göre emeklilik şirketi bu kanun dâhilinde kurulan ve bireysel emeklilik sisteminde faaliyet göstermek üzere ortaya çıkan emeklilik konusunda ruhsat almış şirkettir (Uyar,2012,s.38).

Şirketin genel özellikleri, bireysel emeklilik sistemi 4632 sayılı kanun dâhilinde faaliyetlerinin sınırlandırılmış olmasıdır. Anonim bir şirket olması gerekmektedir. Şirket

sermayesinin 20 trilyon Türk Lirasından az olmaması gerekmektedir ayrıca ödenmiş sermayenin en az on trilyon olması ve kalanında üç yıl içinde ödeneceğinin garanti edilmiş olması gerekir. Emeklilik şirketinin hisse senetlerinin nakit para karşılığı çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca nama yazılı olmalıdırlar. Bireysel emeklilik şirketinin 4632 sayılı kanun hükmüne göre ana sözleşmesini oluşturması gereklidir. Bireysel emeklilik şirketinin sistem tasarımı ve iş planı ile yapılabilirlik raporlarının olması gereklidir (Kızılgöçer,2014,s.40).

3.5.4.Takasbank

Takasbank resmî gazetede yayınlanan 24681 sayılı Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik' te saklayıcı görevinde tanımlanmaktadır (Kaydu,2006, s.128). Takasbank'ın görevleri emeklilik sistemindeki fon varlıklarının saklanması, fon adına yapılan alım satımlarının icrası ve kontrolü, katılımcılara fonlarını takip etme imkânı, kurulca belirlenenler çerçevesinde fonların yönetimini sağlamak ve fondaki ödemeleri bunun yanında fonun başka hesaba taşınmasının kontrolünü yapar. Bu sistem sayesinde emeklilik fonları şirketin varlıklarından ayrı olarak toplanması sayesinde şirketin iflası, kapanması ya da devri durumunda katılımcının varlıklarını koruma işlemi de görmektedir (Uyar,2012,s.40).

3.5.5.Hazine Müsteşarlığı

Hazine müsteşarlığı kurulacak olan bireysel emeklilik şirketine izin verme ruhsatlandırma ve denetim işlemlerini yapar. Hazine müsteşarlığı emeklilik şirketinin faaliyetlerini belirleme ve denetleme hakkına sahiptir. Bireysel emeklilik şirketinin ana sözleşme değişikliği ve belirlenen miktarın üzerindeki hisse devride müsteşarlık iznine tabidir. Emeklilik planları üzerindeki değişiklik ve yeni emeklilik planı yapmakta müsteşarlık iznine tabi durumlardır. Bireysel emeklilik şirketlerinin aracılarının niteliklerine, faaliyetlerine, yapamayacakları işlere, siciline ilişkin işlemlere ve tutacakları defterlere ve diğer esaslara ilişkin düzenlemeleri hazine müsteşarlığı yapmaktadır (Uyar,2012, s. 41). Hazine müsteşarlığı ayrıca sigortacılık ve özel sigortacılık şirketlerini faaliyetlerini denetleyip bu şirketler hakkında yapılan şikayetleri değerlendirip sonuca bağlamak gibi sorumlulukları vardır (Kızılgöçer,2014,s.45).

3.5.6.Emeklilik Gözetim Merkezi

Emeklilik gözetim merkezinin çalışma şekli müsteşarlık tarafından belirlenir. Emeklilik gözetim merkezi Bireysel Emeklilik Kanun'u ile ilgili mevzuat uyarınca hazine müsteşarlığının bağlı olduğu bakanlığın görev ve yetkilendirmesi sonucu merkezi İstanbul'da bulunarak 10.07.2003 tarihinde kurulmuştur (Kaya,2010, s. 153). Emeklilik gözetim merkezini görevleri katılımcılarının menfaatlerinin ve haklarının korunması ve emeklilik hesaplarındaki birikimlerine zarar gelmesini önlemektir. Emeklilik planlarının kaydını tutmak ve günlük olarak düzenli bir biçimde kontrollerini sağlamaktır. Önemli olan bir diğer noktada bireysel emeklilik hesaplarının işleyişinin mevzuatta tanımlanmış esaslara, emeklilik sözleşmelerine ve emeklilik planlarına uygunluğunu denetlemek asli görevleridir (Kızılgeçit,2014, s.46).

3.5.7.Sermaye Piyasası Kurulu

Emeklilik şirketinde portföy yönetim şirketleri, emeklilik yatırım fonları ve de bu şirketlerin anlaşmalarıyla saklayıcılara dair düzenlemeler sermaye piyasası tarafından yapılmaktadır. Bireysel emeklilik sözleşmesinde bulunacak hususlara, aktarım talebine, zaman belirlemeye, emeklilik durumunda katılımcının belirlenmesine ilişkin araştırmaya ve paranın bu araştırma esnasında değerlendirilmesine bunun yanında giriş aidatı, yönetim ve fon giderleri gibi masrafların belirlenmesine müsteşarlık tarafından sermaye piyasası kurulunun uygun olduğuna dair görüşü alınır (Kızılgeçit,2014,s.51).

3.5.8.Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu

Bireysel emeklilik sistemi politika ve planlarını oluşturmak ve belirlenen planların uygulanması için gerekli önlemlerin alınması için tavsiyelerde bulunmak için kurulmuştur (Kıloğlu,2014,s.81).

3.5.9.Bireysel Emeklilik Aracıları

Bireysel emeklilik yönetmeliğine göre Bireysel emeklilik şirketleri tarafından katılımcılara sunulan emeklilik anlaşmalarına aracılık yapan ve bu anlaşmaları şirket adına yapan gerçek kişi olarak tanımlanır (Kızılgeçit,2014,s.52).

3.6. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ ARAÇLARI

Bireysel emeklilik yatırım fonları, emeklilik sözleşmeleri kapsamında, emeklilik şirketleri tarafından katılımcılar adına bireysel emeklilik hesaplarında izlenerek ödenen katkı payları, riskin dağıtılması ve inanca mülkiyet esaslarına göre işletilmesi amacıyla oluşturulan emeklilik yatırım fonlarında değerlendirilmesi gerekmektedir. Emeklilik yatırım fonları süresiz olarak kurulmakta ve tüzel kişilikleri bulunmamaktadır. Emeklilik fonu malvarlığı, 4632 sayılı kanundabelirtilen emeklilik sistemi kapsamındaki yükümlülüklerin dışında herhangi bir amaçla kullanılması mümkün değildir. Portföy yöneticileri fon portföyünü yönetirler. Portföy yönetim hizmetleri emeklilik şirketleri tarafından alınarak ilgili esaslar şirket ve portföy yöneticileri arasında portföy yönetim sözleşmesiyle belirlenmektedir. Söz konusu sözleşmede SPK onayı gereklidir (Elkatmış, 21012, s.49-50).

3.6.1. Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluşu

Emeklilik yatırım fonları, Sermaye Piyasası Kurulundan izin alınarak emeklilik şirketleri tarafından kurulur. Fonu kurmak isteyen emeklilik şirketleri Sermaye Piyasası Tarafından hazırlanan başvuru formu, yatırım fonun içtüzüğü, emeklilik sözleşmesi ve formda yer alan gerekli belgelerle başvuruda bulunmaktadır. Başvurunun kabul edilebilmesi için şirketin kuruluş şartlarını kaybetmemiş olması, saklayıcının ve portföy yöneticisinin belirlenmesi, fon iç tüzüğünün Sermaye Piyasası Kurulunca öngörülen doğrultuda olması ve gerekli koşulları yerine getirmesi gerekmektedir. Emeklilik şirketleri, katılma belgelerinin kayda alınması için fon kuruluş izni tarihinden itibaren en geç altı ay içinde SPK'ye başvurması gerekmektedir. SPK başvuruları değerlendirirken bazı şartlar aramaktadır. Bu şartlar (Paksu, 2007, s.50):

1. Emeklilik Yatırım Fonu İçtüzüğü'nün emeklilik Şirketinin merkezinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili gazetesinde iln edilmiş olmalıdır.

2. Yeterli mekn, teknik donanım ve örgütlenmenin sađlanmıŐ, emeklilik yatırım fonu hizmet biriminin ve fon kurulunun oluşturulmuş, iç denetim sisteminin kurulmuş, personelin buna uygun görev ve sorumluluklarının belirlenmiş olması ve bu konularda gerekli belgelerin hazırlanmış olması gerekmektedir.

3. Muhasebe kayıt ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleŐmeyi sağlayacak teknik alt yapı kurulmuş olmalıdır.

4. Emeklilik yatırım fonlarına ilişkin insan kaynaklarının belirlenmiş olması gerekmektedir.

5. En az bir portföy yöneticisi ile portföy yönetim sözleşmesinin imzalanmıŐ olmalıdır.

6. Emeklilik Şirketinin 4632 Sayılı Kanun'da öngörülen kuruluş Şartlarını kaybetmemiş olması gerekmektedir.

3.6.2. Sermaye Piyasası Kurulunun Bireysel Emeklilik Fonlarına İlişkin Açıklaması

Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş ve Faaliyetlerine ilişkin Esaslar kapsamında Yönetmeliğin 22 maddesi gereği: *“Katılımcılar emeklilik sözleŐmelerinde belirtilen esaslar çerçevesinde fon hesaplarında yatırıma yönlendirilecek katkı paylarının en fazla %15'ini, portföyünün en az %80'i yabancı para ve sermaye piyasası araçlarından oluşan fonlara, katkı paylarının en az %30'unu ise portföyünün en az %80'ini ters repo dahil devlet iç borçlanma senetlerinin oluşturduğu fonlara yönlendirirler. Şirket, katılımcıların katkılarının bu türdeki fonlarda değerlendirilmesi konusunda gerekli tedbirleri alır.”* hükmü gereği katkı paylarında yatırıma yönelmesi açısından iki sınırlama bulunur. Söz konusu yönetmeliğin 6. maddesi hükmünden yola çıkılırsa, fon türleri belirlenirken emeklilik fonunun unvanında belirli bir varlık grubuna, sektöre, sektörlere, ülke veya coğrafi bölgeye yatırım belirli bir yatırım yapıldığı izleniminin kullanılıp kullanılmayacağı yönündeki durumdur. Böyle bir durum kullanılacak ise, fon varlıklarının%80'i dikkate alınır. Söz konusu sınırlamalar;

- Fon unvanında yer alan söz konusu varlık grubu, sektör ya da sektörlerle ait olan varlıklardan oluşmakta,
- Fon unvanında yer alan ülke ya da coğrafi bölgeye ait ve o ülke ya da coğrafi bölgenin piyasa yapısını ve risklerini yansıtabilen varlıklardan oluşmak zorundadır. Aksi takdirde, bu şekilde bir ibare fon unvanlarında kesinlikle kullanılmaz.

Fon türleri belirlenirken, eksiksiz, doğru ve zamanında aydınlatmak dikkate alınarak yatırım yapılacak varlık türüne, yatırım stratejisine ya da her ikisi de dikkate alınarak oluşturulur. Aşağıda fon türleri detaylı olarak en geniş mahiyette tanımlanmıştır (Paksu, 2007, s.40).

3.7. Emeklilik Yatırım Fonu Türleri

Emeklilik sözleşmesi kapsamında ele alınan, emeklilik yatırım fonları katkı paylarının değerlendirilmesi amacı ile kurulur. Emeklilik şirketlerinin fon kurabilmesi için en az bir portföy yöneticisi ile sözleşme imzalaması yeterlidir.4632 Kanun kapsamında emeklilik şirketleri grup emeklilik dahil edilmeden en az üç ayrı emeklilik yatırım fonu kurmakla yükümlüdür (Elkatmış,2012, s. 50). Yabancı para ve sermaye araçlarından oluşan fonlara katkı paylarının%15'i ile portföyün %80'inden fazlası bu fonlara yönlendirilir. Benzer olarak, katkı paylarının en az %30'u portföyünün ise en az %80'i ters repo dahil edilerek devletin iç borçlanma senetleri kapsamında oluşturduğu fonlara yönlendirilir. Kamuya aydınlatıcı bilgiler veren fonlar günlük, üç aylık ve yıllık raporlar şeklinde düzenlenebilir. Amaçlarına göre fon türleri 6 çeşittir. Fon türleri aşağıda belirtilmiştir (Paksu, 2007, s. 41):

Gelir Amaçlı Fonlar:Varlıklara yapılan yatırım ve yapılan yatırımların sonucu elde edile faiz ve temettü gelirlerine yönelik olarak oluşturulan fonlar gelir amaçlı fonlar olarak ifade edilmektedir. Genel olarak faiz ve temettü gelir sağlamaktadır.

Hisse Senedi Fonu:Katkı payı geliri elde etmeyi amaçlayan fon daha çok fiyat odaklılığı nispeten daha az olan hisse senetlerine yatırarak, fon portföyünün en az %80 düzeyinde devamlı olarak temettü ödemesi yapmaktadır.

Kamu Borçlanma Araçları Fonu: Fon portföyünün minimum % 80 düzeyinde ters repo dahil olmak üzere devlet iç borçlanma senetlerine yönelik yapılan yatırım ve sonucunda faiz geliri elde etme amacı olan fonlardır.

Özel Sektör Borçlanma Araçları Fonu: Özel sektöre yönelik olan borçlara fon portföyünün minimum % 80 düzeyinde yatırım yapılan ve sonucunda faiz geliri elde etme amaçlanan yatırım fonudur.

Karma Borçlanma Araçları Fonu: Özel sektör ve kamu borçlanma araçlarına yönelik olarak fon portföyün minimum düzeyde yatırım yapılması ve sonucunda faiz geliri elde etme amacı olan fon türüdür.

Karma Fon: Hisse senetlerine ve borçlanma araçlarına, fon portföyünün minimum % 80 düzeyinde ve değeri % 20'nin altında olmayacak şekilde yapılan yatırım ve sonucunda faiz ve temettü geliri etme etmeyi amaçlayan fon türüdür:

Uluslararası Hisse Senedi Fonu: Fiyat değişikliği az ve temettü ödemeleri düzenli olan ve fon portföyünün minimum % 80'ni yabancı hisse senetlerine yatıran ve sonucunda da temettü geliri elde etmeyi amaçlayan fon türüdür.

Uluslararası Borçlanma Araçları Fonu: Fon portföyünün en az %80'ini, yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Karma Fon: Yabancı hisse senetlerine ve yabancı borçlanma araçlarına fon portföyünün minimum % 80'ini yatıran ve sonucunda faiz ve temettü geliri etmeyi amaçlayan fon türüdür.

Esnek Fon: Yönetmeliğin 5. Maddesinde yer alan varlık türlerinin bir kısmı veya tamamına fon portföyünün tamamını yatıran ve sonucunda faiz ve temettü geliri elde etmeyi amaçlayan fon türüdür:

Büyüme Amaçlı Fonlar: Bu fonun temel amacı sermaye kazancı elde etmeyi amaçlamaktadır. Kar payı ede etme ikinci planda yer almakta ve ayrıca gelir amaçlı fonları kadar önem arz etmemektedir. Hisse senetlerinin ait oldukları şirketlerin büyümesi ve hisse senetlerinin de bu kapsamda değer kazanması amacıyla hisse senetlerine yapılan yatırım fonudur.

Küçük Şirketler Hisse Senedi Fonu: Küçük şirketlerin veya büyüme kapasiteleri yüksek olan şirketlere yönelik olarak fon portföyünün minimum % 80'inin yatırılan ve sonucunda sermaye kazancı elde etmeyi amaçlayan fon türüdür.

Kıymetli Madenler Fonu: Ulusal veya uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenlere yönelik olarak yatırılan fon türüdür.

Altın Fonu: Ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın madenine yönelik olarak yatırılan fon türüdür.

İhtisaslaşmış Fonlar: Coğrafi bölge, ülke, sektör ve endeksler bazında yatırım yapan fonlardır. Ülkesine, sektörüne ve endeksine göre üç tip ihtisaslaşmış fon olabilir.

Yabancı Ülke Fonu: Fon portföyünün en az %80'ini tek bir yabancı ülkenin çıkardığı veya bu ülkedeki yerleşik şirketlerin ihraç ettiği tahvil, bono, hisse senedi gibi para ve sermaye piyasası araçlarına yatırır.

Sektör Fonu: Fon portföyünün en az %80'ini, belirli sektör ya da sektörlerde bulunan şirket hisselerine yatırır.

Endeks Fon: Hisse Senedi Endeks Fonu, Tahvil Endeks Fonu, Sektör Endeks Fonu veya benzer fonlar olmak üzere baz alınan ve Kurulca uygun görülen bir endeks kapsamındaki varlıklara, fon portföyünün en az %80'ini yatıran ve baz alınan endeks ile fonun birim pay değeri arasındaki korelasyon katsayısının en az 0,9 olmasını ve endeksteeki artış kadar bir getiri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Likit Fon-Kamu: Fon portföyünün tamamını ters repo dahil devlet iç borçlanma senetlerine yatıran fondur.

Likit Fon-Özel Sektör: Özel sektör borçlarına yönelik olarak fon portföyünün tamamının yatırıldığı fon türüdür.

Likit Fon-Karma: Kamu veya özel sektör borçlarına yönelik olarak fon portföyünün tamamının yatırıldığı fon türüdür.

BÖLÜM 4: METODOLOJİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın ana amacı bireysel emeklilik sistemi için vergi avantajı sağlayan devlet katkısının katılımcılar tarafından nasıl algılandığını detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıca devlet tarafından sağlanan katkıların bireylerin sisteme üyeliklerine olan etkisi, katılımcıların bireysel emeklilik sistemine yönelik tutumları ve bakış açılarının belirlenmesi de çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

4.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bu çalışma Antalya ilinin Alanya ilçesi özelinde ele alınmıştır. Örnek kitleye erişimin kolaylığı, zaman ve maliyetin kısıtlı olması sebebiyle Ali Karakoç Sigorta Aracılık Hizmetleri isimli acente müşterileri araştırmanın örnekleme olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında 215 kişi ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ancak 24 anket büyük oranda veri kaybı nedeniyle elenmiş ve analizler kalan 191 anket verisi üzerinden gerçekleştirilmiştir.

4.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmada ihtiyaç duyulan birincil veriler anket formları aracılığıyla elde edilmiştir. Anket formlarının oluşturulmasında ilgili literatürde yer alan çalışmalardan faydalanılmıştır. Anket formu başlıca iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların karakteristik özelliklerini belirlemeye yönelik demografik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise bireysel emeklilik sistemine ve devlet tarafından sağlanan vergi teşvikine yönelik tutumlarını ölçümlemek amacıyla 5'li likert tipi önermeler yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan önermeler İşbilen (2008), Altay (2013), Güneş (2015) tarafından yapılan çalışmalardan derlenmiştir.

4.4. BULGULAR

Araştırma kapsamında oluşturulan ölçek aracılığıyla örneklem grubunda yer alan katılımcılardan elde edilen veriler analiz edilmiş ve elde edilen bulgular tablolar ve yorumlamalar halinde aşağıda sunulmuştur.

4.4.1. Demografik Bulgular

Araştırmada birincil verilerin elde edilebilmesi amacıyla anket formu oluşturulmuştur. Form içerisine örneklem grubunda yer alan bireyler hakkında bilgi sahibi olunabilmesi için demografik sorular yerleştirilmiştir. Bu sorular aracılığıyla elde edilen veriler tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%	Medeni Durum	N	%
Kadın	76	39.8	Evli	60	31.4
Erkek	115	60.2	Bekar	131	68.6
Toplam	191	100	Toplam	191	100
Yaş	N	%	Meslek	N	%
18-25	104	54.5	Şu An İşim Yok	83	43.5
26-33	36	18.8	Memur	15	7.9
34-41	22	11.5	Serbest Meslek	15	7.9
42-49	16	8.4	Kamu Çalışanı	24	12.6
50 ve üzeri	11	5.8	Diğer	52	27.2
Toplam	189	99	Toplam	189	99
Aylık Gelir	N	%	Eğitim Durumu	N	%
Gelirim Yok	78	40.9	İlkokul	5	2.6
1000 TL’den az	17	8.9	Ortaokul	4	2.1
1001 TL - 2000 TL	29	15.2	Lise	26	13.6
2001 TL - 3000 TL	19	9.9	Önlisans	95	49.7
3001 TL - 4000 TL	17	8.9	Lisans	40	20.9
4001 TL ve üzeri	29	15.2	Lisans Üstü	18	9.4
Toplam	189	99	Toplam	188	98.4

Tabloda görüldüğü üzere katılımcıların %39.8’i kadın, %60.2’si erkektir. Katılımcıların %31.4’ü evli, %68.6’sı bekarıdır. 18-25 yaş aralığında yer alan katılımcılar toplam katılımcıların %54.5’ini oluşturmaktadır. Katılımcıların %43.5’i şu an bir işi olmadığını belirtmiştir. Geliri olmadığını belirten katılımcıların oranı %40.9 iken, önlisans mezunu katılımcıların oranı %49.7’dir.

Tablo 4.2. Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım Durumu

Durum	N	%
Evet	62	32.5
Hayır	118	61.8
Kayıp Veri	11	5.9
Toplam	191	100

Tablo 4.2’de katılımcıların bireysel emeklilik sistemine üyeliklerine göre dağılımları verilmiştir. Buna göre katılımcıların %32.5’i bireysel emeklilik sistemine dâhil olduğunu, %61.8’i ise bireysel emeklilik sistemine dahil olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.3. Bireysel Emeklilik Sistemine Prim Ödenen Toplam Süre

Süre	N	%
1 Yıldan Az	27	14.1
1-5 Yıl	31	16.2
6-10 Yıl	5	2.6
11 Yıl ve Üzeri	6	3.1
Kayıp Veri	122	63.9
Toplam	191	100

Tablo 4.3’te katılımcıların bireysel emeklilik sistemine prim ödedikleri toplam süreye göre dağılımları verilmiştir. Bireysel emeklilik sistemine dahil olduğunu belirten katılımcıların %14.1’i 1 yıldan daha az bir süredir prim ödemesi yaparken, %16.2’si 1-5 yıldır, %2.6’sı 6-10 yıldır, %3.1’i 11 yıl ve daha fazla süredir prim ödemesi yapmaktadır.

Tablo 4.4. Bağlı Bulunulan Sosyal Güvenlik Kurumu/Sistemi

Kurum/Sistem	N	%
Bağkur	24	12.6
SSK	108	56.5
Emekli Sandığı	29	15.2
Bireysel Emeklilik	2	1
Hiçbiri	19	9.9
Kayıp Veri	9	4.7
Toplam	191	100

Tablo 4.4’te yer alan veriler incelendiğinde soruya cevap veren katılımcıların %12.6’sının BAĞ-KUR’a, %56.5’inin SSK’ya, %15.2’sinin emekli sandığına %1’inin ise bireysel emeklilik sistemine dâhil olduğu görülmektedir. Katılımcıların %9.9’u

herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadığını belirtirken %4.7'si herhangi bir işaretleme yapmamıştır.

Tablo 4.5.Ek Gelir Durumu

Durum	N	%
Evet	71	37.2
Hayır	110	58.1
Kayıp Veri	9	4.7
Toplam	191	100

Tablo 4.5'te katılımcıların ek gelir durumlarına göre dağılımları verilmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde katılımcıların %37.2'si kendi gelirlerinin dışında hanelerinde ek bir gelir olduğunu beyan ederken, %58.1'i ek gelirlerinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.6.Bireysel Emeklilikte Tercih Edilen Kurum

Kurum	N	%
Banka	85	44.5
Sigorta Şirketi	62	32.5
Kayıp Veri	44	23
Toplam	191	100

Tablo 4.6'da katılımcıların bireysel emeklilikte çalıştıkları veya çalışmak istedikleri kurumlara göre dağılımları verilmiştir. Buna göre katılımcıların %44.5'i banka tercihinin, %32.5'i sigorta şirketi tercihinin işaretlemiştir.

Tablo 4.7.Bireysel Emeklilik Sisteminin Öğrenildiği Kaynak

Kaynak	N	%
Web Sitesi	37	19.4
Televizyon	35	18.3
Gazete/Dergi	4	2.1
Afiş/Broşür	30	15.7
Meslektaş	15	7.9
Yakın Çevre	50	26.2
Kayıp Veri	20	10.5
Toplam	191	100

Tablo 4.7'de katılımcıların bireysel emeklilik sistemini öğrendikleri kaynaklara göre dağılımları verilmiştir. Katılımcıların %19.4'ü bireysel emeklilik sistemini web

sitelerinden, %18.3'ü televizyondan, %2.1'i gazete/dergilerden, %15.7'si afiş/broşürlerden, %7.9'u meslektaşlarından ve %26.2'si yakın çevresinden öğrendiğini belirtmiştir.

Tablo 4.8. Bireysel Emeklilik Sistemine Kimler Adına Prim Yatırıyorsunuz?

Cevaplama Durumu	N	%
Cevaplayan Kişi	72	37.7
Cevaplamayan Kişi	119	62.3
Toplam	191	100

Tablo 4.8'de bireysel emeklilik sistemine kim/kimler adına prim yatırıyorsunuz sorusuna cevap veren katılımcıların dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların %37.7'si soruyu cevaplarırken, %62.3'u soruyu boş bırakmıştır.

Tablo 4.9. Bireysel Emeklilik Sistemine Yatırılan Prime İlişkin Çoklu Cevap Analizi

Adına Prim Yatırılan Kişi	Toplam İşaretleme		Toplam Cevaplayanlar İçindeki Payı (%)
	N	%	
Kendim	55	61.1	76.4
Eşim	16	17.8	22.2
Çocuklarım	13	14.4	18.1
Diğer	6	6.7	8.3
Toplam	90	100	125

Tablo 4.9'a bakıldığında katılımcıların %76.4'ünün bireysel emeklilik sistemine kendisi için prim yatırdığını, %22.2'sinin eşi için, %18.1'inin çocukları için, %8.3'ü ise diğer şahıslar için prim yatırdığını belirtmiştir. Toplam cevaplama oranı %125 olarak elde edilmiştir. Bu durum katılımcıların %25'inin birden fazla seçenek işaretlediğini ortaya koymaktadır.

4.4.2. Önerme Ortalamaları

Anket formu içerisinde bulunan 5’li likert tipi önermelere katılımcılar tarafından verilen cevapların ortalamaları tablo 4.10 ve 4.11’de sunulmuştur. Ölçekte yer alan önermelerle analizlere başlanmadan önce tüm verilerle güvenilirlik analizi yapılmıştır. Buna göre katılımcıların bireysel emeklilik sistemine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla anket formuna yerleştirilen 53 önermenin güvenilirlik kat sayısı $\alpha=0.933$ olarak elde edilmiştir. Elde edilen bu istatistik ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Kayış, 2010, s.405). Analiz esnasında herhangi bir önermeyi silmenin genel güvenilirlik düzeyinde anlamlı seviyede bir artışa neden olmayacağı görülmüştür. Böylece ölçek verilerinin tamamıyla analizlere devam etmeye karar verilmiştir.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,933	53

Tablo 4.10’da bireysel emeklilik sistemine yönelik olumlu tutum sorularına verilen cevapların ortalamaları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde katılımcıların vermiş oldukları cevaplara ilişkin ortalamaların kararsızlığa çok yakın seviye de olduğu görülmektedir. Olumlu tutuma yönelik tüm önermelerin ortalamalarının $\bar{X}= 3.17$ olduğu dikkate alındığında kararsızlık durumu daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yani katılımcılar bireysel emeklilik sisteminin yararlı olduğu konusunda net bir tutum sergileyememekte ve bu konuda kararsızlık yaşamaktadır. Konu önermeler bazında ele alındığında bazı önermelere ait ortalamaların kararsızlık seviyesinden nispeten uzak olduğunu görmek mümkündür. Katılımcılar bireysel emeklilik sisteminin ikinci bir maaş imkanı sağladığı için faydalı olması ($\bar{X}=3.65$), çalışılmayan dönemlerde primleri ödemeye ara verme imkanı sunması ($\bar{X}=3.33$), bireysel emeklilik sisteminin yurtiçi tasarruf düzeyini arttırması ($\bar{X}=3.33$), bireysel emeklilik sisteminin emeklilikten ziyade uzun vadeli bir yatırım olarak görülmesi ($\bar{X}=3.43$), yararlı bir sistem olması ($\bar{X}=3.42$), birkaç yıl içerisinde daha da yaygınlaşacağını düşünülmesi ($\bar{X}=3.46$), sisteme yönelik devlet katkısının bireylerin sisteme katılımı konusunda teşvik edici olması ($\bar{X}=3.38$) ve

emeklilik dönemi için finansal hazırlık yapılmasının gerekli olduğu ($\bar{X}=3.42$), konularında çok net olmamakla birlikte iyimser bir tutuma sahiptir denilebilir.

Tablo 4.10. Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Olumlu Tutumlar

Önermeler	\bar{X}
4.45 yaş altı çalışan herkesin otomatik katılım ile zorunlu olarak BES'e katılımı mantıklıdır.	3.02
5. BES emeklilikte ikinci bir maaş imkânı sağladığı için faydalıdır.	3.65
7. BES, daha yüksek gelirli bir emeklilik dönemi garantisi sağlar.	3.23
8. BES, çalışılmayan dönemlerde primleri ödemeye ara verme imkanı sağlar.	3.33
9. BES, çalışanların kuruma olan bağlılıklarının artmasını sağlar.	3.13
10. BES, yurt içi tasarruf düzeyinin artmasını sağlar.	3.33
11. BES, fon havuzlarının yatırıma dönüşmesiyle istihdam artışı sağlar.	3.17
14. BES, diğer yatırım araçlarına (döviz, altın, bono, tahvil vb.) göre daha az getiri sağlamaktadır.	2.81
20. Bireysel emeklilik sistemini emeklilikten ziyade uzun vadeli yatırım olarak görüyorum.	3.43
27. Sisteme henüz dahil olmamakla beraber, katılmayı düşünüyorum.	2.88
32. Ayracak gelirim olsaydı sisteme katılırdım.	2.98
35. Sisteme katılmayı düşünenlere tavsiye ederim.	3.19
36. Bireysel emekliliğin yararlı bir sistem olduğunu düşünüyorum.	3.42
37. Birkaç yıl içinde sistemin daha da yaygınlaşacağına inanıyorum.	3.46
38. Sisteme, dahil olduğum sosyal güvenlik kurumu ihtiyaçlarıma cevap veremediği için katıldım.	2.93
39. Sistemin sosyal güvenlik sisteminin yarattığı sorunları hafifleteceğine inanıyorum.	3.15
40. Sistemin hem ülke ekonomisine hem de katılan bireylere büyük kazanç sağlayacağına inanıyorum.	3.14
41. Birikimlerimi benim yerime profesyonel kişi ve kuruluşların yönlendirmesini tercih ettiğim için sisteme katıldım.	3.00
42. Çalışmıyorum ve BES'e çalışmayan kişilere de emekli olma imkanı tanıdığı için katıldım.	2.97
43. BES'in düzenli yatırım yapılması disiplini sağladığı için yararlı olduğunu düşünüyorum.	3.31
45. Bireysel emeklilik sisteminin rahat bir emeklilik geçirmeme yardımcı olacağını düşünüyorum.	3.21
48. BES geleceğe daha olumlu bakmamı sağlamaktadır.	3.06
49. BES'teki yatırım danışmanlarının yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyorum.	3.15
50. BES 'te devlet katkısının olması sisteme katılma isteğimi artırmaktadır.	3.38
52. 65 yaşında emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.	2.86
53. Emeklilik için finansal hazırlık yapmanın gerekli olduğunu düşünüyorum.	3.42
Genel Ortalama	3.17

Bireysel emeklilik sistemine yönelik olumsuz tutum sorularına verilen cevapların ortalamaları tablo 4.11'de sunulmuştur. Veriler incelendiğinde katılımcıların bireysel emeklilik sisteminin olumsuz görülen yanlarına ilişkin verdikleri cevapların kararsızlığa yakın seviyelerde olduğu göze çarpmaktadır. Tabloda yer alan tüm önermelere ilişkin

genel ortalamasının $\bar{X}=3.14$ olması bu durumu kanıtlamaktadır. Ölçek soruları tek tek ele alındığında şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Katılımcılar bireysel emeklilik sisteminden erken çıkışlarda yapılan kesintinin yüksek olması ($\bar{X}=3.37$), geleceğin ve yaşam süresinin belirsizliği ($\bar{X}=3.79$), sisteme yüksek gelir grubunun katılımının daha kolay olması ($\bar{X}=3.43$), bankaların yeterinde bilgilendirme yapmadan ve psikolojik baskı ile kişileri sisteme kayıt etmesi ($\bar{X}=3.47$), yapmış oldukları yatırımları istedikleri zaman ve zarara uğramadan kullanmayı istemeleri ($\bar{X}=3.60$) konularına nispeten katılım göstermektedirler.

Tablo 4.11. Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Olumsuz Tutumlar

Önermeler	\bar{X}
12. BES'te uzun süreli ödeme mecburiyeti vardır.	3.09
13. BES'ten erken çıkışlarda yapılan kesintiler çok yüksektir.	3.37
15. Geleceğimiz ve yaşam süremiz belirsizdir.	3.79
16. BES'in mali performansı çok yetersizdir.	3.12
17. BES'e katılım yüksek gelir grubu için daha kolaydır.	3.43
18. Düşük gelir grubunda bulunan bireylerin BES'e katılımı çok zordur.	3.28
19. BES, sisteme ekonomik sebeplerle katılmayanlar açısından toplumda adil olmayan bir emeklilik dönemini beraberinde getirmektedir.	3.14
21. Bankaların sistem hakkında yeterince bilgilendirme yapmadan psikolojik baskı ile bireyleri bireysel emeklilik sistemine kayıt ettiğini düşünüyorum.	3.47
22. Sistemle ilgili reklam ve tanıtımların yeterli olmadığına inanıyorum.	3.15
23. Sisteme katılacak maddi güce sahip değilim.	2.96
24. Bu sistemin gerçekten güvenilir bir sistem olduğu inancında değilim.	2.85
25. Bireysel emeklilik sisteminin Türkiye'de başarılı olacağına inanmıyorum.	3.13
26. Sisteme katılmaktansa tasarruflarımı kendim yapar ve yönetir, sosyal güvenliğimi kendim sağlarım.	2.93
28. Giriş aidatı ödeme zorunluluğu olmasaydı sisteme katılırdım.	3.11
29. Sosyal güvenliğimin sağlanmasında mevcut sosyal güvenlik sistemimizin haricinde özel bir sosyal güvenlik kurumuna ihtiyaç olmadığını düşünüyorum.	2.96
30. Türkiye'de sistemin avantajlarından emin olmak için erken olduğunu düşündüğüm için katılmıyorum.	2.90
31. Devlet kurumlarına ek olarak, tasarruflarımı kendim yapar ve yönetirim, özel bir kuruma yönelmem.	2.87
33. Bireysel emeklilik şirketinin emekli olmak için verdiği 10 yıllık sürenin birikim için yeterli olmadığını düşündüğüm için sisteme katılmıyorum.	2.83
34. Üye olmak için belirlenen 56 yaş sınırı sebebiyle sisteme katılmıyorum.	3.09
44. Şu ana kadar yatırdığım katkı payımı kesintisiz alabilme imkanım olsaydı, sistemden vazgeçebilirdim.	3.10
46. Sisteme katıldım fakat beklediğim kadar yararlı bulmadım.	3.09
47. Yapmış olduğum yatırımı istediğim zaman ve zarara uğramadan kullanabilmeyi isterim.	3.60
51. Sigorta şirketlerinin bireysel emeklilik konusuna yeteri kadar önem verdiğini düşünmüyorum.	3.10
Genel Ortalama	3.14

Tablo 4.12’de katılımcıların devlet tarafından sağlanan vergi teşvikine yönelik tutumlarına ilişkin ortalamaları görmek mümkündür. Buna göre katılımcılar sisteme girişte devlet katısı olarak sağlanan vergi teşvikinin önemli bir olduğunu ($\bar{X}=3.55$), başka teşviklere de ihtiyaç olduğunu ($\bar{X}=3.51$), devlet tarafından sağlanan vergi teşviklerinin yeterli olmadığını ($\bar{X}=2.92$) düşünmektedirler. Ancak tüm ortalamaların kararsızlığa çok yakın olması, katılımcıların büyük çoğunluğunun konudan haberdar olmadığını bir göstergesidir.

Tablo 4.12. Vergi Teşvikine Yönelik Tutum

Önermeler	\bar{X}
1.BES’e girişte vergi teşviki olan devlet katısı önemli bir unsurdur.	3.55
2. BES kapsamında devlet tarafından sağlanan vergi teşviki olan devlet katısı yeterlidir.	2.92
3.BES’e katılımda başka teşviklere de ihtiyaç vardır.	3.51
6. BES, yatırım fonlarının getirileri vergiden, stopajdan muaf tasarrufta bulunma olanağı sağlar.	3.27
Genel Ortalama	3.31

4.4.3. Ölçek Boyutları

Araştırma kapsamında kullanılan ölçekte yer alan önermeler birbirlerine olan benzerlikleri ve literatürde yer alan çalışmalara paralel olarak sınıflandırılmıştır (İşbilen 2008; Altay, 2013; Güneş, 2015). Yapılan sınıflamalara ilişkin tablolar aşağıda verilmiştir. Tabloda yer alan verilerde “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” seçenekleri birleştirilmiştir. Aynı zamanda “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri birleştirilmiştir. Böylece katılımcıların tutumları daha açık bir şekilde ortaya koyulmuştur.

Tablo 4.13’te bireysel emeklilik sistemine duyulan güven (SDG) boyutuna ilişkin detaylı ortalamalara yer verilmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde katılımcıların %40.3’ünün sisteme katılmayı düşünenlere tavsiye ettiğini, %52.9’unun bireysel emeklilik sistemini faydalı bir sistem olarak gördüklerini, %53.9’unun birkaç yıl içerisinde sistemin daha da yaygınlaşacağına inandıklarını, %42.4’ünün ise sistemi rahat bir emeklilik dönemi geçirmeye yardımcı olacağını düşündükleri görülmektedir.

Tablo 4.13. Sisteme Duyulan Güven (SDG)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
35. Sisteme katılmayı düşünenlere tavsiye ederim.	22.5	37.2	40.3	3.19
36. Bireysel emekliliğin yararlı bir sistem olduğunu düşünüyorum.	19.8	27.2	52.9	3.42
37. Birkaç yıl içinde sistemin daha da yaygınlaşacağına inanıyorum.	17.8	28.3	53.9	3.46
45. Bireysel emeklilik sisteminin rahat bir emeklilik geçirmeme yardımcı olacağını düşünüyorum.	22.5	35.1	42.4	3.21

Tablo 4.14’te sistemin sosyal güvenliği tamamlayıcılığı boyutuna ilişkin önerme ortalamalarına yer verilmiştir. Katılımcılar dahil oldukları sistemin ihtiyaçlarına cevap vermediği gerekçesi ile sisteme dahil oldukları konusunda kararsız bir tutum sergilemiştir. Katılımcıların %42.9’unun kararsızım seçeneğini işaretlemesi bu durumu ortaya koymaktadır. Sistemin sosyal güvenlik sisteminin yarattığı sorunları hafifleteceğine inandığını belirten katılımcıların oranı %39.2’dir. Bu konuda kararsız kalan katılımcıların oranı ise %35.4’tür. Bireysel emeklilik sisteminin hem ülke ekonomisine hem de sisteme katılan bireylere büyük kazançlar sağlayacağı inancı taşıyan katılımcıların oranı %39.7 iken konu hakkında kararsız kalan katılımların oranı %34.6’dır.

Tablo 4.14. Sistemin Sosyal Güvenliği Tamamlayıcılığı (SSGT)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
38.Sisteme, dahil olduğum sosyal güvenlik kurumu ihtiyaçlarıma cevap veremediği için katıldım.	28.8	42.9	28.2	2.93
39. Sistemin sosyal güvenlik sisteminin yarattığı sorunları hafifleteceğine inanıyorum.	24.9	35.4	39.7	3.15
40.Sistemin hem ülke ekonomisine hem de katılan bireylere büyük kazanç sağlayacağına inanıyorum.	25.7	34.6	39.7	3.14

Tablo 4.15’te bireylerin sisteme karşı duydukları güveni ölçmeye yönelik önermelerin ortalamaları verilmiştir. Katılımcıların %36.7’si bireysel emeklilik sisteminin güvenilir olmadığına ilişkin bir inanç taşımadığını belirtirken %37.3’ü konu hakkında kararsız kalmıştır. Katılımcıların %37.6’sı bireysel emeklilik sisteminin

Türkiye’de başarılı olacağına inanmazken %34.3’ü konu hakkında kararsız bir durumdadır. Türkiye’de sistemin avantajlarından emin olmak için erken olduğunu düşünen ve bu nedenle sisteme katılmadığını belirten katılımcıların oranı %27.9’dur. Bu duruma katılmayan katılımcıların oranı %31.7 iken konu hakkında kararsız durumda olan katılımcıların oranı %40.4’tür.

Tablo 4.15. Sisteme Karşı Güvensizlik (SKG)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
24. Bu sistemin gerçekten güvenilir bir sistem olduğu inancında değilim.	36.7	37.3	26	2.85
25. Bireysel emeklilik sisteminin Türkiye’de başarılı olacağına inanmıyorum.	28.1	34.3	37.6	3.13
30. Türkiye’de sistemin avantajlarından emin olmak için erken olduğunu düşündüğüm için katılmıyorum.	31.7	40.4	27.9	2.90

Tablo 4.16’da geleneksel yaklaşıma bağlılık boyunda yer alan önermelerin ortalamaları sunulmuştur. Katılımcıların %39.5’i “Sisteme katılmaktansa tasarruflarımı kendim yapar ve yönetir, sosyal güvenliğimi kendim sağlarım.” yönündeki düşünceye katılmamaktadır. %32.6’sı bu düşünceyi kabul ettiğini belirtmiştir. Mevcut sosyal güvenlik sistemi haricinde özel bir sosyal güvenlik sistemine ihtiyaç olmadığını düşünen katılımcıların oranı %32.7, düşünceyi kabul etmeyen katılımcıların oranı %33.5 ve konu ile ilgili kararsız kalan katılımcıların oranı %33.8’dir.

Tablo 4.16. Geleneksel Yaklaşıma Bağlılık (GYB)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
26. Sisteme katılmaktansa tasarruflarımı kendim yapar ve yönetir, sosyal güvenliğimi kendim sağlarım.	39.5	27.9	32.6	2.93
29. Sosyal güvenliğimin sağlanmasında mevcut sosyal güvenlik sistemimizin haricinde özel bir sosyal güvenlik kurumuna ihtiyaç olmadığını düşünüyorum.	33.5	33.8	32.7	2.96
31. Devlet kurumlarına ek olarak, tasarruflarımı kendim yapar ve yönetirim, özel bir kuruma yönelmem.	36.9	35.8	27.3	2.87

Tablo 4.17’de bireysel emeklilik sistemine yönelik olumlu yaklaşım boyutuna ait önerme ortalamaları yer almaktadır. Katılımcıların %39.9’u bireysel emeklilik sisteminin çalışanların kuruma olan bağlılıklarının artmasını sağladığını, %47.6’sı yurtiçi tasarruf düzeyinin artmasını sağladığını, %41.1’i fon havuzlarının yatırıma dönüşmesiyle istihdam artışı sağladığını, %36’sı ayıracak geliri olması durumunda sisteme dahil olacağını, %47.4’ü bireysel emeklilik sisteminin düzenli yatırım yapılması disiplini sağladığı için yararlı olduğunu ve %48.3’ü devlet katkısı olması sebebiyle sisteme katılma isteğinin arttığını ifade etmektedir.

Tablo 4.17. Olumlu Yaklaşım (OY)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
9. BES, çalışanların kuruma olan bağlılıklarının artmasını sağlar.	25.5	34.6	39.9	3.13
10. BES, yurt içi tasarruf düzeyinin artmasını sağlar.	23	29.4	47.6	3.33
11. BES, fon havuzlarının yatırıma dönüşmesiyle istihdam artışı sağlar.	21.6	37.3	41.1	3.17
27. Sisteme henüz dahil olmamakla beraber, katılmayı düşünüyorum.	35	36.1	28.9	2.88
32. Ayıracak gelirim olsaydı sisteme katılırdım.	33.9	30.1	36	2.98
43. BES'in düzenli yatırım yapılması disiplini sağladığı için yararlı olduğunu düşünüyorum.	20.7	31.9	47.4	3.31
50. BES de devlet katkısının olması sisteme katılma isteğimi artırmaktadır.	19.8	31.9	48.3	3.38

Tablo 4.18’de katılımcıların bireysel emeklilik sisteminin yapısından kaynaklanan durumlara yönelik cevaplarına ilişkin ortalamalar yer almaktadır. Katılımcıların %46.8’i çalışmadıkları dönemlerde bireysel emeklilik sisteminin prim ödemelerine ara verebilme imkanı sunmasını olumlu karşılamaktadır. Uzun süreli ödeme mecburiyeti katılımcıların %35.8’i tarafından olumsuz karşılanmaktadır. Sistemden erken çıkışlarda yapılan kesintiler katılımcıların %44.8’i tarafından yüksek bulunmaktadır. Yine katılımcıların %38.4’ü giriş aidatı ödeme zorunluluğu olmasaydı sisteme katılacağını belirtmiştir. Bireysel emeklilik şirketlerinin emeklilik hakkı kazanmak için vermiş oldukları 10 yıllık sürenin birikim için yeterli olmadığı ve bu yüzden sisteme girmedikleri yönündeki düşünceye %36 oranında katılmamaktadır. %25.2’lik kısım ise bu düşünceye katıldığını belirtmiştir. Emeklilik için belirlenen 56 yaş sınırı sebebiyle

sisteme karılmadığını belirten katılımcıların oranı %35 iken bu düşünceyi kabul etmeyen katılımcıların oranı %28.4'tür. Katılımcıların %31.8'i çalışmadığını ve sistemin çalışmayan kişilerin de prim ödemesine imkan sunduğu için bireysel emeklilik sistemine dahil olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %25.3'ü şu ana kadar yatırmış oldukları primleri kesintisiz geri alabilme imkanları olsaydı sistem ayrılacaklarını belirtirken, %26.2'lik kısım bu düşünceye katılmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcıların %58.5'i yapmış oldukları yatırımı istedikleri zaman ve zarara uğramadan kullanabilmeyi istemektedir.

Tablo 4.18. Sistemin Yapısı (SY)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
8.BES, çalışılmayan dönemlerde primleri ödemeye ara verme imkanı sağlar.	20.8	32.4	46.8	3.33
12. BES'te uzun süreli ödeme mecburiyeti vardır.	27.3	36.9	35.8	3.09
13. BES'ten erken çıkışlarda yapılan kesintiler çok yüksektir.	20.4	34.8	44.8	3.37
28. Giriş aidatı ödeme zorunluluğu olmasaydı sisteme katılırdım.	29.2	32.4	38.4	3.11
33. Bireysel emeklilik şirketinin emekli olmak için verdiği 10 yıllık sürenin birikim için yeterli olmadığını düşündüğüm için sisteme katılmıyorum.	36	38.8	25.2	2.83
34. Üye olmak için belirlenen 56 yaş sınırı sebebiyle sisteme katılmıyorum.	28.4	36.6	35	3.09
42. Çalışmıyorum ve BES'e çalışmayan kişilere de emekli olma imkanı tanıdığı için katıldım.	27.5	40.7	31.8	2.97
44. Şu ana kadar yatırdığım katkı payını kesintisiz alabilme imkanım olsaydı, sistemden vazgeçebilirdim.	26.2	38.5	25.3	3.10
47. Yapmış olduğum yatırımı istediğim zaman ve zarara uğramdan kullanabilmeyi isterim.	16.4	25.1	58.5	3.60

Tablo 4.19'da katılımcıların devlet tarafından sağlanan vergi teşvikine yönelik tutumlarına ilişkin ortalamalar yer almaktadır. Katılımcıların %56.5'i devlet teşvikinin bireysel emekliliğe girişte önemli bir unsur olduğunu düşünmektedir. %37.7'si sağlanan vergi teşviklerinin yetersiz olduğunu, %52.3'ü ise yeni vergi teşviklerine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %42.4'ü bireysel emeklilik yatırım fonlarının

sağladığı getirilerin vergiden ve stopajdan muaf tasarrufta bulunma olanağı sağladığı konusunda bilgi sahibidir.

Tablo 4.19. Vergi Teşviki (VT)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
1.BES'e girişte vergi teşviki olan devlet katkısı önemli bir unsurdur.	%13.5	%18.8	%56.5	3.55
2. BES kapsamında devlet tarafından sağlanan vergi teşviki olan devlet katkısı yeterlidir.	%37.7	%30.4	%30.4	2.92
3.BES'e katılımda başka teşviklere de ihtiyaç vardır.	%21	%24.6	%52.3	3.51
6. BES, yatırım fonlarının getirileri vergiden, stopajdan muaf tasarrufta bulunma olanağı sağlar.	%18.9	%36.6	%42.4	3.27

Tablo 4.20'de katılımcıların bireysel emeklilik sisteminden duydukları memnuniyetsizlik seviyeleri verilmiştir. Buna göre katılımcıların %34.8'i bireysel emeklilik sisteminin diğer yatırım araçlarına göre daha az getiri sağladığı yönündeki düşünceye katılmamaktadır. Ancak %32.6'lık kesim bireysel emeklilik sisteminin mali performansını çok yetersiz bulmaktadır. Katılımcıların %42.4'lük kesimi sisteme katıldığını ancak beklediği kadar yararlı bulmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.20. Memnuniyetsizlik (MEM)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
14. BES, diğer yatırım araçlarına (döviz, altın, bono, tahvil vb.) göre daha az getiri sağlamaktadır.	34.8	41.2	24	2.81
16. BES'in mali performansı çok yetersizdir.	23.2	44.2	32.6	3.12
46. Sisteme katıldım fakat beklediğim kadar yararlı bulmadım.	25.9	39.7	42.4	3.09

Tablo 4.21'de planlama boyutuna ilişkin önerme ortalamalarına yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %51.6'lık kesimi bireysel emeklilik sistemini emeklilikten ziyade uzun vadeli bir yatırım aracı olarak gördüğünü belirtmiştir. %36.2Si emeklilikte gerekecek paraya sahip olmadığını, %50.8'i ise emeklilik için finansal hazırlık yapmanın gerekli olduğunu düşünmektedir.

Tablo 4.21. Planlama (PLN)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
20. Bireysel emeklilik sistemini emeklilikten ziyade uzun vadeli yatırım olarak görüyorum.	16	32.4	51.6	3.43
52. 65 yaşında emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.	36.2	35.6	28.2	2.86
53. Emeklilik için finansal hazırlık yapmanın gerekli olduğunu düşünüyorum.	20.9	28.3	50.8	3.42

Gelecek düşüncesi boyutuna ilişkin ortalamalara tablo 4.22’de yer verilmiştir. Katılımcıların %59.8’i bireysel emeklilik sistemini emeklilikte ikinci bir maaş imkanı sağladığı için faydalı bulmaktadır. %40.5’lik kesim bireysel emeklilik sisteminin daha yüksek gelirli bir emeklilik dönemi garantisi sağladığını düşünmektedir. %65.3’lük kesim geleceğimizin ve yaşam süremizin belirsiz olduğunu düşünürken, %43’lük kesim bireysel emeklilik sisteminin geleceğe daha olumlu bakmalarını sağladığı yönünde görüş bildirmiştir.

Tablo 4.22. Gelecek Düşüncesi (GD)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
5. BES emeklilikte ikinci bir maaş imkânı sağladığı için faydalıdır.	13.6	26.6	59.8	3.65
7. BES, daha yüksek gelirli bir emeklilik dönemi garantisi sağlar.	21.8	37.7	40.5	3.23
15. Geleceğimiz ve yaşam süremiz belirsizdir.	15	19.8	65.3	3.79
48. BES geleceğe daha olumlu bakmamı sağlamaktadır.	23.5	43	33.5	3.06

Tablo 4.23’te insan kaynakları boyutuna ilişkin ortalamalara yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %36.9’u birikimlerini kendileri yerine profesyonel kişi ve kuruluşların yönlendirmesini tercih ettiği için sisteme katıldığı yönündeki ifade konusunda kararsız kalmıştır. Yine katılımcıların %41.8’i yatırım danışmanlarının yeterli bilgiye sahip oldukları konusunda kararsız kalmıştır.

Tablo 4.23. İnsan Kaynakları (İK)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
41. Birikimlerimi benim yerime profesyonel kişi ve kuruluşların yönlendirmesini tercih ettiğim için sisteme katıldım.	28.4	36.9	34.8	3.00
49.BES'teki yatırım danışmanlarının yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyorum.	21.2	41.8	37	3.15

Katılımcıların maddi güç boyutunda yer alan önermelere vermiş oldukları cevaplara ilişkin ortalamalar tablo 4.24'te verilmiştir. Örneklem grubunda yer alan kişilerin %51.9'u bireysel emeklilik sistemine katılımda yüksek gelire sahip kişilerin daha avantajlı olduğunu, %45'i düşük gelirli bireylerin sisteme katılımının çok zor olduğunu, %38.8'i sistemin ekonomik sebeplerle katılamayanlar açısından toplumda adil olmayan bir emeklilik dönemi beraberinde getirdiğini belirtmiştir.

Tablo 4.24. Maddi Güç (MG)

Önermeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	\bar{X}
17. BES'e katılım yüksek gelir grubu için daha kolaydır.	18.5	29.6	51.9	3.43
18. Düşük gelir grubunda bulunan bireylerin BES'e katılımı çok zordur.	24.3	30.7	45	3.28
19. BES, sisteme ekonomik sebeplerle katılamayanlar açısından toplumda adil olmayan bir emeklilik dönemini beraberinde getirmektedir.	25.5	35.6	38.8	3.14
23. Sisteme katılacak maddi güce sahip değilim.	33.3	36.5	30.2	2.96

4.4.4. Çapraz Tablo Analizleri

Katılımcıların karakteristik özelliklerinin bireysel emeklilik sistemine katılımları üzerindeki etkileri belirlemek amacıyla kare analizinden faydalanılmıştır. Oluşturulan çapraz tablolar ve elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Katılımcıların bireysel emeklilik sistemine dâhil olmaları ve eğitim durumları arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen analizde elde edilen sonucun

istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($p=.000<0.05$). Buna göre sisteme dahil olduğunu belirten 62 katılımcının 43'ü lisans ve lisansüstü eğitime sahiptir. Bu durum eğitim durumunun bireysel emekliliğe girişte önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulguları tablo 4.25'te görmek mümkündür. Ayrıca, sonuçlara ilişkin SPSS çıktıları da tablonun altında sunulmuştur.

Tablo 4.25. Eğitim Durumu ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım

Eğitim Durumu	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
İlkokul	1	3	4
Ortaokul	2	2	4
Lise	9	15	24
Ön Lisans	7	82	89
Lisans	29	10	39
Lisansüstü	14	4	18
Toplam	62	116	178

$\chi^2 = ,000 < 0.05$

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Egitim_Durumu * BES_Katilim	178	93,2%	13	6,8%	191	100,0%

Egitim_Durumu * BES_Katilim Crosstabulation

Count		BES_Katilim		Total
		Evet	Hayır	
Egitim_Durumu	ilkokul	1	3	4
	ortaokul	2	2	4
	lise	9	15	24
	onlisans	7	82	89
	lisans	29	10	39
	lisansustu	14	4	18
Total		62	116	178

Tablo 4.26'da aylık gelir ile bireysel emeklilik sistemine katılım arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları yer almaktadır. Tabloda yer alan sonuçlar incelendiğinde aylık gelir düzeyi yükseldikçe bireysel emeklilik sistemine olan katılım düzeyinin de arttığı

görülmektedir ($p=.000<0.05$). Bu durum, aylık gelir düzeyinin bireysel emeklilik sistemine girişte etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.26. Aylık Gelir ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım

Aylık Gelir	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
Gelirim Yok	2	67	69
1000 TL'den az	0	17	17
1001 TL - 2000 TL	13	15	28
2001 TL - 3000 TL	11	8	19
3001 TL - 4000 TL	13	3	16
4001 TL ve üzeri	22	7	29
Toplam	61	117	178

$\chi^2 = ,000 < 0.05$

Tablo 4.27'de katılımcıların meslek grupları ile bireysel emeklilik sistemine katılımlarına yönelik karşılaştırmaları yer almaktadır. Tablo'da görüldüğü üzere herhangi bir işe sahip olmayan 77 kişiden 76'sı sisteme dahil olmadığını belirtmiştir. Meslek grubundan herhangi birisini seçen kişilerin bireysel emekliliğe kayıtlı olma durumları ise meslek grubuna göre değişim göstermektedir ($p=0.000<0.05$).

Tablo 4.27. Meslek Grubu ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım

Meslek Grubu	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
Şu An İşim Yok	1	76	77
Memur	8	5	13
Serbest Esnaf	14	1	15
Kamu Çalışanı	15	9	24
Diğer	23	26	49
Toplam	61	117	178

$\chi^2 = ,000 < 0.05$

Tablo 4.28'de bireylerin ek gelir durumlarına göre bireysel emeklilik sistemine kayıtlı olup olmadıklarına yönelik analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde Ek gelire sahip olan 68 katılımcının 31'i bireysel emeklilik sistemine dahil olduğunu belirtirken, ek geliri olmadığını beyan eden 172 kişiden 60'ı sisteme dahil olduğunu belirtmiştir. Ek gelire sahip kişilerde bireysel emekliliğe kayıt oranının yüksek olması, ek gelirin bireysel emeklilik sistemine girişi kolaylaştıran bir unsur olarak kabul edilebileceğini göstermektedir ($p=0.017<0.05$).

Tablo 4.28. Ek Gelir ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım

Ek Gelir Durumu	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
Var	31	37	68
Yok	29	75	104
Toplam	60	112	172

$$\chi^2 = ,017 < 0.05$$

Katılımcıların bireysel emeklilik sistemine girişte çalıştıkları/çalışmak istedikleri kuruluşla bireysel emeklilik sistemine dahil olma durumlarına ilişkin karşılaştırmalı analiz sonuçları tablo 4.29’da verilmiştir. Banka ile çalışan veya çalışmak isteyen 26 katılımcı bireysel emeklilik üyesiyken, acenteler ile çalışan veya çalışmak isteyen 34 katılımcı sistem üyesidir ($p=0.004 < 0.05$). Bu durum acentelerin sisteme üyelik konusunda bankalara oranla daha önde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.29. Bireysel Emeklilik Adına Çalışılan/Çalışılmak İstenen Kuruluş ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım

Kuruluş	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
Banka	26	55	81
Acenta	34	26	60
Toplam	60	81	141

$$\chi^2 = ,004 < 0.05$$

Bireysel emeklilik sisteminin öğrenildiği kaynağa göre sisteme katılım arasındaki ilişkiyi gösteren analiz sonuçları tablo 4.30’da verilmiştir. Buna göre katılımcıların 48’i bireysel emeklilik sistemini yakın çevresinden öğrendiğini, 35’i web sitesinden, 32’si televizyondan, 30’u bireysel emeklilik araçlarından, 15’i meslektaşlarından ve 3’ü gazete/dergilerden öğrendiğini belirtmiştir ($p=0.000 < 0.05$). Sistemi meslektaşlarında öğrenen 15 katılımcının 11’i, bireysel emeklilik araçlarından öğrenen 30 kişinin 20’si sisteme kayıtlı olduğunu ifade etmiştir. Buna göre sisteme kayıt olmada birebir ilişkilerin önemli olduğunu ve güven açısından bu durumun diğer kaynaklara oranla daha avantajlı olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Tablo 4.30. Bireysel Emeklilik Sisteminin Öğrenildiği Kaynak ve Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım

Kaynak	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
Web Sitesi	7	28	35
Televizyon	11	21	32
Gazete/Dergi	0	3	3
BES Aracısı	20	10	30
Meslektaş	11	4	15
Yakın Çevre	11	37	48
Toplam	60	103	163

$\chi^2 = ,000 < 0.05$

4.4.5. Vergi Teşviki Boyutunun Bireysel Emeklilik Sistemine Katılma Etkisinin Ortalamalar Düzeyinde İncelenmesi

Tablo 4.31’de bireysel emeklilik sistemine katılımı olan ve olmayan bireylerin “BES’e girişte vergi teşviki olan devlet katkısı önemli bir unsurdur.” önermesine vermiş oldukları cevaplara göre dağılımı verilmiştir. Tabloda ki veriler incelendiğinde sisteme kayıtlı olan ve prim ödeyen 61 kişiden 53’ünün devlet teşvikini önemsendiği görülmektedir. Sisteme dâhil olmayan 117 kişiden 38’i devlet teşviklerini önemsiz görürken, 51’i ise önemli olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Özellikle sisteme kayıtlı olan kişilerin %86.9’unun devlet teşviklerini önemli görmesi, bireylerin sisteme girişinde devlet teşvikinin önemsendiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.31. BES’e Girişte Vergi Teşviki Olan Devlet Katkısı Önemli Bir Unsurdur.

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	1	21	22
Katılmıyorum	3	17	20
Kararsızım	4	28	32
Katılıyorum	15	26	41
K. Katılıyorum	38	25	63
Toplam	61	117	178

Katılımcıların devlet tarafından sağlanan teşvikin yeterliliği konusundaki değerlendirmelerine ilişkin ortalamalar tablo 4.32’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların toplamda %39’u devlet teşvikinin yeterli olmadığını belirtirken, %31.1’i teşvikleri yeterli bulmaktadır. Devlet tarafından sağlanan teşvikin yetersiz olduğu yönündeki düşüncenin nispeten yüksek olması katılımcılarda teşvik anlamında beklentiler olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.32. BES Kapsamında Devlet Tarafından Sağlanan Vergi Teşviki Olan Devlet Katkısı Yeterlidir.

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	8	18	26
Katılmıyorum	12	31	43
Kararsızım	11	42	53
Katılıyorum	16	15	31
K. Katılıyorum	13	11	24
Toplam	60	117	177

Tablo 4.33’te katılımcıların bireysel emeklilik sistemi adına yeni teşvik beklentilerine yönelik düşüncelerine yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %54.5’i yeni teşviklere ihtiyaç olduğunu belirtirken, yeni teşviklere ihtiyaç olmadığını belirten katılımcıların oranı %21.5’tir. Bireysel emeklilik sistemine prim ödemekte olan 60 katılımcının 45’i (%75) ve sisteme dahil olmayan 116 kişiden 51’i (%44) teşvik ihtiyacı olduğunu belirtmektedir.

Tablo 4.33. BES’e Katılımda Başka Teşviklere de İhtiyaç Vardır.

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	1	13	14
Katılmıyorum	2	22	24
Kararsızım	12	30	42
Katılıyorum	19	26	45
K. Katılıyorum	26	25	51
Toplam	60	116	176

Tablo 4.34’te katılımcıların “Bireysel emeklilik sistemi yatırım fonlarının getirileri vergiden ve stopajdan muaf tasarrufta bulunma olanağı sağlar.” yönündeki önermeye verdikleri cevaba ilişkin dağılımlar sunulmuştur. Katılımcıların toplamda

%43.5'i (77 kişi) ifadeye katıldığını belirtirken, %18.6'sı (33 kişi) ifadeye katılmadığını belirtmiştir. Yine bireysel emeklilik sistemine dâhil olan 61 kişiden 43'ü (%70.5) ve sisteme dahil olmayan 116 kişiden 34'ü (%29.3) ifadeye katıldığını belirtmiştir. Sisteme dâhil olan kişilerin ifadeye yüksek oranlı katılım göstermesi, bireysel emeklilik sistemi fonlarının vergiden ve stopajdan muaf tutulmasının sisteme giriş açısından önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.34. BES, Yatırım Fonlarının Getirileri Vergiden, Stopajdan Muaf Tasarrufta Bulunma Olanığı Sağlar.

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	1	14	15
Katılmıyorum	4	14	18
Kararsızım	13	54	67
Katılıyorum	30	25	55
K. Katılıyorum	13	9	22
Toplam	61	116	177

Tablo 35'te katılımcıların bireysel emekliliğe katılma durumları sisteme duyulan güven boyutuna göre ele alınmıştır. Buna göre, sisteme güven duyan katılımcıların yarısından fazlası sisteme üye olurken, sisteme güven duymadığını belirten 45 kişiden 41'i sisteme üye değildir. Elde edilen bu bulgular, sisteme üyelikte güven faktörünün son derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.35. BES'e Katılma Durumunun SDG Boyutuna Göre Dağılımı

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	1	17	18
Katılmıyorum	5	22	27
Kararsızım	23	54	77
Katılıyorum	27	18	45
K. Katılıyorum	5	5	10
Toplam	61	116	177

Tablo 36'da BES'e katılım durumu sosyal güvenliği tamamlayıcı özelliği açısından ele alınmıştır. Sistemi sosyal güvenliği tamamlayıcı bir unsur olarak görmeyen 59 kişiden 42'si BES'e üye olmadığını belirtirken, 78 kişi kararsız durumda kalmıştır. Kararsız kesimde ise üye olmayan kişi sayısı 55'tir. Buna göre, sistemin sosyal

güvenliği tamamlayıcı yönlerinin ön plana çıkartılması ve tanıtımının bu yönde yapılmasının gerekliliği ön plana çıkmıştır.

Tablo 4.36. BES'e Katılma Durumunun SSGT Boyutuna Göre Dağılımı

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	6	18	24
Katılmıyorum	11	24	35
Kararsızım	23	55	78
Katılıyorum	19	17	36
K. Katılıyorum	3	1	4
Toplam	62	115	177

Tablo 4.37'de BES'e katılma durumu sisteme karşı güvensizlik boyutuna göre ele alınmıştır. Buna göre sistemi güvenli bulan kişi sayısı 40 iken, 76 kişi güvensiz olduğunu belirtmiştir. Kararsız kalan kesim ise 64 kişidir. Özellikle kararsız kesimde sisteme katılmama (55 kişi) eğilimi bulunmaktadır.

Tablo 4.37. BES'e Katılma Durumunun SKG Boyutuna Göre Dağılımı

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	11	10	21
Katılmıyorum	27	28	55
Kararsızım	13	51	64
Katılıyorum	8	19	27
K. Katılıyorum	3	10	13
Toplam	62	118	180

Tablo 4.38'de BES'e katılma durumu sisteme yönelik olumlu yaklaşım boyutuna göre ele alınmıştır. Sisteme karşı tutumu olumsuz yönde olan 58 kişiden 44'ü sisteme üyeliğinin bulunmadığını belirtmiştir. Yine kararsızlık içerisinde olan 85 kişiden 53'ünün BES katılımının olmaması da değerlendirilmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.38. BES'e Katılma Durumunun OY Boyutuna Göre Dağılımı

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	4	14	18
Katılmıyorum	10	30	40
Kararsızım	32	53	85
Katılıyorum	13	20	33
K. Katılıyorum	3	1	4
Toplam	62	118	180

Tablo 4.39'da BES'e yönelik katılım durumu geleneksel yaklaşıma göre ele alınmıştır. Tabloda yer alan veriler incelendiğinde Yatırımını kendi yönlendirmek isteyen kişilerin sisteme girmediği ve geleneksel yaklaşımın sisteme girişi etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.39. BES'e Katılma Durumunun GYB Boyutuna Göre Dağılımı

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	5	13	18
Katılmıyorum	27	27	54
Kararsızım	20	52	72
Katılıyorum	7	17	24
K. Katılıyorum	3	9	12
Toplam	62	118	180

Tablo 4.40'da, BES'e katılım durumunun sistemin yapısına yönelik tutuma göre dağılımı sunulmuştur. Buna göre sistemin yapısal sorunları olduğu yönündeki düşünce bireyleri sisteme katılmama yönünde davranışa itmektedir.

Tablo 4.40. BES'e Katılma Durumunun SY Boyutuna Göre Dağılımı

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	4	7	11
Katılmıyorum	18	28	46
Kararsızım	30	66	96
Katılıyorum	10	12	22
K. Katılıyorum	0	5	5
Toplam	62	118	180

Tablo 4.41’de BES katılım durumunun sistemden duyulan memnuniyete göre dağılımı verilmiştir. Bireylerde sisteme karşı memnuniyetsizlik durumunun olması, sisteme girişe engel teşkil etmektedir. Sistemden memnun olmadığını belirten 65 kişiden 46’sının sisteme kayıtlı olmaması bu durumun önemli göstergelerindedir.

Tablo 4.41. BES’e Katılma Durumunun MEM Boyutuna Göre Dağılımı

Verilen Cevap	Bireysel Emeklilik Sistemine Katılım		Toplam
	Evet	Hayır	
K. Katılmıyorum	1	11	12
Katılmıyorum	18	35	53
Kararsızım	35	59	94
Katılıyorum	7	13	20
K. Katılıyorum	1	0	1
Toplam	62	118	180

4.4.6. Regresyon Analizi

Araştırma kapsamında kullanılan 5’li likert ölçeğinde yer alan boyutların bireysel emekliliğe katılım üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizde stepwise metodu tercih edilmiştir. Böylece bağımlı değişken üzerinde en etkili değişkenlerden oluşan ve etki düzeyi en optimum düzeyde olan modele ulaşmak amaçlanmıştır.

Yapılan analizde başlıca iki model elde edilmiştir. Birinci modele ilişkin istatistiksel veriler tablo 4.42 ve 4.43’de verilmiştir. Gerçekleştirilen regresyon analizi sonucunda elde edilen birinci modelde bireysel emeklilik katılım değişkenine etki eden tek bir bağımsız değişken (Vergi Teşviki-VT) yer almıştır. Buna göre vergi teşviki değişkeninin bireysel emeklilik katılımı üzerindeki etkisi istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=27,146$; $p=,000<0.05$). Vergi teşviki boyutunun bireysel emekliliğe katılım üzerindeki etkisi %18’dir. Elde edilen bu sonuca göre bireysel emeklilik anket formu içerisinde yer alan 12 boyut içerisinde bireysel emekliliğe katılım üzerinde en etkili olan boyut vergi teşvikidir ($\beta=,424$).

Tablo 4.42. Birinci Modele İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları (Stepwise Metodu)

Bağımsız Değişkenler	β	t 'nin anlamlılığı	R ²	F	P
VT	,424	,000	0,18	27,146	,000

Bağımlı Değişken: Bireysel Emeklilik Katılım

Tablo 4.43’de birinci modelde işleme alınan ancak model içerisinde anlamlı bir değişikliğe neden olmayan bağımsız değişkenler görülmektedir. Her bir değişkene ilişkin Beta (β) katsayıları tek tek ele alındığında SDG’nin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin %18,3; (t=-1,829; p>0.05), SSGT’nin etkisinin %0,016 (t=,183; p>0.05), SKG’nin etkisinin %19,7 (t=2.475; p>0.05), GYB’nin etkisinin %35,1 (t=4.659; p<0.05), OY’nin etkisinin %18,3 (t=1.133; p>0.05), SY’nin etkisinin %18,2 (t=1.986; p>0.05), MEM’nin etkisinin %0,066 (t=,773; p>0.05), PLN’nin etkisinin %0,037 (t=-,373; p>0.05), GD’nin etkisinin %0,042 (t=-,356; p>0.05), IK’nin etkisinin %0,041 (t=-1,829; p>0.05) ve son olarak MG’nin etkisinin %25,1 (t=3,036; p<0.05) olduğu görülmüştür. Değişkenler, az da olsa bağımlı değişken üzerinde bir etkiye sahip olsa da bu etkiler model içerisinde istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

Tablo 4.43. Birinci Modelde “Model İçerisinde” Anlamsız Durumdaki Bağımsız Değişkenler

Bağımsız Değişken	B	T	t'nin anlamlılığı	Tolerans
SDG	-,183	-1,829	,070	,648
SSGT	,016	,183	,855	,825
SKG	,197	2,475	,015	1,000
GYB	,351	4,659	,000	,999
OY	-,183	1,133	,259	,558
SY	,182	1,986	,049	,773
MEM	,066	,773	,441	,910
PLN	-,037	-,373	,710	,660
GD	-,042	-,356	,722	,484
IK	-,041	-,467	,642	,844
MG	,251	3,036	,003	,910

Regresyon analizi sonucunda elde edilen ikinci modele ilişkin istatistiksel veriler tablo 4.37 ve 4.38’de sunulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre Vergi Teşviki (VT) ve Geleneksel Yaklaşımına Bağlılık (GYB) bağımsız değişkenleri, Bireysel Emekliliğe

Katılım bağımlı değişkenini üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkiye sahiptir($F=26.694$; $p<0.05$) (Bkz.Tablo 4.34). Her iki değişkenin birlikte Bireysel Emekliliğe Katılım üzerindeki etkisi %30'dur. VT'nin model içerisinde tek başına etkisi %41.3 iken, GYB'nin model içerisinde etkisi %35.1'dir. GYB'nin yapmış olduğu etki negatif yönlüdür. Yani bireysel emekliliğe katılım üzerinde olumsuz bir etki meydana getirmektedir. Bireylerin geleneksel yaklaşıma bağlılığı bireysel emekliliğe katılımlarını engelleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.44. İkinci Modele İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları (Stepwise Metodu)

Bağımsız Değişkenler	β	T 'nin anlamlılığı	R^2	F	P
VT	,413	,000	,303	26,694	,000
GYB	-,351	,000			

Bağımlı Değişken: Bireysel Emeklilik Katılım

Tablo 4.45'de ikinci modelde anlamsız durumda bulunan bağımsız değişkenler verilmiştir. Her bir değişkene ilişkin Beta (β) katsayıları tek tek ele alındığında SDG'nin bağımlı değişken üzerindeki etkisi %0,06 ($t=-,610$; $p>0.05$), SSGT'nin etkisi %0,07 ($t=,839$; $p>0.05$), SKG'nin etkisi %0,065 ($t=-,641$; $p>0.05$), OY'nin etkisi %16,4 ($t=-,220$; $p>0.05$), SY'nin etkisi %0,022 ($t=-,804$; $p>0.05$), MEM'nin etkisi %0,068 ($t=-,244$; $p>0.05$), PLN'nin etkisi %0,023 ($t=,007$; $p>0.05$), GD'nin etkisi %0,01 ($t=,013$; $p>0.05$), IK'nın etkisi %0,01 ($t=,691$; $p>0.05$) ve MG'nin etkisi %0,066'dır ($t=-,610$; $p>0.05$). Bağımsız değişkenlerin Bireysel Emekliliğe Katılım bağımlı değişkeni üzerinde az da olsa etkisi olmasına rağmen, bu etki düzeyi istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 4.45. İkinci Modelde “Model İçerisinde” Anlamsız Durumdaki Bağımsız Değişkenler

Bağımsız Değişken	β	T	t'nin anlamlılığı	Tolerans
SDG	-,060	-,610	,543	,592
SSGT	,070	,839	,403	,810
SKG	-,065	-,641	,523	,557
OY	,164	-,220	,827	,583
SY	-,022	-,804	,423	,804
MEM	-,068	-,244	,807	,659
PLN	-,023	,007	,994	,481
GD	,001	,013	,990	,834
IK	,001	,691	,491	,626
MG	,066	-,610	,543	,592

SONUÇ

Yapılmış olan bu çalışma ile elde edilen en temel bulgu bireysel emeklilik sistemi için vergi avantajı sağlayan devlet katkısının bireysel emeklilik sistemine girişlerini olumlu yönde etkilediğidir. Bu kapsamda bireyler bireysel emekliliğe girişte vergi teşviki olan devlet katkısının önemli bir unsur olduğunu, bireysel emeklilik yatırım fonları aracılığıyla elde edilen getirinin vergiden ve stopajdan muaf tasarrufta bulunma olanağı sağladığını belirtmektedirler. Ancak, devlet tarafından sağlanan mevcut teşviklerin yanında başka teşviklere ihtiyaç duyulduğu da çalışma da elde edilen önemli bir bulgu olarak ön plana çıkmaktadır.

Çalışma da elde edilen bir diğer ana bulgu; vergi teşvikinin yanı sıra geleneksel yaklaşıma bağlılığın da bireysel emekliliğe giriş kararını etkileyen bir boyut olduğudur. Ancak, vergi teşviki bu kararı olumlu yönde etkilerken, geleneksel yaklaşıma bağlılık karar üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Yani bireylerin sisteme kayıt olmak yerine kendi tasarruflarını yapma eğilimine girmesi ve mevcut sosyal güvenlik sisteminin yanında özel bir sosyal güvenlik sistemine ihtiyaç olmadığına inanmaları bireysel emeklilik sistemine girme isteklerini azaltan değişkenler olarak tespit edilmiştir.

Katılımcılar genel olarak bireysel emeklilik sisteminin olumlu mu yoksa olumsuz mu bir etki meydana getirdiği konusunda kararsızlık içerisinde. Ancak konu derinlemesine incelendiğinde bazı önemli noktalar olduğu görülmektedir. Bireysel emeklilik sisteminin emeklilikte ikinci bir maaş imkanı sunması, çalışılmayan dönemlerde prim ödemelerine ara verme olanağının bulunması, yurt içi tasarruf düzeyinin artmasına katkıda bulunması, birkaç yıl içerisinde sistemin daha da yaygınlaşacağına inanılması, devlet katkısının olması ve bu durumun sisteme katılım isteğini arttırması gibi noktalar sisteme yönelik tutumu nispeten olumlu yönde etkilemektedir. Tüm bu tablo ise bireylerin emeklilik dönemi için finansal hazırlık yapmanın gerekli olduğu yönündeki düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ancak bu düşünce tam anlamıyla katılma yönlü değildir. Kararsızlığa yakın bir seviyededir. Yine bireyler bireysel emeklilik sistemini emeklilikten ziyade uzun vadeli bir yatırım olarak görmektedirler. Her iki durum birlikte ele alındığında bireysel emeklilik sisteminin mantıksal açıdan tam anlamıyla idrak edilemediği veya sistemin araçları tarafından yeterince anlatılamadığı değerlendirilmektedir.

Yine bireylerin sistemin olumsuzlukları bakımından kararsız bir seviyede oldukları görülmektedir. Konu detaylı bir şekilde ele alındığında bireylerin sisteme ilişkin bazı noktalarda nispeten yüksek katılım gösterdiği ifadeler olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar geleceğimizin ve yaşam süremizin belirsiz olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle gelecekte faydalanılacak bir yatırıma sıcak bakmamaktadır. Katılımcılar sisteme yüksek gelir grubunun daha rahat katılabileceğini, sistemin düşük gelir grubu için uygun olmadığını ve yapmış oldukları yatırımı istedikleri zaman ve herhangi bir zarara uğramadan kullanabilmeyi istemektedirler. Ayrıca bankaların yeterince bilgilendirme yapmadan psikolojik baskı ile kişileri bireysel emekliliğe dahil ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum yukarıda bahsedilen konuyu da açıklamaktadır. Sistemin temsilcileri tarafından katılımcıların bilgilendirilmediği sonucu açık bir şekilde ortadadır. Bu durum bireylerin bilmedikleri bir sisteme dahil olmalarını ve bununla birlikte pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Sonucunda ise bireyler sistem hakkında olumsuz bir tutuma bürünmektedirler.

Araştırma kapsamında katılımcıların bireysel emekliliğe yönelik birçok konuda kararsız bir konumda oldukları görülmüştür. Bunun bilgi eksikliğinden mi kaynaklandığı veya sebeplerinin ne olduğu ayrıca yapılacak çalışmalarla ortaya koyulmalıdır.

Eğitim durumu bireysel emekliliğe girişte önemli bir faktördür. Çalışmada bireysel emeklilik sistemine dâhil olan katılımcıların yarısından fazlasının lisans ve lisansüstü eğitime sahip olması bunun en büyük göstergesidir. Sisteme girişte rol oynayan bir diğer önemli faktörde aylık gelir durumudur. Yine çalışma kapsamında sisteme dahil olan kişilerin yarısından fazlasının yüksek gelir grubuna dahil kişiler olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin ek gelir durumu da sisteme katılım kararlarını etkilemektedir. Hanesinde kendi kazancı dışında ek gelir olan katılımcıların yarısı bireysel emeklilik üyesidir. Ek geliri olmayan katılımcılarda bu oran 3/1'in altında gerçekleşmiştir. Banka ile çalışan veya çalışmak isteyen katılımcıların 3/1'i sisteme dahil olduğunu belirtirken bu durum acente ile çalışan veya çalışmak isteyen bireylerde 2/1'in üzerindedir. Yani acente ile çalışan bireylerin sisteme olan katılımı banka ile çalışan bireylere göre çok daha yüksektir. Bireysel emeklilik sistemini yakın çevresinden, meslektaşlarından ve bireysel emeklilik sistemi aracılarında öğrenen kişilerin büyük çoğunluğu sisteme katıldığını belirtmiştir. Bu oran sistemi web sitesinden, gazete/dergilerden ve

televizyondan öğrenen kişilerde daha düşüktür. Burada birebir iletişimin bireysel emeklilik sistemine girişte önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Araçların son tüketici konumunda olan bireylere direk ulaşması ve sistem hakkında karşılıklı diyalog yoluyla bilgilendirmede bulunması, yine kişilerin yakın çevresinden veya meslektaşlarından karşılıklı iletişim yoluyla sistem hakkında bilgi edinmesi hem sistemi daha iyi tanımalarına hem de akıllarında kalan soruları sormak yoluyla çözmelerine olanak sağlamaktadır. Böylece bireylerin sisteme yönelik tutumları da net olmaktadır.

Elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların bireysel emeklilik sistemine yönelik bazı endişeleri olmasına rağmen, genel tutumun olumlu olduğu görülmektedir. Sistemin yapısından kaynaklanan bazı durumlar katılımcılar tarafından olumsuz algılanmakta ve bu durum sisteme yönelik tutumu da olumsuz etkilemektedir. Nitekim bireysel emeklilik sistemi kısa vadeli bir yatırım olmamakla birlikte kişilerin emeklilik dönemini güvence altına almayı hedefleyen ve bu doğrultuda temel bazı değerler üzerine kurulan bir sistemdir. Hedefin emeklilik dönemi olması ve birikimlerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için sistemden erken çıkışı caydırıcı hale getiren bazı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilke ve kuralların potansiyel katılımcılara anlatılması, sistemin nihai hedeflerinin açıklanması ve bu doğrultuda üyeliklerin yapılması, hem bireylerin sistemi daha iyi anlamalarına hem de gönüllük esasına dayalı üye olmalarına zemin hazırlayacaktır. Aksi halde, sisteme yönelik olumsuz tutumun toplum geneline yerleşmesi ve ön yargı şeklini alması muhtemeldir.

İnternet ve televizyon reklamları kısa sürelidir ve yeterince bilgilendirmeye olanak tanımamaktadır. Bu kanallar aracılığıyla yapılan tanıtımlar farkındalık oluşturmanın ötesine geçememekte ve yeterince bilgilendirme sağlayamamaktadır. Çalışma kapsamında bireysel emekliliği bu kanallar aracılığıyla öğrendiğini belirten kişilerden sisteme üye olanların oranının çok düşük olması da bunun göstergesidir. Bu nedenle söz konusu tanıtım kanallarının bire bir iletişim kanallarıyla desteklenmesi, internet ve televizyon reklamları ile oluşturulan farkındalığın karşılıklı iletişim yoluyla talebe dönüştürülmesi gerekmektedir.

Bireysel emekliliğe giriş kararı almanın önünde duran en büyük sorunlardan birisi aylık gelir seviyesidir. Ancak, devletin bireysel emeklilik sistemine yönelik sağladığı teşviklerin giderek artması ve yıllar itibariyle Türkiye’de kişi başı gelir seviyesinin düzenli şekilde yükselmesi sistemin ülke içerisindeki geleceğinin parlak olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada ana amaç bireysel emeklilik sistemine yönelik devlet tarafından sağlanan vergi teşviklerinin nasıl algılandığını ölçümlemek olduğundan, sistem ile alakalı diğer konularda detaylı bir araştırma yapılmamıştır. Ayrıca, çalışma da anket tekniğinden faydalanılmış ve örneklem grubuna hazır sorular yöneltilmiştir. Ayrıca yapılacak nitel bir çalışma ile örneklem grubuna açık uçlu sorular yöneltilerek potansiyel katılımcıların sistemi nasıl gördükleri, sisteme yönelik düşüncelerinin neler olduğu, sistemin olumlu ve olumsuz yönleri olarak hangi unsurları ön plana çıkardıkları kendi düşünceleri çerçevesinde ortaya koyulabilir.

KAYNAKLAR

- Alper, Y., (2002). Sosyal Güvenlikte Yeni Bir Adım: Bireysel Emeklilik Sistemi, Çimento İşveren Dergisi, C.16 (2), 12-32.
- Altay, M., (2013). Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi: Aydın İli Örneği, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın.
- Altıntaş, K. M., (2009). Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğilimi Modeli, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C.5 (9), 151-176.
- Avcı, E., (2011).Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi ve Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Etkinliği, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Aydın, A., (2008). Türkiye ve Dünya’da Bireysel Emeklilik Sistemi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu.
- Bacak, B., (2005). Sosyal Güvenlik Yönüyle Bireysel Emeklilik, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, C.49, 159-172.
- Bağlan, C., (2006). Dünyada ve Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.
- Baklaya, V. (2004). Hayat Sigortalarına Ait Ödemeler ve Bireysel Emeklilik İle İlgili Ödemeler Yönünden Gelir Vergisi Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler, Vergi Dünyası, Sayı: 274.
- Baran, T., (2008). Bireysel Emeklilik Sisteminin Vergileme Açısından Değerlendirilmesi Türkiye Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Çıtak, S., (2003). Safhalar Yönünden Bireysel Emeklilik Sistemine Sağlanan Vergi Teşvikleri, Finans- Politik & Ekonomik Yorumlar. S.476.
- Çiçen, Ali., (2001). 4697 Sayılı Kanunla Oluşturulan Bireysel Emeklilik Sistemi ve Getirilen Vergisel Avantajlar. Vergici ve Muhasebeci İle Diyalog. Sayı:160. Ağustos.
- Dağlar, H., (2006). “Bireysel Emeklilik Sistemi ve Vergi Avantajları”, Yaklaşım, S.167.
- Dağlı, H., Bank, S., Er, B., (2008). Türkiye’deki Bireysel Emeklilik Yatırım Fonlarının Performans Değerlendirmesi, MUFAD Journal, C.40, 84-95.

- Demirbilek, K. (2004). "Hayat Sigortalarından Bireysel Emeklilik Sistemine Geçişin Vergi Teşvikleri Açısından Değerlendirilmesi", Vergi Sorunları, S.193.
- Demirci A., ŞEN A., (2006).Bireysel Emeklilik Sistemi, Dünya ve Türkiye Uygulaması, Vergi Düzenlemeleri, Muhasebe ve Hesap Planı, Maliye Hesap Uzmanları Derneği.
- Derelioğlu, D.,(2001).Özel Emeklilik Fonu Uygulamaları: Dünyada Özel Emeklilik Fonu Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler, TÜGİAD Yayınları, Ankara.
- Dilik, S., (1971).Türkiye’de Sosyal Sigortalar, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Dilik, S., (1972).Türkiye’de Sosyal Sigortalar İktisadi Açından Bir Tahlil Denemesi, Ayyıldız Matbaası, Ankara .
- Durak, G., (2005). Bireysel Emeklilik Sisteminde Katılımcılara ve Emeklilik Şirketlerine Sağlanan Vergisel Avantajlar, Vergi Dünyası, S.286.
- Egeli, H., (2003). Parafiskalite ve Parafiskal Yükümlülükler, İlkem Ofset, İzmir.
- Egeli, H., Özen, A., (2009). Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Reform Sürecinin Değerlendirilmesi, Mevzuat Dergisi, C.142.
- Elkatmış, M.A. (2012). Bireysel Emeklilik Sistemi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Elveren, A.H., (2003). Bireysel Emeklilik Sisteminin Makro Ekonomik Etkileri, İşveren Dergisi, Mayıs Sayısı.
- Ergenekon, Ç., (2000). Emekliliğin Finansmanı; Global Uygulamalar Işığında Türkiye İçin Bir Özel Emeklilik Model Önerisi, TÜGİAD, İstanbul.
- Ergenekon, Ç., (2001).Emekliliğin Finansmanı: Global Özel Emeklilik Fonu Uygulamaları Işığında Ülkemiz İçin Öneriler, Emin Ofset Matbaacılık, İstanbul.
- Erol, A., Yıldırım, E., (2004).Tüm Yönleriyle Bireysel Emeklilik Sistemi, Yaklaşım Yayınları, Ankara.
- Erol, A.,Yıldırım, A.E. (2005). Bireysel Emeklilik Sisteminin Vergisel Boyutuna İlişkin Değerlendirme ve Öneriler1, Yaklaşım, C.13(154).
- Gerek, N., (2001).Sosyal Güvenlik Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Gülhan, C., (2007). Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Gültekin, M., (2001). Bireysel Emeklilik Sistemi ve Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi İle İlgili Hususlar. Vergici ve Muhasebeci İle Diyalog, S.161.

- Gümüş, E., (2010).Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi Mevcut Durum Sorunlar ve Öneriler, SETA Vakfı Yayınları, Ankara.
- Gümüş, S., Tütüncü, M., (2012). Hizmet, Hizmet Pazarlaması,Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi ve Pazarlama Stratejileri, Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Güneş, H., (2015). Bireylerin Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Tutum ve Davranışları: Karabük İlinde Bir Alan Araştırması, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük.
- Güzel, A., (2005). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?, Çalışma ve Toplum Dergisi, C.4, 61-76.
- Güzel, A., Okur, A.R., (2003).Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul.
- İşbilen, E., (2008). Bireysel Emeklilik Sistemi ve Türkiye Uygulaması, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- İşseveroğlu, G., Hatunoğlu, Z., (2012). Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminin Makro Ekonomik Dinamiklere Etkisi Kapsamında Swot Analizi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ekim Sayısı, 155-174.
- Kara, T., (2006).Türk Sosyal Güvenlik Sistemi’nde Finansman Krizi ve Bireysel Emeklilik Sistemi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- Kaya, F., (2010).Sigortacılık, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kaydu, Z. (2006). Bireysel Emeklilik Sisteminde Tüketici Profillerinin Farklılaşması: Antalya ve Isparta İllerinin Karşılaştırılması Örneği Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Isparta.
- Kayış, A., (2010). “Güvenilirlik Analizi”, Ed. Kalaycı, Ş., SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, 403-429, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kıloğlu, M., (2009). Türk Sosyal Güvenlik Sistemi İçinde Bireysel Emeklilik Sisteminin Yapısı ve İşlevi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Kızılgöçer, Z., (2014). Bireysel Emeklilik Sistemi ve Bireysel Emeklilik Sistemindeki Sigorta Şirketlerinde Fon Yönetimi, Atatürk Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Koray, M., (2000).Sosyal Politika, Ezgi Yayınları, Bursa.

- Korkmaz, E., Akgeyik, T., Yılmaz, B., Elif Oktayer, N., Susam, N., & Şeker, M., (2007). Sosyal Güvenlikte Yeni Bir Yaklaşım: Bireysel Emeklilik. İTO Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, E., (2006). Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul.
- Oktayer, N., Oktayer, A. (2007). Özel Emeklilik Fonlarının Finansal Piyasaların Gelişimine Etkileri. Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, IX(II), 55-80.
- Özboilat, M., (2004). Türkiye’de Hayat Sigortaları & Bireysel Emeklilik Sistemi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Özboilat, T., (2007). Temel Sigortacılık, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Özel, Ö., Yalçın, C., (2013). Yurtiçi Tasarruflar ve Bireysel Emeklilik Sistemi: Türkiye’deki Uygulamaya İlişkin Bir Değerlendirme, TCMB Çalışma Tebliği, C.04, 1-35.
- Paksu, T. (2007). Bireysel Emeklilik Sistemi ve Ekonomik Etkileri, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- Resmi Gazete, (1961). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu, Sayı:10700
- Resmi Gazete, (2001). 4632 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, Sayı: 24366.
- Resmi Gazete, (2001). 4697 Sayılı Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Sayı: 25546.
- Resmi Gazete, (2003). Bireysel Emeklilik Araçları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, Sayı:25107.
- Resmi Gazete, (2008). Emeklilik Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik, Sayı:26750.
- Richardson, J.H., (1970). İktisadi ve Mali Yönüyle Sosyal Güvenlik, Çev. Yazgan, T., Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Saraçoğlu, F., (2004). Bireysel Emeklilik Sisteminden Ayrılanlara Yapılan Ödemeler ve Vergi Uygulamaları. Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S.9.
- Saraçoğlu, F., (2004). Bireysel Emeklilik Sisteminin Sağladığı Vergi Avantajları. Vergi Sorunları, S.189.
- Sarı, Z. (2011). Bireysel Emeklilik Sistemi ve Türkiye’deki Bireysel Emeklilik Yatırım Fonlarının Performans Değerlendirmesi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Manisa.

- Su, M., (2003). Bireysel Emeklilik Fonları Reel Sektörün Finansmanı Açısından Önemli Bir İşlevi Yerine Getirecektir”, Çimento İşveren, C.42.
- Susam, N., (2007). Zorunlu Sistemlerden Gönüllü Modellemelere Geçiş, Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım, İstanbul Ticaret Odası Yayını, 53-92.
- Şen, M., Tekin, M., (2001). Özel Emeklilik ve Türkiye için Sistem Önerisi, TÜGİAD Bilimsel Eser Yarışması, Rota Yayınları, İstanbul.
- Şener, O., Akın, F., (2010). Özel Emeklilik Fonları ve Türkiye’de Bireylerin Bireysel Emeklilik Sistemine Giriş Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi, Ekonomi ve Yönetim Fakültesi Dergisi,C.29(2), 291-321.
- Şimşek, N., (2008). 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa Göre Sigortalı Emeklilik Mevzuatı ve İşlemleri, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Talas, C., (1979). Sosyal Ekonomi, S.Yayınları, Ankara.
- Topalhan, T. (2010). Türkiye’de Altıncı Yılında Bireysel Emeklilik Sistemi ve Uygulama Sonuçları, Kamu-iş, C.11(2).
- Tuncay, A.C., (2002).Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Yayınları, İstanbul.
- Tuncer, S., (2004). Bireysel Emeklilik ve Vergisel Teşvikler. Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi,S.1.
- Tunçomağ, K.,(1982).Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, Beta Yayınları, İstanbul.
- Tunçomağ, K., (1990).Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, Beta Yayınları,İstanbul.
- Türkay, İ., (2005). Ücret Matrahının Tespitinde İndirim Konusu Yapılacak Şahıs Sigorta Primleri İle Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Belgelendirilmesi ve Hesaplanması, Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog, S.196.
- Uğur, S., (2004).Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi, TİSK Yayınları, Ankara.
- Uralcan, Ş., (2005).Bireysel Emeklilik Sistemi ve Altyapısı, Beta Yayınları, İstanbul.
- Uyar, H. İ., (2012). Bireysel Emeklilik Sistemi İle Ekonomik Göstergeler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Mali Çözüm Dergisi, 71-93.
- Uyar, H.İ., (2012).Bireysel Emeklilik Sistemi, Detay Yayıncılık, Ankara.

Yalçın, N. (2016). Bireysel Emeklilik Sisteminin Finansmanı ve Öngörüler, Gazi Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Yapı Kredi Emeklilik, Bireysel Emeklilik Sistemi İlgili Mevzuat Eğitim Kitabı, İstanbul, 2004.

EK A: Anket Formu

SORULAR

LÜTFEN İŞARETLEMELERİNİZDE "X" İŞARETİNİ KULLANINIZ

1. Cinsiyetiniz

Bay Bayan

2. Medeni Durumunuz

Evli Bekar

3. Yaşınız

18-25 26-33 34-41
42-49 50 ve üzeri

4. Eğitim Durumunuz

İlkokul Orta okul Lise
Ön Lisans Lisans
Yüksek Lisans/Doktora

5. Aylık Geliriniz

Gelirim Yok 1000 TL'den az
1001 TL - 2000 TL 2001 TL - 3000 TL
3001 TL - 4000 TL 4001 TL ve üzeri

6. Mesleğiniz

Şu an işim yok Memur Serbest Meslek
Kamu Çalışanı Diğer

7. BES sistemine katıldınız mı? (Bu soruyu hayır olarak cevaplırsanız 8. ve 9. Soruları boş bırakınız!!!)

Evet Hayır

8. BES'e kimler için prim ödüyorsunuz? (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

Kendim Eşim Çocukları
Personellerim Diğer

9. Kaç yıldır BES'e prim ödemektesiniz?

1 yıldan az 1-5 yıl 6-10 yıl
10 yıl ve üzeri

10. Hangi Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Bağlısınız?

Bağkur SSK
Emekli Sandığı Bireysel Emeklilik
Hiçbiri

11. İşinizden elde ettiğimiz gelir dışında hanenizde başka gelir var mı?

Evet Hayır

12. Bireysel emeklilikte hangi kurumla çalışırsınız/çalışıyorsunuz?

Banka Sigorta Şirketi

13. Bireysel emeklilik sistemini hangi kaynaktan öğrendiniz?

Web Sitesi Televizyon
Gazete/Dergi Afiş/Broşür
Meslektaşlarımdan Yakın Çevremden

LÜTFEN İŞARETLEMELERİNİZDE “X” İŞARETİNİ KULLANINIZ

1.Kesinlikle Katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3. Ne Katılıyorum ne Katılmıyorum 4.Katılıyorum 5.Tamamen Katılıyorum	1	2	3	4	5
1. BES'e girişte vergi teşviki olan devlet katkısı önemli bir unsurdur.					
2. BES kapsamında devlet tarafından sağlanan vergi teşviki olan devlet katkısı yeterlidir.					
3. BES'e katılımda başka teşviklere de ihtiyaç vardır.					
4.45 yaş altı çalışan herkesin otomatik katılım ile zorunlu olarak BES'e katılımı mantıklıdır.					
5. BES emeklilikte ikinci bir maaş imkânı sağladığı için faydalıdır.					
6. BES,yatırım fonlarının getirileri vergiden, stopajdan muaf tasarrufta bulunma olanağı sağlar.					
7. BES, daha yüksek gelirli bir emeklilik dönemi garantisi sağlar.					
8. BES, çalışılmayan dönemlerde primleri ödemeye ara verme imkanı sağlar.					
9. BES, çalışanların kuruma olan bağlılıklarının artmasını sağlar.					
10. BES, yurt içi tasarruf düzeyinin artmasını sağlar.					
11. BES, fon havuzlarının yatırıma dönüşmesiyle istihdam artışı sağlar.					
12. BES'te uzun süreli ödeme mecburiyeti vardır.					
13. BES'ten erken çıkışlarda yapılan kesintiler çok yüksektir.					
14. BES, diğer yatırım araçlarına (döviz, altın, bono, tahvil vb.) göre daha az getiri sağlamaktadır.					
15. Geleceğimiz ve yaşam süremiz belirsizdir.					
16. BES'in mali performansı çok yetersizdir.					
17. BES'e katılım yüksek gelir grubu için daha kolaydır.					
18. Düşük gelir grubunda bulunan bireylerin BES'e katılımı çok zordur.					
19. BES, sisteme ekonomik sebeplerle katılmayanlar açısından toplumda adil olmayan bir emeklilik dönemini beraberinde getirmektedir.					
20. Bireysel emeklilik sistemini emeklilikten ziyade uzun vadeli yatırım olarak görüyorum.					
21. Bankların sistem hakkında yeterince bilgilendirme yapmadan psikolojik baskı ile bireyleri bireysel emeklilik sistemine kayıt ettiğini düşünüyorum.					
22. Sistemle ilgili reklam ve tanıtımların yeterli olmadığına inanıyorum.					
23. Sisteme katılacak maddi güce sahip değilim.					
24. Bu sistemin gerçekten güvenilir bir sistem olduğu incancında değilim.					
25. Bireysel emeklilik sisteminin Türkiye'de başarılı olacağına inanmıyorum.					
26. Sisteme katılmaktansa tasarruflarımı kendim yapar ve yönetir, sosyal güvenliğimi kendim sağlarım.					
27. Sisteme henüz dahil olmamakla beraber, katılmayı düşünüyorum.					
28. Giriş aidatı ödeme zorunluluğu olmasaydı sisteme katılırdım.					
29. Sosyal güvenliğimin sağlanmasında mevcut sosyal güvenlik sistemimizin haricinde özel bir sosyal güvenlik kurumuna ihtiyaç olmadığını düşünüyorum.					
30. Türkiye'de sistemin avantajlarından emin olmak için erken olduğunu düşündüğüm için katılmıyorum.					
31.Devlet kurumlarına ek olarak, tasarruflarımı kendim yapar ve yönetirim, özel bir kuruma yönelmem.					
32. Ayıracak gelirim olsaydı sisteme katılırdım.					
33. Bireysel emeklilik şirketinin emekli olmak için verdiği 10 yıllık sürenin birikim için yeterli olmadığını düşündüğüm için sisteme katılmıyorum.					
34. Üye olmak için belirlenen 56 yaş sınırı sebebiyle sisteme katılmıyorum.					

LÜTFEN İŞARETLEMELERİNİZDE “X” İŞARETİNİ KULLANINIZ

1.Kesinlikle Katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3. Ne Katılıyorum ne Katılmıyorum 4.Katılıyorum 5.Tamamen Katılıyorum	1	2	3	4	5
35.Sisteme katılmayı düşünenlere tavsiye ederim.					
36. Bireysel emekliliğin yararlı bir sistem olduğunu düşünüyorum.					
37. Birkaç yıl içinde sistemin daha da yaygınlaşacağına inanıyorum.					
38. Sisteme, dahil olduğum sosyal güvenlik kurumu ihtiyaçlarıma cevap veremediği için katıldım.					
39. Sistemin sosyal güvenlik sisteminin yarattığı sorunları hafifleteceğine inanıyorum.					
40. Sistemin hem ülke ekonomisine hem de katılan bireylere büyük kazanç sağlayacağına inanıyorum.					
41. Birikimlerimi benim yerime profesyonel kişi ve kuruluşların yönlendirmesini tercih ettiğim için sisteme katıldım.					
42. Çalışmıyorum ve BES'e çalışmayan kişilere de emekli olma imkanı tanıdığı için katıldım.					
43. BES'in düzenli yatırım yapılması disiplini sağladığı için yararlı olduğunu düşünüyorum.					
44. Şu ana kadar yatırdığım katkı payımı kesintisiz alabilme imkanım olsaydı, sistemden vazgeçebilirdim.					
45. Bireysel emeklilik sisteminin rahat bir emeklilik geçirmeme yardımcı olacağını düşünüyorum.					
46. Sisteme katıldım fakat beklediğim kadar yararlı bulmadım.					
47. Yapmış olduğum yatırımı istediğim zaman ve zarara uğramdan kullanabilmeyi isterim.					
48. BES geleceğe daha olumlu bakmamı sağlamaktadır.					
49.BES'deki yatırım danışmanlarının yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyorum.					
50. BES de devlet katkısının olması sisteme katılma isteğimi artırmaktadır.					
51.Sigorta şirketlerinin bireysel emeklilik konusuna yeteri kadar önem verdiğini düşünmüyorum.					
52. 65 yaşında emekli olmak zorunda kalırsam, emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.					
53. Emeklilik için finansal hazırlık yapmanın gerekli olduğunu düşünüyorum.					

“Anketimiz bitmiştir. Katılımınız için teşekkür ederiz”

ÖZGEÇMİŞ

1980 tarihinde Isparta'nın Eğirdir ilçesinde doğdum. Selçuklu İlkokulunu (1992), Gülbirlik Ortaokulunu (1995), Isparta Şehit Ali İhsan Kalmaz Lisesini (1998), Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Meslek Yüksek Okulu Satış Yönetimi bölümünü(2002), Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünü (2005) bitirdim.

2002 – 2004 yıllarında Isparta Dempaş Toptan Gıda Pazarlama' da Satış Temsilcisi olarak çalıştım. 2004-2009 yıllarında kırtasiye ve oyuncak toptancılığı yaptım. Askerliğimi 2006 yılında Adıyaman'da yaptım. 2009 yılında Ergo Emeklilik ve Hayat Anonim Şirketinde satış yöneticisi olarak çalıştım. 2010 yılında Isparta Sigorta Aracılık Hizmetleri Ltd. Şti.nin kurucu ortağı ve şirket müdürü olarak acentelik faaliyetlerinde bulundum.2013 yılında Ali Karakoç Grup Akademik Sigorta Aracılık Hizmetlerini kurarak Bireysel Emeklilik ve Sigorta Acenteliği kariyerime devam etmekteyim. Seyahat etmeyi, yürüyüş yapmayı ve müzik dinlemeyi severim. Evli ve iki çocuk babasıyım.